

ЎЗ ИМКОНИЯТЛАРИМИЗНИ БАҲОЛОВЧИ МЕЗОН СИФАТИДА

ТЕСТЛАР ЎЗ ИМКОНИЯТЛАРИМИЗНИ БАҲОЛОВЧИ
МЕЗОН СИФАТИДА

1-.Шахсга хос хусусиятларни аниқлаш тестлари
Ички ишлар идораларига ходимларни қабул қилиш, уларнинг касб

махоратларини шакиллантириш хозирги кунда долзарб ахамиятта эга .Ходимларнинг ўз хизмат вазифаларига қандай ёндашишлари ҳалқимизнинг осойишталигини сақлаш, жиноятчиликнинг олдини олиш, фуқораларнинг ҳақ ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, юрт тинчлиги, мамлакат осойишталигини белгилайдиган омил ҳисобланади.

Ҳалқ хизматида бўлиш, унинг ишончини қозониш,инсоннинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш ватаъминлаш,жиноятчиликнинг олдини олиш.ҳалқимизнинг тинч осуда ҳаётини қуриқлаш ўта маъсулиятли ва мураккаб вазифа бўлиб, ходимларнинг касб махорати билан белгиланади.Муайян касбга хос ҳусусиятларни эгаллаб,фаолиятда ютуқларга эришиш шахсдан ўзига хос ҳусусиятларнинг мавжуд бўлишини талаб қиласди.Касбга хос талаблар инсон организмининг руҳий ва жисмоний ривожланиш қонуниятлари асосида шаклланади.

Ички ишлар идоралари таркибини жамлаш бир-бири билан ўзвий боғлиқ тадбирлар ёрдамида амалга оширилади.Шулар қаторида бирламчи тиббий ва психологик танлов(касбга мувофиқлик) асосида қабул қилиш жараёнини мисол қилиб келтириш мумкин. Ҳозирги кунда амалга оширилаётган бирламчи психологик танловдан натижаларини кейинчалик амалда(яъни ходимнинг меҳнат фаолияти давомида:лавозимига тайинлаш,махсус ўқитиш) ишлатиш имконияти йўқ.Психологик танловдан кўзланган асосий ваэнг устувор мақсад эса ходимда аниқланган шахсий ва касбга хос ҳусусиятлардан фаолиятда самарали фойдаланиш орқали ички ишлар идоралари фаолиятининг мавқеини ошириш ҳисобланади.Афсуски, кўп ҳолларда психологик танловга юзаки ёндашиш ҳолларини кўзатишимиш мумкин, ачинарлиси, унинг натижаларидан умуман фойданилмаяпти.

Ички ишлар идоралари фаолиятининг ўзига хос жиҳатларидан бири бу ҳол ушбу фаолиятни амалга оширишни ўз зиммасига олган ходимларга бир қатор талаблар қўяди.Булажак ходимларни фаолиятга тайёрлашда асосий эътибор касбга зарур ҳусусиятларни шакиллантиришга қаратилган.Жисмонан ва манансоҳлом бақувват,Ватан,ҳалқ ҳизматини ҳзига шараф деб билгансиновлардан ўтган йигит,қизлар танлаган касбларини мувафақиятли амалга оширишни таъминлайдиган маҳсус билимлар қаторида психологик билимларни эгаллаш орқали касбий психологик тайёргарликдан ўтишади.

Ички ишлар идоралари фаолияти ходимдан юқори даражада шаклланган инсонийлик,одамийлик, шахсларни тушуниш,киришимлилик, объективлик, ҳамдардлик ҳусусиятларини талаб этади.

Инсон ўзини қанчалик яхши билмасин, ўз имкониятларини тўлалигича кўра олмайди.Хулқ ,характер ҳусусиятлари шахсни ижтимоий меъёrlар ,муносабатлар орқали шакиллантириши, билим олиш ва тажриба ортиришга ёрдам бериши мумкин. Лекин биз ҳар қанча уринмайлик организмимиздамавжуд имкониятлардан ортиқфаолият юрита олмаймиз. Мисол учун,ёшлигидан оғир,босик,ҳаракатлари суст,ахборотларни қабул қилиши ва қайта ишлаш жараёнларининг секинлиги шахснинг асаб тизими,аниқроғи нерв толалари орқали утадиган импульсларнинг ҳаракати,кўзғалиши ва тормозланиши билан бевосита боғлиқ.

Илмий тилда бу ҳусусиятлар ёиғиндиси темперамент ёки мижоз ҳусусиятлари билан белгиланади. Буюк аллома, тиб илмининг отаси, бобоколонимиз Абу Али ибн Сино ўзининг “Тарбия ва мижоз” китобида шахсий касбга йўналтиришда мижоз ҳусусиятларини инобатга олишни айтиб ўтган.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида ҳам шахсларни касбга тайёрлашда уларнинг ҳохиш,имконият ва лаёқатларини инобатга олиш кўзда тутилади.

Шахсда мавжуд касб талаб этадиган ҳусусиятлар нисбатига қараб ходимни маълум бир касб йўналишига тайёрлаш, қайсиdir ҳусусиятларнинг фаолиятга таъсир кучини йўқотиш,қайси бирларини эса шакиллантириш, ривожлантириш имконияти туғилади.

Чет эл давлатлари тажрибасида ходимни нафақат лавозим ёки касбга танлашда балки мухум, ўта мухум вазифаларни топширишда,юқори лавозимларга тайинлашда, шаҳодатлашда психологик билимлар, тестлардан фойдаланишлари бизга маълум. Айнан шахсга хос алоҳида туғма хусусиятлар,ходимнинг муайян фаолиятини самарали бажаришига катта таъсир ўтказади.

Бир турдаги шахслар тезкор ходим бўлишни,бошқа бир шахс эса профилактика инспектори ёки терговчи бўлишни хоҳлайди.Хоҳиш-истаклар уйғунлигига билим олади,ишлайди,тажриба орттиради,лекин хоҳишга,ниятга эришиш йўли мashaқатли кечади.Ходим қийналиб,асаблари таранглашиб фаолият олиб боришга кўникади.Ўтказилган кшплаб тадқиқотлар бундай ходимда ўсиш,янгиликларга интилиш хусусиятларини намоён бўлмаслигини кўрсатади.

Иккинчи турдаги шахслар хоҳиш-истакларнитуғма имкониятларга мувофиқлаштирган ҳолда касб йўналишини танлашади.Бўндай ходимларни биз кўпинча раҳбар лавозимларида,жамоатда етакчи,маслаҳатчи,тажрибалиходимлар сафида учратишими мумкин.

2006йилдан бошлаб Сержантлар таркибини тайёрлаш бўйича Олийкурсларда курсантларнинг ҳар бирига алоҳида психологик ташхис қўйиш дастури ишлаб чиқилди.Ҳозирги кунда ушбу дастур асосида ишлаб чиқилган тест материаллари ёрдамида курсантларга психологик ташхис,тавсифнома ишлаб чиқилган булиб,ҳозирда муваффақиятли равишда фойдаланилаяпти.Олинган натижалар ходимни лавозимга танлаш,тайинлаш,жой-жойига қўйиш масаларида фойдаланиш мумкин.

Натижалар асосида шахсда у ёки бу фаолиятни бажариш учун мавжуд туғма ва характеристиологик хусусиятларни аниқлаштириб қолмасдан, балки келажакда ушбу ходимнинг соғлиғи ва руҳиятига зарар етказмасдан, хизмат вазифаларининг муваффақиятли бажарилишини таъминлайдиган тарафларга ургу берилади.Баъзи касбий мухим кўрсатгичларнинг пастлиги шароитида руҳий коррекция машиқлари тавсия қилинади. Юқорида қайид этилган психологик ташхис-тавсиф асосида раҳбар ходимлар қўл остидаги ходимларни ўрганиш,вазифаларини тақсимлаш,ишчи жамоаларини шакллантириш,жамоанинг маънавий-руҳий мухитини мўътадиллаштириш,конфликт вазиятларнинг олдини олиш,муҳим белгиланган фаолиятнинг самарадорлигини ошириш имкониятига эга бўлади.

ТАШВИШ ХАВОТИР ШКАЛАСИНИ АНИҚЛАШ ТЕСТИ

Йўриқнома –Суровномадаги биринчи мулҳазани ўқинг.Агар шу мулҳазага қушилсангиз жавобларни қайд қилиш “ҳа” жавоби учун “+” белгисини қуйинг, рози бўлмасангиз “йўқ” жавоби учун “-” қаторига қайд этинг. Саволларга жавоб бераётганда тезроқ ишлашга ҳаракат қилинг,саволлар устида кўп ўйланманг, миянгизга келган биринчи фкирни айтишни унитманг.

- 1.Мен чарчамасдан узоқ ишлашим мумкин.
- 2.Менга асон ёки қийин бўлишига қарамасдан ўз вадамни бажараман.
- 3.Менинг одатда қул оёқларим иссиқ бўлади.
- 4.Менинг бошим кам оғрийди.
- 5.Мен доим ўз кучимга ишонаман.
- 6.Бирорни кўтиш асабимга тегади.
- 7.Гоҳида ҳеч нимага ярамайдигандек туюламан.
- 8.Одатда ўзимни баҳтиёр сезаман.
- 9.Маълум бир нарсага дикқатимни жамлашим қийин.
- 10.Ёшлигимда қандай иш буюришларидан қатъи назар,ўйламай тез бажарар эдим.
- 11.Менда ҳар ойда бир ёки кўпроқ марта ошқозон-ичак бузилиши бўлиб туради.

- 12.Мени доим кимдир ташвишлантираётгандек туюлади.
 13.Мен бошқа одамларга нисбатан күп асабийлашмайман деб ўйлайман.
 14.Мен жуда уятчан эмасман.
 15.Күпинча ҳаётим құчли зуриқишилар билан боғлиқ.
 16.Гоҳида үзим тушинмайдиган нарсалар түғрисида гапираман.
 17.Бирорлардан күра мен күп хижолат бўлмайман .
 18.Арзимаган нарсаларга жаҳлим чиқади.
 19.Юрак уришим ва нафас олишимни кам сезаман.
 20.Мен билган одамларнинг ҳаммаси ҳам менга ёқмайди.
 21.Мени бирор нарса ташвишлантирса ухлай олмайман.
 22.Ўзимни вазмин ҳеч нарса жаҳлимни чиқаролмайди,деб ўйлайман.
 23.Тунги ваҳималар менда учраб туради.
 24.Ҳамма нарсани тўғри қабул қиласман,деб ўйлайман.
 25.Жаҳлим чиқганда терлаб кетаман.
 26.Уйқум нотинч қаттиқ ухламайман.
 27.Бошқа одамларга қараганда таъсиранман.
 28.Турлихил уйинларда ютқазишдан кўра ютиш тарафдориман.
 29.Беҳаё ҳазил ва асқияларни ёқтирумайман.
 30.Бошқаларга ухшаб мен ҳамўз ҳаётимдан қониқиш сезгим келади.
 31.Мени кўпинча ошқозоним ташвишлантиради.
 32.Доим ўз моддий ахволим вахизмат ишларимдан ташвишланаман.
 33.Менга зарар келтириш мумкин бўлмаганодамлар билан ҳам эҳтиёт бўлил муносабат ўрнатаман.
 34.Гоҳида менинг олдимда енгиб бўлмайдиган қийинчиликлар бордай туюлади.
 35.Бир пасда әсанкираб қолишим мумкин.
 36.Вақти вақти билан шундай ҳаяжонланаманки,оқибатда узоқ вақт ухлолмайман.
 37.Қийин вазият ва келишмовчиликлардан қочишига ҳаракат қиласман.
 38.Кунглим айниб қайд қилган пайтларим бўлган.
 39.Учрашувлар ва ишга ҳеч қачон кеч қолмайман.
 40.Ўзимни бефойда деб хис қилган пайтларим бўлган.
 41.Гоҳида сукингим келади.
 42.Кўпинча нимадандир ёки кимдандир хавотирда бўламан.
 43.Омадсизликлар мени кам ташвишлантиради.
 44.Қизариб, хижолат бўлишдан қурқаман.
 45.Кўпинча нима қилишни билмай қоламан.
 46.Мен асабий ва осон қузғалувчан инсонман.
 47.Бир нима қилмоқчи бўлсам ,қўлларим қалтираётганини сезаман .
 48. Кўпинча очлик хисини сезаман .
 49. Ўзимга ишончим етарли.
 50.Совуқ кунлардаям тез терлайман.
 51.Гоҳида ҳеч кимга айтиб бўлмайдиган нарсалар түғрисида орзу қиласман.
 52.Бошим жуда кам оғрийди.
 53.Дикқатимни бирор масала ёки ишга туплашим қийин, деб ўйлайман.
 54. Қаттиқ ташвишланганимдан бир жойда кўп ўтиромаган кунларим бўлган.
 55.Хатга жавобни ўқиб бўлишим билан ёзаман.
 56.Жуда тез ҳафа бўламан.
 57.Ҳеч қачон қизариб хижолат бўлмаганман.
 58.Атрофимдагиларга қараганда менда қурқиш ва хавотирланиш ҳисси кам.
 59.Бугунги ишни эртага қолдирган пайтларим бўлган.
 60.Кўпинча кучли зуриқиши билан ишлайман.

ҚАЙД ҚИЛИШ ВАРАҚАСИ

№	+/ -	№	+/	№	+/	№	+/	№	+/	№	+/	№	+/	№	+/	№	+/
---	------	---	----	---	----	---	----	---	----	---	----	---	----	---	----	---	----

			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	+	7	-	13	+	19	-	25	-	31	+	37	+	43	+	49	+	55	+
2	+	8	+	14	-	20	+	26	+	32	-	38	-	44	+	50	-	56	+
3	+	9	+	15	+	21	+	27	-	33	+	39	+	45	-	51	+	57	-
4	+	10	-	16	-	22	-	28	+	34	+	40	+	46	+	52	+	58	+
5	+	11	-	17	+	23	-	29	+	35	-	41	-	47	-	53	+	59	+
6	-	12	-	18	+	24	+	30	+	36	-	42	+	48	-	54	-	60	+

Ҳар бир ижобий жавоб 1 баллдан баҳоланади.

Баҳолаш: 40 -506 балл - жуда юқори ташвиш-хавотир даражасини англатади;
25-406 балл –юқори ташвиш-ховотир даражаси;

15- 256 балл -- ўрта даражадаги йўқори ташвишланишга мойилликни англатади;
5-156 – ўрта даражада, ташвиш - хавотир даражасининг пастлигидан далолат беради.

4–6 балл – ташвиш хавотир даражаси паст.

0 – 4 – ёлгон шкаласида, нотұғри ахборот берилгандығынан анықталады.

«Ёлғон шкаласи» (ахборот аниқлик даражаси)нинг калити

Жавоб түри	Саволлар рақамлари					
xa						
йүк						

Ташвиш-хавотир даражасини аниқлаш шкаласининг қалити

Жавоб түри	Саволлар рақамлари											
	6	7	9	11	12	15	18	21	23	24	25	26
йўқ	27	30	31	32	33	34	35	36	37	38	40	42
ҳа	44	45	46	47	48	49	50	51	53	54	56	60
йўқ	1	3	45	8	13	14	17	19	22	43	52	57

Иродавий эмоционал хусусиятларни аниклаш тести

1.Бўлиб утган тушунмовчиликни қанчалик тез эсда саклайсиз:

- A) жуда узоқ;   B) тез эсдан чиқараман:
C) вазиятга қараб:

2.Момоқалдирокдан вахимага тушасизми?

3.Кутилмаган шовқиндан сапчыб тушасизми?

- A) жуда кўп   C) гоҳида
B) кўпинча   D) жуда кам

4.Қаътиятли, олдингизга қуйган мақсадга эришмасдан қўймайдиган, қайсарлик килган холатларингиз кўп бўлганми?

- A) жуда кам C) күпинча
B) гохида D) жуда күп

5.Күтилмаган хафли вазияттарда босиқлик билан харакатланишни улдалай

оласизми?

A) Йўқ	C) гоҳида
B) жуда кам	D) доим

6. Кўп ўйламасдан ҳаракат қилган пайтларингиз бшлангми?

- A) ҳечқачон биндай ҳаракатланмайман.
 B) ҳаракат қилишдан олдин ўйлаб кўраман;
 C) кўпина ўйлаб кўрмасдан ҳаракат қиласман;
 D) ҳар доим кўп ўйлаб ўтирмасдан ҳаракатланаман.

7. Кўтаринки кайфиятни ўзингизда кўзатганмисиз?

A) йўқ;	C) кўпинча;
B) гоҳида;	D) жуда кўп марта

8. Нотаниш ерда эҳтиёткорлик ва вазиятни ўрганишга ҳаракат қиласизми?

A) жу кўп марта;	C) гоҳида;
B) кўпинча;	D) ҳеч қачон;

9. Ҳавфли ва хавотирли ерда осон йўналиш оласизми?

A) қийинчилик билан;	C) осон;
B) қийин бўлади;	D) жуда осон;

10. Узоқ муддатга ўзингизни кўп нарсадан маҳрум қилиб, ҳаётингизни хавфга қўя ласизми?

A) йўқ;	C) кўпинча;
B) ҳеч қачон;	D) доим.

Жавоб вариантлари “С”, “D”	10-8	7-6	5-4	3-2	1-0
Баллар	5	4	3	2	1

56- иродавий хусусиятлар жуда яхши шаклланган;

46- иродавий хусусиятлар яхши шаклланган;

36- иродавий хусусиятлар қониқарли шаклланган;

26- иродавий хусусиятлар ёмон шаклланган;

16- иродавий хусусиятлар жуда ёмон шаклланган.

Руҳий - асаб барқарорлигини аниқлаш тести

Йўриқнома: қайд варағини тўлдиринг. Кўйидаги келтирилган 84 мулоҳаза ва савлга “ҳа” ёки “йўқ” жавобини беришингиз керак. Ҳа жавоби учун савол рақамига “+” белгисини, йўқ жавоби учун “-” белгисини қўйишишингиз шарт. Бу ерда тўғри ва нотўғри саволлар йўқ, шунинг учун ҳам узоқ ўйламасдан жавоб беришга ҳаракат қилинг.

1. Гоҳида миямга шундай фкирлар келадики, яхвиси улар ҳақида ҳеч кимга гапирмаган маъқул.

2. Ичимнинг бузилиши менда кам учрайдиган хол.

3. Вақти- вақти блан менда кулги ва йиғи ҳолати руй беради.

4. Гоҳида сукингим келади.

5. Кўпинча бошим оғриб туради.

6. Баъзан ёлғон гапиришим мумкин.

7. Ғафтада бир марта ёки кўпроқсабабсиз танам қизиб кетади.

8. Гоҳида газетадаги энг қизиқ мақолани пайқамаслигим мумкин.

9. Баъзан жахлим тез чиқиб кетади.

10. Ҳозирги ҳаётимда баъзи нарсаларга эришишим мумкинлигига ишонмайман.

11. Гоҳида бугун қилишим мумкин бўлган ишни эртага қолдиришим мумкин.

12. Барча йиғилиш ва жамоат ташкилий ишларида бажонудил қатнашаман.

- 13.Үзим билан үзим курашишим менга қийин кечади.
- 14.Мускулларимни увишиб-тортишиб қолиш ҳаракатлари менда кам учрайди.
- 15.Үзимни нохуш сезганимда асабийлаша бошлайман.
- 16.Мен билан эртага нима юз беришини мени кам қизиқтиради.
- 17.Меҳмондорчиликда стол атрофида уйдагига қарагандаузимни яхши тутаман.
- 18.Агар жарима тулаш керак булмаса,яқын ўртада машина кўринмаса,кўчани тақиқланган еридан ўтаман.
- 19.Менинг оилавий ҳаётим кўпчилик танишларимдикидан яхши деб ўйлайман.
- 20.Гоҳида үзимга ёки кимгадир зарар етказгим келган пайтларим бўлган.
- 21.Болалигимдаги ўртоқларимни ҳаммаси бир –бири учун жавобгарликн сезишарди.
- 22.Ўйинда доим ютиш тарафдориман.
- 23.Бир қанча кетма-кет асаббўзарликлардан сўнг үзимни бирмунча яхши хис қилаяпман.
- 24.Оғирлигим меъёрида(озиб ҳам,семириб ҳам кетаётганим йўқ)
- 25.Танишларим орасида обруйли кишилар борлигидан ғуурланаман.
- 26.Яқинларим орасида қонунни бузиш натижасида нохушликлар бўлмаганида мен анча хотиржам булардим.
- 27.Онгимда қандайдир тушуниб бўлмайдиган салбий холатлар юз бераяпти.
- 28.Мен қарши жинс вакиллари билан ўзаро муносабат муоммолари қийнаяпти.
- 29.Бирор нарса тўғрисида гапираётганимда қўлларим қалтираётганини сезаман.
- 30.Кўлларим ҳар доимгидек чаққон ва уддабурон.
- 31.Танишларим орасида менга ёқмайдиганлари ҳам бор.
- 32.Мен үзимни муҳкум этилган одамдек биламан.
- 33.Кимдандир ёки қаердандир бирор нарсани олиб чиқиб кетишдан үзимни тия олмаган ҳолатларим бўлган.
- 34.Гоҳида ким биландир"гап сотгим " келади.
- 35.Баъзан шундай тушлар кураманки улар тўғрисида ҳеч кимга гапирмаган маъкул.
- 36.Баъзи бир муаммоларни ечаётгандаяхшилаб ўйлаб кўрмасдан бошқаларнинг фикрига қўшилган пайтларим бўлган.
- 37.Мактабда мен бошқаларга нисбатан сустроқ үзлаштирас эдим.
- 38.Умуман олганда мени ташқи куринишим үзимни қониқтиради.
- 39.Мен үзимга ишонаман.
- 40.Ҳафтада бир ёки ундан кўпроқ асабий ва ташвишланган холда юраман.
- 41.Менга кимdir менинг ўй-ҳаёлларимни бошқараётгандек туюлади
- 42.Менимча ҳар куни ҳайрон қоларли даражада сув ичаман.
- 43.Гоҳида ёқимсиз ёки ноўрин воқеалар менда кучли кулги ўйғотади.
- 44.Бир үзим қолсам мендан баҳтли одам йўқдек туюлади.
- 45.Кимdir менинг онгимга таъсир ўтказаётгандек туюлади.
- 46.Менга Андирсон эртаклари жуда ёқади.
- 47.Кўпчилик орасида ҳам үзимни ёлғиз сезган пайтларим бўлган.
- 48.Гоҳида миямга шундай фикрлар келадики ,яхшиси улар тўғрисида ҳеч ким билмагани маъкул.
- 49.Мени довдиратиб қўйиш осон.
50. Одамларнинг ичиди сабрим тез тугайди.
- 51.Кўпинча улгим келади.
- 52.Гоҳида бошлаган ишимни эплолмаяпман деб ўйлаб,ташлаб кетган пайтларим бўлган.
- 53.Менимча ҳар куни мени ташвишлантирадиган бирор воқеа бўлади.
- 54.Диний қарашларга бефарқман, улар мени қизиқтирмайди.
- 55.Ёмон кайфият менда кам учрайдиган холат.
- 56.Қилган ишларим учун қаттиқ жазо чорасига лойиқман.
- 57.Менда ғайритабиий кечинмалар бўлиб туради.
- 58.Менинг ақида ва қарашларим ўзгармас.

- 59.Ташвишларим кўплигидан ўйқумни йуқотган пайтларим бўлган.
- 60.Мен ўзимни тез қўзғалувчан ва асабий деб ҳисоблайман.
- 61.Ҳид билишим бошқаларнидан кам эмас.
- 62.Ҳамма нарса менда бошқаларнига нисбатан ёмон бўлади.
- 63.Кўпинча оғзим қуришини сезаман.
- 64.Кўп вақт ўзимни чарчаган хис қиласман.
- 65.Гохида кучли асаб толиқишига яқинлигимни сезаман.
- 66.Қўйган нарсаларимнинг жойини эсимдан чиқариб қуишим асабимга тегади.
- 67.Кийинишимга катта эътибор қаратаман.
- 68.Севги тўғрисидаги рлмандан кўра ғаройиб воқеаларга тўла романни ўқиши ёқтираман.
- 69.Ҳарқанақа яшаш шароитининг ўзгариши иш,ўқиш жойининг ўзгариши, ҳаётдаги янги бўрилишларга қўнишишм қийин.
- 70.Менга нисбатан доим ноҳақ муносабатта бўлишади, деб ҳисоблайман.
- 71.Кўпинча ўзимни ноҳақ айиблангандек хис қиласман.
- 72.Менинг фикрим кўпинча атрофдагиларнинг фикри билан тўғри келмайди.
- 73.Баъзан ҳаётдан шундай туйиб кетаманки, бу дунёда яшагим келмайди.
- 74.Бошқаларга нисбатан менга кўп эътибор беришади.
- 75.Азборойи кўп сиқилганимдан бошим кўп оғрийди.
- 76.Кўпинча ҳеч кимни кўргим келмайдиган ҳолатлар менда учраб туради.
- 77.Белгиланган вақитда уйғонишим қийин.
- 78.Менинг омадсизликларимга кимдир сабабчи бўлса, уни жазосиз қолдирмайман.
- 79.Ёшлигимда ҳам қайсар ва қузғалувчан бўлганман.
- 80.Баъзи қариндошларим невропатолог ва психиатрда даволанишаётганини билиб қолганман.
- 81.Баъзан тинчлантирувчи дори воситаларини истемол қиласман.
82. Судланган қариндошларингиз борми?
- 83.Милицияга тушганмисиз.
84. Мактабда иккинчи йилга қолдирилганмисиз?

Қайд қилиш варақаси

№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-
1		10		19		28		37		46		55		64		73		82	
2		11		20		29		38		47		56		65		74		83	
3		12		21		30		39		48		57		66		75		84	
4		13		22		31		40		49		58		67		76			
5		14		23		32		41		50		59		68		77			
6		15		24		33		42		51		60		69		78			
7		16		25		34		43		52		61		70		79			
8		17		26		35		44		53		62		71		80			
9		18		27		36		45		54		63		72		81			

Ишончлилик шкаласи

Рухий-асаб барқарорлиги шкаласи

йўқ	ҳа	йўқ
1,4,6,8,9,11,15,17,18,22, 25,31,34,36,41	3,5,7,10,16,20,26,27,29,32,33,35,37,40, 41,42,44,45,47,48,49,50,51,52,53 56,57,59,60,62,63,64,65,66,67,69,70, 71,72,73,74,75,76,77,78,79,80,81,82 83,84	2,12,13,14,19,21, 23,24,28,30,38,39, 46,54,55,58,61,68

Руҳий-асаб барқарорлиги гурухлари

Умумий балл	10 балли шкалада	Руҳий-асаб барқарорлиги гуруҳи	Натижа
5 дан кам 6	10 9	I.Юқори даражадаги руҳий-асаб барқарорлиги	ИИИда тезкор фаолиятга яроқли
7-8 9-10 11-13	8 7 6	II.Ўрта даражаги руҳий-асаб барқарорлиги	ИИИда фаолиятга яроқли
14-17 18-22 23-28	5 4 3	III.Қониқарли даражадаги руҳий-асаб барқарорлиги	ИИИда маъмурий фаолиятга яроқли
29-32 33дан кўп	2 1	IV.Қониқарсиз даражадаги руҳий-асаб барқарорлиги	ИИИда фаолиятга яроқсиз

Стресга чидамлилик даражасини аниқлаш тести
Охирги йил ичida сиз билан содир бўлган ҳамма воқеаларни эслашга ҳаракат қилинг ва "+" , "-" белгилари билан белгиланг.

№	Ҳаётий воқеалар	Баллар
1	Эрнинг(хотиннинг)ўлими	100
2	Ажрашиш	73
3	Эр-хотиннинг расман ажрашмасдан узаро муносабатларнинг тугashi	65
4	Қамоқга олиниш	63
5	Яқиноила аъзосининг ўлими	63
6	Жарохатланиш ёки касаллик	53
7	Уйланиш тўй	50
8	Ишдан бўшаш (ишсиз қолиш)	47
9	Эр-хотинларнинг ярашиши	45
10	Пенсияга кетиш	45
11	Оила аъзоларининг соғлигидаги ўзгариш	44
12	Аёлингизнинг хомиладорлиги	40
13	Қарама-қарши жинс билан ўзаро муносабатлардаги муаммолар	39

14	Фарзанд тўғилиши ёки янги оила аъзосининг пайдо бўлиши	39	
15	Ишдаги ўзгаришлар	39	
16	Молиявий ахволнинг ўзгариши	38	
17	Яқин дўст танишингизнинг ўлими	37	
18	Иш жой касбнинг ўзгариши	36	
19	Оилавий низоларнинг кўпайиши	35	
20	Йирик харид учун кредит ёки қарз олиш	31	
21	Қарзни узиш муддатининг тугаши, фоизларнинг ошиб бориши	30	
22	Лавозимнинг ўзгариши, хизмат маъсулиятининг ошиши	29	
23	Қиз ёки ўғилнинг ота уйидан кетиши	29	

24	қариндошлар билан чиқиши	29	
25	Катта мувофақиятларга эришиш	28	
26	Эр-ёки хотиннинг ўртадаги муносабатларни ўзишга ҳаракат қ-ш	26	
27	Ўқишга кириш ёки уни тугатиш	26	
28	Яшаш шароитини ўзgartириш	25	
29	Одатлардан воз кечиш, ҳулқ-атворнинг ўзгаришига ҳаракат қилиш	24	
30	Раҳбарият билан муаммоли низоларнинг келиб чиқиши	23	
31	Иш соати ёки шароитнинг ўзгариши	20	
32	Яшаш жойнинг ўзгариши	20	
33	Ўқиш жойининг ўзгариши	20	
34	Таътил ёки дам олишга тузилган режаларнинг ўзгариши	19	
35	Диний одатлар билан боғлиқ ўзгаришлар	19	
36	Ижтимоий фаолиятнинг ўзгариш	18	
37	Кичикроқ нарсаларнинг хариди учун ссуда ёки қарз олиш	17	
38	Уйқунинг бўзилиш ёки уйқу билан боғлиқ шароитнинг ўзгариши	16	
39	Биргаликда яшайдиган одамлар сонининг ўзгариши	15	
40	Биргаликда яшайдиган одамларнинг ўзгариши	15	
41	Таътил	13	
42	Янги йил, туғилган кунлар	12	
43	Хукуқ тартиботнинг бузилиши(йўл транспорт ҳолати, судланиш)	11	

Тест жавоблари: 150–199 балл стресга қаршилик даражаси юқори
 200–299 балл стрессга қаршилик даражаси ўртача
 300 дан юқори стрессга қаршилик даражаси паст

“З ОШХ” АНИҚЛОВЧИ ТЕСТ

Ҳозир эътиборингизгасизнинг саломатлигинизга вафеъл-атворингизга таалуқли бўлган бир қатор саволлар ҳавола этилади. Сиз бу саволларнинг ҳар бирига тастиқлаб(тўғри "+" ёки инкор этган (нотуғри "-") ҳолда жавоб беришингиз

керак. Узоқ уйлаб вақтни беҳуда сарфламасдан тезроқ жавоб беришга ҳаракат қилинг.

1. Сергакланиш учун тез-тез янги таъсуротларга интилишни ўзингизда хис қилисизми?

2. Сизни тушунадиган кўнглингизни кўтарадиган дўстларга муҳтожликни тез-тез сезиб турасизми?

3. Сиз беғам одаммисиз?

4. СИЗучун "йўқ" деб жавоб бериш жуда ҳам қийинми?

5. Сиз бирон чора кўришдан олдин чуқур ўйлайсизми?

6. Агар сиз бирон ишни бажариш юзасидан ваъда берсангиз, ҳар қандай вазиятга қарамасдан ўз ваъдангизни устидан чиқасизми?

7. Сизнинг кайфиятингиз тез-тез ўзгариб турадими?

8. Одатда сиз ўйлаб ўтирмасдан, тез гапириб иш юритасизми?

9. Етарлича сабаб бўлмаса ўзингизни баҳтсиз хис қиласизми?

10. Баҳслашанда деярли ҳеч нарсадан қайтмайсизми?

11. Қарама-қарши жинсдаги ёқимтой киши билан суҳбатлашишни хоҳлаб, ўзингизда журъатсизлик васаросимага тушиш холатини сезганмисиз?

12. Баъзан жахил устида ўз хатти-ҳаракатингизни назорат қилолмай қолган пайтларингиз бўлганми?

13. Сизда бир зумлик кайфият таъсирида харкатланиш холати учрайдими?

14. Қилиниши ёки гапирилиши мумкин бўлмаган ишни қилганингиздан сунг афсусланган пайтларингиз бўлганми?

15. Одамлар билан суҳбатлашгандан кўра, китоб ўқишини маъқул курасизми?

16. Сизни ҳафа қилиш осонми?

17. Ўртоқларингиз орасида тез-тез бўлишни ёқтирасизми?

18. Баъзан бошқалар билиши бўлмаган фикрлар хаёлингизга келиб турадими?

19. Баъзан қувватга тулиб ўтдекчақнаб, баъзан эса бушашиб кетасизми?

20. Сиз кам бўлсада кунглингизга яқин дўсларингиз бўлишини ҳоҳлайсизми.

21. Тез-тез орзу қилиб хаёл сурини ёқтирасизми?

22. Агар сизга дуқ қилишса сиз ҳам шундай жавоб берасизми?

23. Сизни айибдорлик хиси тез-тез қийнаб турадими?

24. Сизнинг барча одатларингиз яхши ва ўзингизга ёқадими?

25. Сиз ўртоқларингиз даврасида ўз ҳиссиётларингизга эркинлик бериб, яйрабхурсанчилик қила оласизми?

26. Сиз ўзингизни қизиқкон ва ҳисиётларга берилувчан одам деб биласизми?

27. Сизни жонли ва хушчачақ одам деб хисоблашадими?

28. Бирор-бир мухим ишни бажаргандан сунг, "бу ишниундан-да яхшироқ бажаришим мумкин эди" деган тўйғу сизда тез-тез туғиладими?

29. Нотаниш одамлар даврасида сиз кўпроқ сукунат сақлайсизми?

30. Сиз баъзан кимнидир мухокама қилишингиз мумкинми?

31. Миянгизда фикрлар кўплигидан ухлолмаган пайтларингиз ҳам бўлганми?

32. Агар сизни бирор нарса қизиқтирса, "бу ҳақда бошқалардан сўрашдан кўра китобдан ўқиб билиб олишни маъқул кўрасизми?

33. Юрагингиз тез-тез ўриб кетган пайлари бўғанми?

34. Сизга ҳамма вақт дикқат талаб қиладиган ишлар ёқадими?

35. Сизда қалтироқ тутиб қолиш холлари бўлганми?

36. Агар назоратдан курқмаганингизда, жамоат транспортида олиб юрган юкингиз учун ҳамма вақт ҳақ тўлаган бўлармидингиз?

37. Бир-бирига тегажоқлик қилиб, қупол ҳазиллашадиган давралар сизга ёқадими?

38. Сиз сержахилмисиз?

39. Хатти-ҳаракатлар чаққонлигини талаб қиладиган ишлар сизга ёқадими?

40. Сиз юз бериши мумкин бўлган қандайдир кунгилсиз воеалар ҳақида уйлаб ташвишланасизми?

41. Сиз секин ва шошилмасдан юрасизми?

42. Сиз учрашувлар ёки ишга кечикканмисиз?
43. Сиз тез-тез қурқинчли тушлар күриб турасизми?
44. Сиз сұхбатлашишни шундай яхши күрасизки, агарда нотаниш киши билан сұхбатлашишимкони түғилиб қолса, бүндай имкониятни қулдан бой бермаган бўлардингиз. Тўғрими?
45. Сизни бирор бир оғриқ безовта қиладими?
46. Агар узоқ вақт одамлар билан эркин, кенг мулоқатга эришиш имкониятидан маҳрум қилинсангиз, ўзингизни жуда ҳам "бахтсиз киши" деб хис этармидингиз?
47. Сиз ўзингизни асабий киши деб атай оласизми?
48. Танишларингиз орасида сизга ёқмайдигани ҳам борми?
49. Сиз ўзингизни жудаям ўзига ишонган одам, деб ҳисоблайсизми?
50. Агар одамлар шахсий мағлубиятингиз ёки ишдаги хатоларингизни кўрсатишса, ранжийсизми?
51. Сиз кичикроқ ўтиришлардан ҳақиқий роҳатланиш қийин деб ҳисоблайсизми?
52. Сизни "Мен бошқалардан нимам биландир камман", деган фикр қийнайдими?
53. Жуда ҳам зерикарли бўлган даврани жонлантиришни осон деб ўйлайсизми?
54. Сизга ўзигиз учун ҳам тушунарсиз бўлган нарсалар тўғрисида гапираётганингиз билинадими?
55. Сиз саломатлигингиз ҳақида қайғурасизми?
56. Сиз бошқалар устидан кулишни ёқтирасизми?
57. Сиз уйқусизликдан безовта бўласизми?

Қайд қилиш варақаси

№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-
1		7		13		19		25		31		37		43		49		55	
2		8		14		20		26		32		38		44		50		56	
3		9		15		21		27		33		39		45		51		57	
4		10		16		22		28		34		40		46		52			
5		11		17		23		29		35		41		47		53			
6		12		18		24		30		36		42		48		54			

I—омил №_____ гурӯҳ

III—омил №_____ гурӯҳ

II—омил №_____ гурӯҳ

I фактор Ҳа; 1,3,8,10,13,17,22,25,2744,49,53,56;

Йўқ; 5,15,20,29,32,34,37,41,46,51.

8 баллдан кам –интроверт: 12 баллдан кўп – экстроверт;

8-9 балл – интровертга яқин, ўз хис тўйғу ва ҳаракатларингизни яхши назорат қиласиз, мулоқатга унчалик яхши кириша олмайсиз.

10–11 балл – экстровертга яқин, мулоқатга киришувчан, ҳис-тўйғуларингизни доимо назорат эта олмайсиз, импульсив гохида агрессив.

II омил Ҳа: 2,4,79,13,14,16,19,21,23,26,28,31,33,35,38,40,43,45,47,50,52,55,57.

10 баллдан кам – эмоционал барқарор, ўзини тута биладиган;

10–15 баллдан кўп – ўзини назорат қила олмайдиган, эмоционал турғун эмас.

III омил Ҳа; 6,24,36 Йўқ; 12,18,30,42,48,54,4 баллдан кўп ёлғонга мойил, нотўғри.

Темперамент турини аниқловчи қалит

A11 баллдан кам бўлса, B 11 баллдан кўп бўлса -- меланхолик

A11 баллдан кам бўлса, B12 баллдан кам бўлса -- флегматик

A10 баллга teng бўлса B11 баллдан кўп бўлса—холерик:
A10 баллга teng бўлса Bбаллдан кам бўлса—сангвиник.

A	1-5	21-25	41-45	61-65	?
Б	6-10	26-30	46-50	66-70	?
В	11-15	31-35	51-55	71-75	?
Г	16-20	36-40	56-60	76-80	?

Умумий балнна гуруҳларнинг баллига бўлинг ва 100га кўпайтиринг
A)сангвиник б)меланхолик в)холерик г)флегматик

1фактор

1 гуруҳ 19–24 жуда киришимли, жамоа манфаатлари, зҳтиёжларини ўзиникидан устун ҳисоблайди.

2гуруҳ 16-18 мулоқатга киришувчан.

3гуруҳ 11-15 муомалада иккиланиш, худбинлик қарашлари мавжуд.

4 гуруҳ 0-10 ўз дунёси ичida муомалага лаёқатсиз.

II фактор

1гуруҳ 0-6 ҳаётдан хурсанд фаол

2гуруҳ 7-10вазмин ижобий, хислари салбийларидан устун.

3гуруҳ 11-18 кайфияти ўзгарувчан.

4гуруҳ 19-24 салбий хислари ижобийларидан устун.

III фактор

1гуруҳ 0-1 ўта тўғри сўз

2гуруҳ 2-3 тўғри сўз

3гуруҳ 4-6 вазиятга қараб ёлғон гапиришга мойил.

4гуруҳ 7-9 ёлғонга мойил

Шахснинг қадриятларга йўналганлик даражасини белгиловчи тест

Ҳозир эътиборингизга характеристигизнинг

Баъзи хусусиятлари билан боғлиқ саволларҳавола этилади. Сиз улардан энг муҳимини танлаб олишингиз талаб этилади, яъни фикрингизча сиз учун қимматли ва ҳаммадан кўра кўпроқ ҳақиқатга тўғри келадиган жавобни "энг маъқули" деб кўрсатилган қаторга жавобни белгиловчи ҳарфни қўйинг. Сўнг саволда сиз учун айни ҳақиқатга умуман тўғри келмайдиган, сизнинг ҳақиқатдан йироқ, сиз учун қимматга эга бўлмаган жавобни белгиловчи ҳарифни "маъқул келмайдиган" қаторга белгиланг.

1.Ҳаётда сиз нимадан кўпроқ қониқиши хис қиласиз?

А)бажарилган ишга берилган баҳо.

Б)ишнинг яхши бажарилганини аниқлашдан;

С)дўйстлар орасида эркинликни англашдан.

2.Сиз футбол ўйнаганингизда, кўпроқ нимани истаган бўлардингиз?

А)ўйин тактикасини ишлаб чиқувчимураббий(тренер)бўлишни

Б)таникли машҳур ўйинчи бўлишни.

С)гуруҳ сардори булиб сайланишни.

3. Энг яхши ўқитувчи деб қайси сифатларга эга бўлган ўқитувчиларни айтиш мумкин?

- А) ўқувчиларга индивидуал ёндашадиганини;
- В) ўз фанига берилган ва бошқаларни ҳам шу фанга қизиқтира оладиганларни;
- С) жамоада ҳар бир аъзо ўз нуқтаи назарини қўрқмасдан айта оладиган муҳитни яратса оладиганларни:

4. Ўқувчилар қайси ўқитувчиларни энг ёмон деб баҳолайдилар?

- А) баъзи бир одамларни ёқтириласликларини ҳеч кимдан яширмайдиганларини.
- В) ҳаммада ўзаро мусобақа руҳини ташкил қиласиганларини.
- С) ўзлари сабоқ берадиган фан ўзларини қизиқтирмаётгандек тасурот тўғдирадиганларни.

5. Дўстларингизнинг қайси ҳаракатларидан кўпроқ хурсанд бўласиз?

- А) имкони бўлганда бошқаларга ёрдам беришса
- В) ҳамма вақт ишончли ва содиқ бўлишса
- С) зиёли ва қизиқишилари кенг бўлишса.

6. Кимларни энг яхши дўст деб хисоблайсиз?

- А) ким билан ўзаро муносабатларимиз шаклланса.
- В) қўлидан менга қараганда кўпроқ иш келадиганларни.
- С) ишониш мумкин бўлганларни.

7. Сиз ким каби машҳур бўлишни истайсиз?

- А) ҳаётда катта мувафақиятларга эришган одамлардек.
- В) ўзини кучли сеза оладиган одамлардек.
- С) дўстона муносабати ваяхши нияти билан ажralиб турадиган одамлардек.

8. Агрда танлаш имкониятингиз бўлса ким бўлардингиз?

- А) илмий ходим
- Б) бўлим бошлиғи
- С) тажрибали учувчи.

9. Болалигингизда нимани жуда яхши кўрап эдингиз?

- А) дўстлар билан ўйнашни.
- В) ишдаги мувафақиятларни
- С) мени мақташларини

10. Сиз учун энг ёқмайдиган нарса?

- А) менга топширилган топшириқни бажараётганимда тўсиқларга дуч келишим
- В) жамоада ўзаро дўстона муносабатларнинг ёмонлашуви.
- С) бошлиғимнинг мени танқид қилиши.

11. Ўқув муассасаларининг вазифалари нималардан иборат?

- А) ўқувчиларни мутахасислик бўйича ишга тайёрлаш:
- В) ўқувчиларда мустақиллик ва индивидуал хусусиятларни, қобилиятларни ривожлантириш:
- С) ўқувчиларда одамлар билан ўзаро муросага киришиб кета олиш хусусиятларини шакллантириш.

12. Сизга қандай жамоа ёқмайди?

- А) нодемократик тизим хукумрон бўлган
- В) инсон ўзининг индивидуаллигини йўқотиб қўйган
- С) шахсий ташаббус курсатиб бўлмайдиган.

13.Агар буш вақтингиз бўлса уни нимага сарфлаган бўлардингиз?

- A)дўсларим билан сухбатлашишга
- B)севимли машғулотим вабилимимни янада такомиллаштиришга
- C)беташвиш ходик чиқаришга.

14.Сиз қачон мен юқори даражадаги ижодий қоблиятга эга бўласиз?

- A)ёқимли одамлар билан ишлаётганимда.
- B)мени қаноатлантирадаган иш билан шуғулланаётганимда(ишим ўзимга ёқса)
- C)менинг меҳнатим етарлича тақдирланса

15.Сиз нимани кўпроқ ёқтирасиз?

- A)атрофдагилар мени қадирлашса
- B)бажарилган ишдан қониқиш хосилқилсан.
- C)вақтни дўстларим билан кунгилли ўтказсам

16.Агар сиз ҳақингизда газеталарда ёзишса,унда нима акс этишини истардингиз?

- A)мен қилган бажарган ишларни таъкидлашларини.
- B)мен қилган ишларим учун мақташларини.
- C)бирор-бир жамоат ташкилотига сайланганим ҳақида ёритишлиарини.

17.Ўқитувчи қандай бўлса яхши ўқиган бўлардингиз?

- A)менга индивидуал(алоҳида)ёндашганда
- B)мени янада жадалроқ ишлашга мажбурлаганда (қизиқтирганда)
- C)муҳокома қилинаётган саволларюзасидан мунозараага жалб қилганда.

18.Сиз учун энг ёмон нарса нима?

- A)шахсиятга тегиш.
- B) муҳим вазифани бажараётганда мувафақиятсизлик.
- C)дўстларни йўқотиш (ажралиш)

19.Сиз нимани кўпроқ қадирлайсиз?

- A)шахсий муваффақиятни
- B)умумий ишнинг муваффақиятини
- C)ишдаги амалий натижаларни.

20.Жуда кам одамларга хос жиҳат нимадан иборат деб ўйлайсиз?

- A)БАЖАРИЛГАН ИШДАН ҲАҚИҚАТАН ХУРСАНД БЎЛИШ.
- B)жамоада астойдил ишлаш.
- C)ишни ҳақиқатдан ҳам сидқидилдан бажариш

21.Сиз тоқат қилолмайдиган нарса?

- A)жанжал ва тортишувлар
- B)янгиликларни асон йўқга чиқаришлари(тан олмасликлари)
- C)ўзини бошқалардан йўқори қўядиган одамлар.

22.Сиз нимани кўпроқ ҳоҳлайсиз?

- A)трофдагилар мени ўзларига дўст деб билишларини.
- B)бошқаларга умумий ишда ёрдам беришни.
- C)бошқалрни қойил қолдиришни(ҳайратлантиришни)

23.Қандай раҳбарларни ёқтирасиз?

- A)талабчан қаътиятили
- B)обруй-эътиборга эга:
- C)оддий камсуқум(ҳамманинг ичидаги)

24.Ишда нимани күпроқ ҳохлайсиз?

- A)жамоа фикрига асосан қарор қабул қилишни.
 B)муаммоларни ҳал қилиш устида мустақил изланишни.
 C)бошлиқ менинг қадр-қимматимни тан олишини.

25.Қандай китобларни ўқиши маъқул курасиз?

- A)одамлар муроса муомала қилиш санъати ҳақида бўлса.
 B)таниқли одамларнинг ҳаёти ҳақида бўлса.
 C)"ўзинг бажар" қалбida йўналишда бўлса.

26.Агар мусиқага қобилиятингиз бўлса, нима қилган бўлардингиз?

- A)дирижёр бўлардим.
 B)яккахон хонанда бўлишни истардим.
 C)бастакор бўлардим.

27.Бўш вақтингизни қандай ўтказасиз?

- A)дедектив фильмларни кўриб
 B)дўсь\тларим билан кўнгилхушлик қилиб.
 C)севимли машғулотим билан машғул бўлиб....

28.Агар моддий манфаатдорлик бўлса, нима иш қилардингиз?

- A)қизиқарли мусобақа, баҳислар ўйлаб топардим.
 B)мусобақада ғолиб бўлишга ҳаракат қилардим.
 C)мусобақалар ташкил этиб уларни бошқарадим.

29.Мен энг муҳум билишим керак бўлган нарса бу.....

- A)мен нима қилишни ҳохлаётганим.
 B)мақсадга қандай эришиш мумкинлиги.
 C)ўз мақсадим йўлда бошқаларни бунга қандай жалб қилиш мумкинлиги.

30.Сизнингча инсон ўзини қандай тутиши керак?

- A)бошқалар бундан мамнун бўлишсин.
 B)у энгаввало ўз вазифасини бажарсин.
 C)унга қилган иши юзасидан тана (гина) қилишларига зарурат қолмасин.

№	Энг маъқули	Маъқул келмайди	№	Энг маъқули	Маъқул келмайди
1			16		
2			17		
3			18		
4			19		
5			20		
6			21		
7			22		
8			23		
9			24		
10			25		
11			26		
12			27		
13			28		

14			29		
15			30		

Шахсда даминант хусусиятлар

Ф1---күпроқ ўзи билан ўзи овора, ўз муаммолари, ҳиссиётлари билан қизиқади.

— одамлар түғрисида шошмаш-шошарлик билан, асоаланган холоса чиқаради;

--- жамоага ўз фикрини сингдиришга ҳаракат қилади.

--- қачон гапириш мүмкін, қачон гапирмаслик меъёрини билмайди.

--- одамларга мұхаббати йўқ.

Ф2---кўйилган масалани мустақил бажара олмайди.

— жамоа босимига йўл қўяди, ўзфикарни билдира олмайди.

--- жамоага ёрдам бермасдан ҳиссиз ишлайди.

--- бошқарувни қўлига олишни билмайди.

--- умумий мақсад сари интилмайди, сафдошларига кўмак бермайди

Ф3---вазифа тақсимотига ҳамфикр

--- жамоадаги алоҳида шахсларга ёрдам беради.

--- ишни яхши режалаштира олади.

--- одамларни бошқаришни қўлига олади.

--- ишни давом эттиришга ундовчи фикрлар мавжуд.

--- фикрни аниқ ва равон ифодалайди, тўхтовсиз ишлай олади.

--- вазиятда осон йўналиш ола билади.

--- унинг иштирокида ҳамма ўзини эркин ҳис қилади

--- қийин вазифаларни бажариш керак бўлса қочмайди.

Ф3+ юқори кўрсатгичи 1 гуруҳ касбга лаёқатли.

Ф3- юқори кўрсатгичи 1 гуруҳ касбга лаёқатли

Ф3+ ва Ф2+ кўрсатгичлари тенг, III гуруҳ касбга лаёқатли

Ф2+ кўрсатгичининг юқорилиги III гуруҳ касбга лаёқатли

Ф2- кўрсатгичининг юқорилиги II гуруҳ касбга лаёқатли

Ф1+ кўрсатгичининг юқорилиги IV гуруҳ касбга лаёқатли

Ф1- кўрсатгичининг юқорилиги I гуруҳ касбга лаёқатли

Калитдаги жавобларнинг энг маъқули деган тарафида муфовиқликтининг кўп бўлиши;

Калитдаги жавобларни тарафида муфовиқликтин кўп бўлиши.

Тест қалити

Ф1- "X", Ф2- "O", Ф3- "V" белгиси остида

Nº	Ф1			Nº	Ф2			Nº	Ф3		
1	A	16	B	1	C	16	C	1	B	16	A
2	B	17	A	2	C	17	C	2	A	17	B
3	A	18	A	3	C	18	C	3	B	18	B
4	A	19	A	4	B	19	B	4	C	19	C
5	B	20	C	5	A	20	B	5	C	20	B
6	C	21	C	6	A	21	A	6	B	21	B
7	A	22	C	7	C	22	A	7	B	22	B
8	C	23	B	8	B	23	C	8	A	23	A
9	C	24	C	9	A	24	A	9	B	24	B
10	C	25	B	10	B	25	A	10	A	25	C
11	B	26	B	11	C	26	A	11	A	26	C
12	B	27	A	12	A	27	B	12	C	27	C
13	C	28	B	13	A	28	C	13	B	28	A
14	C	29	A	14	A	29	C	14	B	29	B
15	A	30	C	15	C	30	A	15	B	30	B

16---ОШХ Аниқловчи тест

Ихтиёриңгизга сизнинг шахсингизни бир қатор хусусиятларини аниклашга ёрдам берувчи саволлар ҳавола этилмоқда.Буерда “тұғри” ёки “нотұғри” саволлар йүқ, ҳамма үзининг дүнёқарашида ҳақ. Саволларға жавоб берётгандан ҳавола этилған учта жавобдан Сизнинг дүнёқарашиңгиз, фикрингизча, сизге тұғри келадиган жавобни танланғ. Құйидаги жавобни белгилашга ҳаракат қилинг: қайд бланкасида берилған тұғри жавоб катакчасига аниқ “Х” белгисини қўйинг.

Иложиборича аниқ жавобни беришга интилманг, кўп билан 4-5 саволга ишлатсангиз бўлади. Албатта ҳамма саволга кетма-кетликда жавоб бернг. Яхши таъсурот қолдиришга ҳаракат қилманг, ҳақиқатга яқин тұғри жавобни белгиланг.

1. Менинг фикримча, онам олдингидан кўра анча ўзгарганлар.

А) ҳа В) жавоб беришим қийин С) йўқю

2. Мен одамлардан йирокда бир ўзим bemalol яшашим мумкин;

А) ҳа В) баъзан. С) йўқ.

3. Агар осмон паст, қиши иссиқ деб фараз қилсақ, жиноятчини ким деб айтиш мумкин:

А) бандит; В) илоҳий. С) булут

4. Ухлашдан олдин мен....

А) тез ухлаб қоламан.

Б) гоҳида

С) қийинчилик билан ухлайман.

5. Машиналар кўп йўлда машина ҳайдаганимда, менимча.

А) машиналарнинг кўп қисмини олдинга ўтказиб юборар эдим;

В) жавоб беришга қийналаман;

С) олдиндаги машиналарни қувиб ўтар эдим;

6. Давраларда мен бошқаларга турли қизиқ воеаларни айтиш ва ҳазиллашиш имконини бераман;

- A) ҳаB) баъзан С)йўқ
7.Мен учун ҳамма ерда тартиб бўлиши муҳум:
A)Тўғри В)бирор нарса дейиш қийин.C) нотўғри
8.Мен билан бир жамоада бўлган инсонларнинг кўпчилиги мени кўришдан ҳурсанд бўлишади.
A)ҲА в)БАЪЗАН. С) ЙЎҚ,
9.Менга кўпроқ ёқади.
A)балет ёки фигурали учиш
B)айтишга қийналаман.
C)регби ўйнаш
10.Одамларнинг қилаётган ишлари ва айтаётган гаплари тўғри келмаслиги мени ажаблантиради.
A)ҳа B)баъзан С)йўқ
11.Бирор воеа тўғрисида ўқаётганимда мен, барча тафсилотлоа қизиқтиради.
A)ҳа B)баъзан С)йўқ.
12.Яқинларим менинг устимдан қулишса, мен ҳафа башмасдан уларга қушилиб қуламан.
A)тўғри
B)жавоб беришга қийналаман
C)нотўғри
13.Кимdir менга қуполлик қилса тез унитишим мумкин,
A)тўғри
B)жавоб беришга қийналаман
C)нотўғри
14.Менга бирор ишни қилаётганимда эски усулдан фойдаланишдан кўра янги усул ўйлаб топиш ёқади.
A)тўғри
B)жавоб беришга қийналаман
C)нотўғри
15.Мен бирор ишни режалаштираётганимда,уни ҳеч кимнинг ёрдамисиз, мустақил бажаришни маъқул кўраман.
A)тўғри B)баъзан С) йўқ
16.Мен кўпчиликка қараганда секин қузғалувчан, ҳиссиётларим суст деб ўйлайман
A)тўғри B)жавоб беришга қийналаман С) нотўғри
17.Тезда бир қарорга кела олмайдиган одамлар асабимга тегади.
A)тўғри B)жавоб беришга қийналаман С) нотўғри
18.Менда гохида бироз бўлсада ота-онамга нисбатан асабийлашиш хиси пайдо бўлади.
A)тўғри B)жавоб бершга қийналаман С) нотўғри.
19.Ўзимнинг дилдаги фикрларим ,ўй-ҳаёлларимни ўртоқлашардим..
A)дўстларим билан
B) жавоб беришга қийналаман
C)кундалик дафтарим билан
20.Менимча "ноаниқ" сўзининг қарама-қаршиси
A)пала-партиш B)асосли; C)тахмин
21.Менга ҳар доимгидек керак бўладиган кучим .....
A)ҳа B)гохида С)ЙЎҚ
22.Куйидаги одамлар асабимга тегади.
A)кўпол ҳазиллари билан одамларни хижолатга қўядиганлар
B)бирор нарса дейишими қийин
C)келишилган учрашув жойига кеч келадиганлар
23.Менга одамларни меҳмонага чақириш ва ҳурсандчилик қилиш ёқади.
A)тўғри B)баъзан С)нотўғри
24.Менинг фикримча

- A)хар бир ишни тұла-түкис бажариш мүмкін әмас
B)жавоб берішга қийналаман
C)агар бирор ишга қул ўрмоқчи бўлсанг уни тұла-тукис бажариш керак
25.Менга гохида хижолатимни енгишга тұғри келади.
A)ХА в)гохида С)йўқ.
26.Менинг дўстларим кўпинча.
A)мен билан маслаҳатлашишади
B)жавоб берішга қийналаман
C)менга маслаҳат беришади
27.Агар мени майда -чуйда нарса билан алдамоқчи бўлишса,уни ошкор қилмасдан кўрмаганга оламан.
A)ХА в)гохида С)йўқ
28.Мен истайман дўстимнинг
A)қизиқишилари амалий ва ишбилиармонлик руҳида бўлишини
B)билмайман;
C)дўнёга фалсафийқарашлари билан ажралиб тўришини.
29.Мен ўзим қаттиқ ишонган нарсаларимга одамлар ўзича фикр билдираётганини бефарқлик билан эшитишим мүмкин.
A)тұғри B)баъзан C)нотўғри
30.Мен бир пайтлар қилган ҳаракатларим вахатоларим безовта қилади.
A)ҳа B)гохида С)йўқ
31.Агар мен уни ҳам, буни ҳам бирдай әплай оладиганимда:
A)ШАХМАТ ЎЙНАГАН БЎЛАРДИМ
B)бирор нима дейишим қийин
C)"шаҳарлар"(шаҳарларни бош ҳарфини айтиш)ўйини ўйнар эдим.
32.Менга киришимли ҳуш чақчақ одамлар ёқади.
A)ҳа B)жавоб берішга қийналаман С)йўқ
33.Мен ўта ихтиёткор ва режали бўлганим туфайли бошқалардан қура камроқ ноҳуш, кутилмаган вазиятларга дуч келаман.
A)ҳа B)жавоб берішга қийналаман С)йўқ
34.Мен, керак бўлса, ўз вазифам ва мажбуриятларимниэсдан чиқаришим мүмкин.
A)ҳа B)гохида С)йўқ
35.Мен ноҳақ эканлигимни тан олишим қийин:
A)ҳа B)гоҳида С)йўқ
36.Мен учун корхонада янада қизиқарли бўлар эди:
A)айнан ишлаб чиқаришда, машина ва механизmlар билан ишлашда;
B)жавоб берishim қийин.
C)жамоат ишлари билан шуғулланиш, одамлар билан мулоқат қилиш.
37.Қайси сўз бошқалари билан боғлиқ әмас:
A)ой B)ҳаво С)кўёш
38.Менинг дикқатимни бўладиган ҳолатлар.
A)асабимга тегади
B)бирор нима дейишим қийин.
C)мени умуман ташвишлантирмайди.
39.Агар мени пулим кўп бўлса.
A)менга нисбатан кўра олмаслик, ҳиссини туғдирмасликка ҳаракат қиласман
B)жавоб берішга қийналаман
C)ўзимни ҳеч нарсадан қийнамасдан яшар эдим

40.Мен учун энг оғир жазо.
A)оғир иш B)жавоб берішга қийналаман С)яккаланиб қолиш
41.Одамлар ҳозиргига нисбатан кўпроқ, ахлоқ, меъёрларига амал қилишлари лозм:
A)ҳа B)жавоб берішга қийналаман С)йўқ

42.Мен болалигимда .

А)оғир-босиқ, бир ўзим ўйнашни ёқтиар әканман

В)жавоб беришим қийин

С)жуда ҳаракатчан туплончи.бир ўзимни қолдириб бўлмас экан

43.Менга асбоблар билн ишлаш ёқади.

А)ҳа В)бilmайman С)йўқ

44.Менимча кўпчилик судда ўзига осон бўлмаса ҳам тўғрисини айтади.

А)ҳа В)жавоб беришга қийналаман С)йўқ,

45.Агар мен нотаниш одам билан мулоқат қилсан

А)у билан сиёsat ва жамият муаммолари хусусида сухбатлашар эдим

В)бilmайman

С)ундан бир қатор қулгили воқеаларни эшишишни ҳахлар эдим

46.Мен ҳазилга бошқалардек қаттиқ қулмаган булар эдим:

А)тўғри В)баъзан С)нотўғри

47.Мен ҳеч ҳам йиғлаш даражасида ўзимни баҳтсиз ҳис қилмаганман.

А)тўғри В)баъзан С)нотўғри

48.Менга кўпроқ..... ёқади

А)оркестр иштирокидаги марш

В)бilmайman

С)фортепиано мусиқаси

49.Мен таътилни ўтказишни хоҳлардим

А)қишлоқда бир иккита дўстларим билан.

В)жавоб беришга қийналаман

С)сайёхлик лагерига бошчилик қилиб

50.Режалар тузишга кетган ҳаракат

А)ортиқчалик қилмайди

В)жавоб беришим қийин

С)ўзини оқламайди

51.Менга қаратилган,дўстларимнинг ўйламасдан қилган хатти –ҳаракатлари ва фикрларидан хафа бўлмайман ва бу мени ранжитмайди.

А)тўғри В)бilmайman С)нотўғри

52.Кулимдан келган иш мен учун осон туюлади

А)доим В)гохида С)тўғри.

53.Мен ишлашни хоҳлардим.

А)доим одамларнинг ичидаги улар билан бевосита муносабатда бўлиш имкони бор корхонада.

В)жавоб беришга қийналаман.

С)бир ўзим ишлашни, мас, меъмор ўз лойиҳаси устида ишлагани каби

54.Хона уйга даҳилдор бўлгани каби „дараҳт.....

А)ўрмонга В)ўсимлийка С)баррга

55.Қилаётган ишим доим ўҳшамайди.

А)баъзан В)вақти-вақти билан С)кўпинча

56.Кўпчилик ишларда қуйидагича иш тутаман

А)таваккал қиламан В)қачон қанақа С)шундай бўлса керак қабилида.

57.Кўпчилик мени кўп гапиради деб ҳисоблайди

А) менимча шундай В)бilmайman С)ўйлашимча йўқ

58.Менга ёқади одамлар.

А)қатъиятсиз, ишончли бўмаса ҳам ақилли бўлса

В)жавоб беришим қийин

С)ўртача қобилиятли бўлса ҳам, турли-туман йўлдан оздиришларга оғишмаса

59.Мен қарор қиламан

А)бир ҳил одамлардан кўра тезроқ

В)жавоб беришга қийналаман

С)бошқа одамларга нисбатан секин

60.Менда кўпроқ таъсурот ўйғотади:

А)моҳирлик ва ўзига хос гузаллик;

Б)жавоб беришим қийин

С)куч ва қудрат

61.Мен ўзимни хамкорликка мойил инсон деб биламан.

А)ҳа В)шунга яқинроқ С)йўқ

62.Менга дангалчи,тўғри сўз одамлардан кўра муомалани биладиган,нозик дидли одамлар билан гаплашиш ёқади.

А)ҳа В)жавоб беришга қийналаман С)йўқ

63.Менга маъқул.

А)менга таалуқли масалаларни ўзим ҳал қилиш:

Б)жавоб беришга қийналаман

С)дўстларим билан маслаҳатлашиш.

64. Мактаб давримда мен кўпроқ билим олганман.

А)машғулотпайтида В)жавоб беришга қийналаман. С)китоб ўқиб.

65.Агарда менга дархол жавоб беришмаса, ўзимнм бирор ножуя сўз айтиб кўйгандай хис қиласман.

А).тўғри В) жавоб беришга қийналаман С) нотўғри

66.Жавобгарлиги бор жамоат ишларидан қочишга ҳаракат қиласман.

А)тўғри В)баъзан С) нотўғри

67.Мендан кўп ҳаракат талаб қиласдан масалада.

А)бошқа иш билан шуғулланаман.

В)жавоб беришга қийналаман

С)бир ўриниб кўраман

68.Менда айтарли сабабларсиз,хавотирланиш,асабийлик,ўз-ўзидан кулиш холатлари пайдо бўлади.

А)ҳа В) гоҳида С)йўқ.

69.Баъзида мен ҳар доимгидан кўра ёмонроқ англайман.

А)тўғри В)жавоб беришга қийналаман С)нотўғри

70.Менга бироз нокурайлик туғдирса ҳам,одамларга ўнғай вақт ва жойда учрашув белгилаб ,кейин буни эслатиш ёқади.

А)ҳа В)гоҳида С)йўқ.

71.Куйидаги 1,2,3,6,5 сонлардан иборат қаторни давом эттириши мумкин бўлган сон.

А)10 в) 5 С)7.

72.Гоҳида менда айтарли сабабларсиз бош айланиши ва кунгил айниш ҳолатлари учраб туради.

А)ҳа В)камдан кам С)ҳечқочон

73.Мен официантга ортиқча ташвиш туғдиргандан кўра, ўз буюртмамдан воз кечишни маъқул кўраман.

А)ҳа В)гоҳида С)йўқ.

74.Мен бошқа одамлардан кўра бугунги кун билан кўпроқ ҳисоблашаман.

А)тўғри В)жавоб беришга қийналаман С) нотўғри

75.Тантаналарда менга ёқади.

А)иш бўйича қизиқарли сухбатда иштирок этиш.

В)жавоб беришга қийналаман

С)ҳамма билан хордиқ чиқариш.

76.Ким мени эшитишидан қатъи назар,ўз фикримни билдираман.

А)ҳа В)баъзан С)йўқ

77.Ўтмишга қайтишнинг иложи бўлганда:

А)Ньютон билан учрашардим

В)жавоб беришга қийналаман.

С)шекспир билан учрашардим

78.Мен ўзимни бошқаларнинг иши билан ўралашиб қолишдан тияман.

А)ҳа В)гоҳида С)йўқ

79.Дўконда ишлаганимда

- A) витринани безатган бўлардим
- B) кассир бўлардим.
- C) жавоб беришга қийналаман.

80.Агар одамлр мен тўғримда ёмон фикрга боришса, уларга тўшунтиргандан кўри ўзим маъқул топганусулда харакатланавераман.

- A) ҳа
- B) гоҳида
- C) йўқ

81.Агар эски танишим мендан қочиб, совуқ муносабатда булса.

- A) "унинг кайфияти йўқ" деб ўйлайман

- B) жавоб беришга қийналаман

- C) қандай хатога йўл қўйганлигимни ўйлай бошлайман.

82.Кўйдаги одамлардан кўпчилик нохушликлар келиб чиқади.

A) масаланинг ҳал қилишнинг осон усуллари мавжуд бўлса ҳам, ўз фикрини ўтказадиганлар.

- B) жавоб беришга қийналаман.

- C) янги муваффақиятга эриширувчи усуллардан воз кечадиганлардан

83.Шу орада содир бўлган воқеаларни айтишдан қониқиши ҳис қиласман.

- A) ҳа
- B) баъзан
- C) йўқ

84.Талатчан озода одамлар мен билан чиқиша олмайдилар.

- A) тўғри
- B) баъзан
- C) нотуғри

85.Бирорларга нисбатан асабий эмасман;

- A) тўғри
- B) жавоб беришга қийналаман
- C) нотуғри

86.Менга бошқалар билан хисоблашмаслик ўзим билан ҳисоблашмасликдан кўраосонроқ.

- A) тўғри
- B) гоҳида
- C) нотуғри

87.Мен эрталабдан ҳеч ким билан гаплашгим келмаган ҳолатлар учраб туради.

- A) кўпинча
- B) гоҳида
- C) ҳечқачон

88.Аниқ текширилган соатда стрелкалар 65 минутда teng келса, бу соат.

- A) қолиб кетган
- B) тўғри
- C) олдинда

89.Мен зерикаман:

- A) кўпинча
- B) гоҳида
- C) жуда кам

90.Одамлар менга ҳамма нарсани ўзимнинг алоҳида усулимда бажаришимни кўп марта айтишган.

- A) тўғри
- B) баъзан
- C) нотуғри

91.Ортиқча ҳавотирдан қочиш керак деб ҳисоблайман чунки улар одамни чарчатади.

- A) ҳа
- B) гоҳида
- C) нотуғри

92.Уйда бўш вақтимда мен.

- A) ҳамма ишлардан дам оламан

- B) жавоб беришга қийналаман.

- C) мени қизиқтирган иш билан машғул бўламан.

93.Янги одамлар билан дўстона муносабатлар ўрнатишга ихтиёткорлик билан ёндашаман.

- A) тўғри
- B) баъзан
- C) йўқ

94.Одамлар шеър қилиб айтган нарсаларни прозада ҳам айтса бўлади.

- A) ҳа
- B) жавоб беришга қийналаман
- C) йўқ

95.Мен билан дўстона муносабатда бўлган одамлар менинг орқамдан менга дўст эмасдек туюлишади.

- A) кўпчилик
- B) ҳолатларда ҳа

- B) гоҳида

- C) йўқ, жуда кам

96.Энг ачинарли ходисалар ҳам бир йилдан кейин менинг кўнглимда из қолдирмайди.

- A) ҳа
- B) баъзан
- C) йўқ

97.Менинг фикримча, қизиқарлироқ.

- A) ўсимликлар билан ишлаш.
 B) жавоб беришга қийналаман.
 C) суғурта агенти бўлиш.

98. Турли ақидаларга ишониб(ҳайвон,жой,кунларга нисбатан), ўзимда ҳавотир қўркув сезаман.

- A) ҳа B) баъзан C) йўқ

99. Мен дўнёни қандай яхшилаш мумкинлиги тўғрисида ўйланишни ёқтираман:
 A) ҳа B) жавоб беришим қийин C) йўқ

100. Мен қўйидаги ўйинларни маъқул кўраман.

- A) гуруҳ бўлиб, ёки шерикликда ўйнаш

B) жвоб беришга қийналаман.

C) ҳар ким ўзи учун ўйнайдиган ўйин.

101. Кечқурун мен фантастик ,ғалати тушлар кўраман.

- A) ҳа B) баъзан C) йўқ

102. Агар бир ўзим қолсам, бироздан кейин ҳавотир, қўркув ҳиссини сезаман.

- A) ҳа B) гоҳида C) йўқ

103. Ўзимнинг барча баравар дўстона муносабатим билан, кўпинча одамларни англашмовчиликка солишим мумкин:

- A) ҳа B) гоҳида C) йўқ

104. Қайси сўз қолган иккитасидан фарқ қилади.

- A) ЎЙЛАШ. B) кўриш C) синдириш

105. Агар Фотиманинг онаси Алиннинг отасига сингил бўлса, Фотиманинг онасига нисбатан Али ким бўлади.

- A) амаки B) жиян C) тоға

		A	B	C		A	B	C		A	B	C		A	B	C		A	B	C		A	B	
	1				18				35				52			69				86			103	
A	2				19				36				53			70				87				
B	3				20				37				54			71				88			104	
C	4				21				38				55			72				89			105	
E	5				22				39				56			73				90				
F	6				23				40				57			74				91				
G	7				24				41				58			75				92				
H	8				25				42				59			76				93				
I	9				26				43				60			77				94				
L	10				27				44				61			78				95				
M	11				28				45				62			79				96				
N	12				29				46				63			80				97				
O	13				30				47				64			81				98				
Q1	14				31				48				65			82				99				
Q2	15				32				49				66			83				100				
Q3	16				33				50				67			84				101				
Q4	17				34				51				68			85				102				

Шахс хусусиятларини аниқлаш қалити. Ҳар бир омил бўйича А ва С жавоблар учун 2 баллдан Вжавоб учун 1 баллдан ҳисобланади.

1. Шахс хусусиятлари йўналиши “А”

10 балл. Мулоқатга табиийлик, одамларга эътиборли, меҳрибон, киришимли, ҳамкорликка тайёрлик, зҳриқиши, стресс холатлари

мувжкд ишларда юқори чидамлилик мавжуд, иш унумдорлиги юқори. Қийин ахборотни яхши әсда сақтай билишади, маъносини тез илғаб хотирада осон тиклади, фаолият самараси тұғридан тұғри нерв тизими билан боғлиқ экстравер.

7–9 балл. Иккиланиш, иккі ҳил фикр бирлиги, аниқ йұналиш ола билиш хусусияти яхши шаклланмаган . Вазият, холатга, айни дамдаги кайфият таъсири остида, үз манфаатларини, ижтимоий талабларни инобатта олган ҳолда муносабатда бўлади.

3–6 балл Спектик, совуққон, мулоқатда одамларга келишувчанликнинг йўқлиги, бир ҳилдаги, диққат талаб этиладиган ишда кўпроқ самара беради, эътиборни унимдорликка эмас, балки аниқ ва ҳатога йўл қўймасликка қаратишади, қайси ишни узок муддатта сурилишига сабабб бўлади, узок муддатли хотира кўрсаткичи юқори, ҳис қилиш хусусиятлари паст (сенсорлик даражаси паст) руҳий ва физиологик зўриқишиларга чидамлилик даражаси паст --интровер.

2. Тафаккур даражаси—диққат хусусиятлари “В”

6 балл. Янги материални ўзлаштириш даражаси юқори, асосли хулосалар чиқаришга мойил, холис фикрлайди.

3 балл. Уқувнинг йўқлиги примитив тафаккури кўзатилади.

3. Ҳиссий турғунлик даражаси “С”

10. балл. Ҳафли вазиятлардан кўрқмайди, оғир, босиқ реалистик фикрлайди, ҳулқи барқарор, ҳиссий турғунлик даражаси юқори. Асаб тизими кучли.

6 балл. Ҳиссий омилларга толерантлиги паст, ўзига ишонмайди, тез ҳаяжонланиш асабийликка мойил. Асаб тизими кучсиз.

4. Мустақиллик даражаси “Е”

8 балл. дан юқори-- доминантлик, шахс фаоллиги, керагидан ортиқ ўзига ишонувчанлик, ўз-ўзи учун қонун, бошқарувчилик хусусиятига эга, низоли вазиятларда бошқаларни айблайди, талабчанлик.

4–7 балл. Етакчи ижобий муносабатда бўлади.

3. балл. Бошқаларга бўйсунувчан, үз фикри ва таклиф-талабларини очиқ айта олмайди ўта ҳижолатли.

5. Фикрлаш даражаси “F”

8 балл. Ҳаётдан хурсанд, беташвиш, импульсив. Экспресив, фаол сергап.

4–7 балл. Ўртача.

3 балл. Ўта ихтиёткор, ақлий фаолият юритишига мойил, ҳар қандай вазиятда ўзини тута билади, пессимист талабчан.

6. “Мен”нинг намоиш бўлиш даражаси “G”

10 балл. Қабул қилган қарорларини англаганлиги, мақсадга эришишда қатият, жавобгарлик ҳиссининг юқорилиги. Мавжуд қадриятлар, ўрнатилган тартибда ҳаракатланишини маъқул деб билади, принципиал.

6–9 балл. Ўртача.

3–5 балл. Вазият холатга берилувчан, беқарорлик ўзини тартиб -қоидалар билан боғлашни ёқтирмайди, гуруҳ таъсиридан қочади, принципиал.

7. Мардлик даражаси “Н”

10 балл. Мард ҳаф-хатарга мойил, ҳиссий реакцияларга бой, нотаниш нарсалар билан ишлашдан кўрқмайди.

6–9 балл. Ўртача.

5 балл. Жуда хижолатли, ўта ихтиёткор, сояда юришни маъқул деб ҳисоблайди, жамоада ўзига яқин кичик гурухларни маъқул кўради.

8. Қаттиқ қуллик даражаси “J”

9 балл.дан юқори-- ҳимоя остида бўлишни истайди,хаёлпараст ,юввош,нозик вазиятларда тажрибасиз.Тажриба орттиришга мойиллик йўқ.

6–8 балл.Ўрта ижобий.

1–5 балл.Керагидан ортиқ--ўзига ишонч ҳисси,субъектив(вазиятнинг салбий тарафларини кўздан қочирмайди),скептик,мустақилликка интилевчан,кинояли,одамларни камситишга,хатоларини топишга ва кўрсатишга мойил.

9.Ишонувчанлик даражаси"Л"

6 баллдан юқори—ўта ҳавотирланишга мойил,ҳеч кимга ишонмайди,қизиқишилар доираси ўзига йўналтирилган,бошқаларнинг хатосини қидиришга ҳаркат қиласди.

3–5 балл.Ўрта.

1–2 балл. Одамлар билан ишонарли муносабатга кириша олади,тушуниш,ҳамдардлик ҳисси кучли жамоага ижобий таъсир ўтказа билади.

10.Амалий даражаси"М"

9 балл–тасаввур бойлиги,ўз дунёсида амалий ишларда ёрдамга мухтоҷ,жамоадаги муносабатлари ижобий тусда.

5–8 балл.Ўрта.

1–4 балл.Ижодий тасаввурнинг йўқлиги, ташқи таъсирларга, ўрнатилган меъёрларга берилувчан,баъзи жуда майда чуида нарсаларга эътиборли.

11.Вазиятга ёндашиш даражаси"Н"

8 баллдан юқори—ўта ҳисоб-китобли, вазиятнинг ҳар тарафини инобатга олади,гоҳида ўз фойдасига.

4–7 балл.Ўрта.

1–3 балл.Вазиятни борича қабул қиласди,эришган ютуқларидан мағрурланишга,гоҳида куполликка мойил.

12.Ташвиш –ҳавотир даражаси"О"

8 балл.Ҳавотирланишга мойил, серташвиш ўзига ишонмайди,доим салбий ҳиссиётлар таъсирида.

4–7 балл.Ўрта.

1–3 баллОғир-босиқ ўзига ишонч ҳисси мавжуд,ўзига қаратса айтилган фикрлардан таъсирланмайди.

13.Радикаллик даражаси "Q₁"

10 балл дан юқори--интелектуал қизиқишиларига фундаминтал муаммолар асосида ёндашиш, мавжуд барча принципларни ўрганиш, экспрементга мойиллик.Янги ҳолат вавазиятларга осон ўрганади, мослашиш даражаси юқори 7-9 баллЎрта.

1–6 балл.Ўрнатилган тушунчалар билан чегараланиш,уларга интилиш хос.Мавжуд принцип,одатларни қуллаб-қувватлаш,янгилик, ўзгариш ва янги ғояларга ишонмаслик.Консерватизм—маълум вазият-ҳолат юзасидан бошқасига ўтиш қийинлиги, янги вазиятга ўргана олмаслик.

14.Тасирчанлик даражаси"Q₂"

8 балл.Ўз қарашларида мустақил фикрлаш асосида ҳаракатланиш,ўз қарорларини чиқаришга мойил,ўз фикрини маъқул деб билади.

4–7 балл.Ўрта.

1–3 балл.Атрофдагиларнинг фикрига мухтоҷ, қарорни биргаликда қабул қилишга йўналган,ижтимоий тан олинишига ҳаракат қиласди.

15.Ўзини назорат қилиш даражаси "Q₃"

9 баллдан юқори ўта тартибли, ижтимоий талабларни аниқ бажаради, ўз ҳиссиётлари, ҳракатларини кучли назорат қиласы, жамиятдаги ўрнидан күпроқ ташвишланади.

5-8 балл.Үрта.

1-4 балл. Тартибсизлик интизом паст, ўз ичкисі дүнёси билан келиша олмайды, ўзини назорат қилиш даражаси пастлиги, ўрнатылған тартиб-қоидаларга роя этмайды, ўз ҳаяжони ва ҳиссиётларига берилувчан.

16. Зўриқишиш даражаси "Q₄"

9 баллдан юқори—ўта таъсирчан, ҳаяжони кучли,асабий,бесабр,ўз йўлини топа олмайдиган ички интилишлари мавжуд(имкониятларини йўллай олмайди).

4-8 баллЎрта.

1–3 балл Ўта босиқ эринчиқ қизиқишлари йўқ.

МД Ёлғон даражаси

9–12 балл.Шахснинг тўғри сўзлигидан далолат беради.

1-4 балл.Берилган маълумотларнинг нотўғри эканлиги тўғрисида маълумот беради.

Темперамент хусусиятлари “A”Эмоционал хусусиятлари “C”, “O”, “Q₃”

Ташвиш-хавотир даражаси--- “Q₄”“Q₃”“C, H, M,L.”

“E” даражасининг юқорилиги,Доминантлик хусусиятлари шахс фаоллиги, характер мустақиллиги,талабчанлик ,жавобгарлик, амалийлик ,ташқи омилларни бошқара билиш хусусиятларида намоён бўлади.

Шахс характер хусусиятлари ва руҳий -асаб барқарорлигини аниқлаш тести

Ушбу сўровнома сизнинг соғлигингиз,характер хусусиятларингиз, қизиқишларингиз тўғрисидаги мулоҳазалардан иборат.Ҳар бир мулоҳазани ўқиб сиз бу мулоҳаза билан “розиман”ёки “рози эмасман” деб фикр билдиринг.Кўп ўйланиб вақтингизни бекор кетказманг.Миянгизга келган биринчи фикр албатта тўғри бўлади.“Рози” бўлсангиз савол рақами тўғрисига “+” белгисини “рози бўлмасангиз” “-” белгисини қўйиб чиқинг.

1.Мулоҳазалар жуда қисқа бўлгани учун майда-чуйда тафсилотларни ўйлаб ўтирасдан шунга ўхшаш воқеани эслаб хулоса чиқаринг.

2.Мулоҳазага рози рози эмаслигингизни биллолмасангиз қайси бир ҳолат сиздакўпроқ кўзатилганига қараб ҳулоса чиқаринг.

3.Мулоҳаза билан ҳаётингизнинг маълум бир бўлагида “рози бўлмасангиз” айни дамда сиз учун тўғрикеладиган жавобни танланг.

4.Берган жавобларингиз муҳокома қилинмайди,шунинг учун ҳам ҳақиқатга яқин жавобларни беринг.

1.Ички ишлар сафида хизмат қилиш учун бор имкониятларимни ишга соламан.

2.Кўпчилик танишларим мени жуда қувноқ суҳбатдош деб билишади.

3.Кўпинча шароитга қараб эмас,кайфиятимга қараб иш тутаман,

4.Гоҳида турли-туман хаёллар менга уйқу бермайди.

5.Спиртли ичимликларга бефарқ эмасман.

6.Йога гимнастикаси билан жидий қизиқаман.

7.Имтиҳон ва назоратларга бир ўзим тайёрланишини ёқтираман.

8.Баҳисли вазиятларда баҳснинг моҳиятидан кўра шахсига кўпроқ эътибор бераман.

9.Диққат марказда бўлиб қолсам ўзимни йўқотиб қўяман.

10.Ахлоқ- одоб принципларини ақида қилиб олганман.

- 11.Бошим кўп оғрийди.
- 12.Атрофимдагиларнинг ҳамдардлигигамуҳтож эмасман.
- 13.Поезд,автобусларда кўпинча нотаниш кишилар билан сұхбатлашиб кетаман.
- 14.Гоҳида шаънимга айтилган арзимас гаплар ҳам асабимга тегади.
- 15.Кўпчиликнинг ичидаги танқидни кўтара олмайман.
16. Кайфиятим кўпинча ёмон бўлади.
- 17.Касбимни тўғри танлаганимга шубҳаланаяпман.
- 18.Ҳар қандай жамоага осон киришиб кетаман.
- 19.Баъзан ким биландир жуда ҳам баҳслашгим келади.
- 20.Ўзимнинг ожизлигимга чидолмайман.
- 21.Ёшлигимда психиатр руйҳатида турганман.
- 22."Ҳақиқий инсон"деб айтадиган даражада ҳаракат қиласман.
- 23.Мени жисмонан бақувватлигим ва соғлигим яхши офецир бўлишга имкон беради.
- 24.Ўзимни жуда муомалали инсон деб биламан.
- 25.Кўпинча ҳайратланарли ва қўрқинчи нарсалар қилгим келади.
- 26.Бирон ноўрин нарса қилган бўлсан, буни тез унитаман.
- 27.Гоҳда тинчлантирувчи воситалардан фойдаланаман.
- 28.Модага унчаик эътибор қилмайман,борини кейиб кетавераман.
- 29.Турли ташкилий ишларда қатнашишни яхши кўраман.
- 30.Менга таъсир ўтказсада гоҳида ўзимни тута олмайқўполлик қилишим мумкин.
- 31.Хаёлан ўз муаммоларимга қайтадиган ва уларни эсдан чиқара олмайдиган ҳолатлар менда учраб туради.
- 32.Мени уйқумда юришимни айтишган.
- 33.Наркотикларни истимол қилиш қайсиdir маънода табиий деб ҳисоблайман.
- 34.Ҳаммани ўзига қаратадиган, энг замонавий урфдаги,ноањанавий кийнишни яхши кўраман.
- 35.Менга одамлар билан мулоқат қилиш ёқади ва нотаниш кишилар билан сұхбатлашиш имкониятини қулдан чиқармайман.
- 36.Баъзан бир дақиқалик кайфият таъсирида ҳаракатланаман.
- 37.Одамлар билан муносабатда уятчанлигим натижасида қийинчилик сезаман.
- 38.Танлаган касбимни мукаммал эгаллашга мендаги қобилияtlар камдек туюлади.
- 39.Доимо қаеримдир оғриб туради.
- 40.Турли кулги воқеаларни айтиб хазиллашишменга хос хусусият.
- 41.Менга нисбатан бақириб гапиришса, мен ҳам шундай жавоб қайтараман.
- 42.Сўкиниб гапириш менга ёқади.
- 43.Гоҳида бирон нарсани ўғирлаб олишдан ўзини тия олмайман.
- 44.Мен ўз ички хаёлот дунёимда яшайман ва ҳақиқат мени кам ташвишлантиради.
- 45.Сұхбатдошдан кўра китоб қизикроқ деб ҳисоблайман.
- 46.Кўпинча атайин (принципиал)одамларга ён бермайман.
- 47.Менда ўзимга нисбатан ишонч камроқ.
- 48.Тиббий қўриқдан ўтаётгандабаъзи касалликларимни айтмадим.
- 49.Ўз билганимдан қолмайман ва бирорларнинг фикри мени қизиқтирмайди.
- 50.Ётоқхона қонун - қоидаларига амал қилишга ҳаракат қиласман.
- 51.Кенг доирада тани орттиришга интиlamан.
- 52.Баъзи одамларнинг устидан кулинни яхши кўраман.
- 53.Агар мени кўзата бошласа,ўзимни ноқулай ҳис эта бошлайман.
- 54.Уйқум унчалик яхши эмас.
- 55.Мени ўй-ҳаёлларим вақт нисбатига олдинлаб кетаётгандек.
- 56.Нотаниш одам билан осонгина гаплашиб кетишими мумкин.
- 57.Тез ўзимдан чиқиб кетишими мумкин.
- 58.Менинг характерим тўғрисида гапиришса,менга ёқмайди.

- 59.Хушдан кетиш ҳолати менда учраб турасы.
- 60.Мен билан мулоқатга киришиш жуда қийин.
- 61.Үйлашимча қўпчилик одамлар,уз манфаатлари йўлида ёлғон гапиршади.
- 62.Мен маза қилиб бир ўзим айланиб юришим мумкин.
- 63.Мени шошилтиришса,қаттиқ жаҳлим чиқиши мумкин.
- 64.Қизлар (йигитлар) билан гаплашгандаҳижолатга қўйиши мумкин бўлган мавзулардан қочишга ҳаракат қиласман.
- 65.Менинг асабларим ишдан чиқиши чиқаяпти деб ўйлайман.
- 66..Мен худога ишонмайман.
- 67.Мен тўғримда"гап учун туғилган"дейишади.
- 68.Баҳисда ютиш учун кўп нарсага қодирман.
- 69.Арзимас нарсалар учун ҳам гоҳида виждоним қийналади.
- 70.Мени ҳеч ким тушунмайдигандек туюлади.
- 71.Милицага тушган вақтларим бўлган.
- 72.Атрофимдагилар менинг нуқтаи назаримниҳши билишади.
- 73.Мен баҳсда ўзаро манфаатдорлик тарафдориман.
- 74.Мен ҳаёт ва унинг ташвишларига бошқалардан кўра камроқ мослашаман деб ҳисоблайман.
- 75.Мен кўп вақтимни ҳеч нарса қилмасдан ўтириб хаёл суришга кетгизган бўлардим.
- 76.Жамият таъсири остидагина сиёсий партияларнинг бирига аъзо бўлардим.
- 77.Мен ҳаётимда бирор нарсага эришишимга кўзим етмайди.
- 78.Умуман мен мулоқатга кам киришувчан одамман ва кўп таниш орттиришга ҳаракат қиласман.
- 79.Бшқаларнинг устидан қўпол ҳазил қилишни яхши кўраман.
- 80.Кўпчилик ичидаги ҳижолат қилишимдан ташвишланаман.
- 81.Мен катта-катта ишларни қила оламан,деб ўйлайман.
- 82.Мени буерга ўқишга келишга мажбур қилишган,ўзининг ҳохишим йўқ.
- 83.Жамоада бирон нарсани ташкил қилишда кам иштирок этаман.
- 84.Менга кўпинча тақиқланган нарсаларни қилиш ёқади.
- 85.Мен ўзимни ишда эмас,бирон нарсаларни яратишда кўраман.
- 86.Ёшлигимда оғир жароҳат олиб, кўп касал бўлганман.
- 87.Америка ҳаётини намуна қилса бўлади.
- 88.Нотаниш кишиларни ичидаги биринчи бўлиб, гап бошлайман.
- 89.Менинг жаҳлимни чиқариш қийин.
- 90.Мени "нимам биландир атрофимдагилардан камман"деган фикр безовта қиласми.
- 91.Гоҳида бу дунёга келганимдан афсусланаман.
- 92.Менинг фикрим кўпинча атрофдагиларнинг фикри билан бир ҳил чиқади.
- 93.Гоҳида менда қандайдир ғайритабиий ички туйғулар учраб турасы.
- 94.Мен унчалик киришимли эмасман.
- 95.Ўз ҳохишларимни жиловлашим қийин.
- 96.Мен ўзимга четдан қараб, қилаётган ишим ва \аёлларимни кўришга ҳаракат қиласман.
- 97.Болалигимда инжиқ ва асабий бўлганман.
- 98.Имкониятларимдан келиб чиқиб яхши бошқарувчи бўла оламан.
- 99.Қандайдир муаммо ҳал қилинаётган бўлса,мен биринчи бўлиб ўз фикримни билдираман.
- 100.Кимгадир,нимагадир йўналтирилган салбий фикрни беркитишкерак эмас деб ҳисоблайман.
- 101.Баъзан одамлар менинг фикримни ўқиётгандек туюлади.
- 102.Таниқли шахсларни ҳайратга соладиган,ажойиб фикрларни айтиш менга ёқади.
- 103.Менга нисбатан атрофдагилар ноҳақ йўл тутишади.
- 104.Менга шошмасдан иш қилиш ёқади.

- 105.Менинг тез жаҳлим чиқишини қўпчилик айтган.
- 106.Мени доим бирор нарсани нотўғри қилаётганим тўғрисидаги хаёл ташвишлантиради.
- 107.Яшаш шароитини ўзгариши, янги муҳитга қийинчилик билан ўрганаман.
- 108.Қўйилган масалага ажабтовур(пародаксал)ечим топиш менга ёқади.
- 109.Бирон-бир нарсани ташкиллаштиришда доим мен бошчилик қиласманю
- 110.Одамлар билан муносабатда сабрсизман.
- 111.Ташвишланганимдан уйқумни йўқотган пайтларим бўлган.
- 112.Менга қаратса айтилган танқид ва фикрлар жуда кам ҳолда тўғри бўлади.
- 113.Давраларда кўпинча мен диққат марказида бўламан.
- 114.Вазним ўзгариб туради(тез семириб, тез озиб кетишим мумкин.)
- 115.Шошган шахс одамларнинг кулгисига қолади деган иборага амал қиласман.
- 116.Кимдир менинг асабимга тегмоқчи бўлсанча пайтгача сабр қилишим мумкин.
- 117.Қатъиятсизлигим туфайли кўп имкониятларни кулдан чиқариб юборганман.
- 118.Гоҳида оғзим қураётганини сезаман.
- 119.Мени ўзимдан чиқариб юбориш осон.
- 120.Ўз фикрим билан ўртоқлашишни ёқтираман.
- 121.Замонамизда мени ташвишлантирадиган, тўсиқ ва чекланмалар кўп.
- 122.Кучли зўр бериш орқали ҳижолат бўлаётганимни беркитаман.
- 123.Мен ўзимнинг кимнингдир ,ниманингдир олдида лол қоладиган,бош эгадиган одамлар қаторида ҳисоблайман.
- 124.Мактабда ўқитувчиларим билан келишмовчиликлар кўп бўларди.
- 125.Мен ўзимни жуда киришимли вақувноқ деб биламан.
- 126.Кўпинча қаттиқ ҳаяжонлантирувчи ҳиссиётларга мойиллик сезаман.
- 127.Ўзимнинг ҳаёлот оламимга ҳеч кимни қўйгим келмайди.
- 128.Мактаб дастурини қийинчилик билан ўзлаштирганман.
- 129.Гоҳида кимдир менингўй-фикрларимни бошқараётганини сезаман.
- 130.Мен ўзимни жуда ёлғизз ҳис қиласман.
- 131.Янги танишлар орттиришга интиламан.
- 132.Баъзан шундай жаҳлим чиқиб кетадики,эшикни тепиб синдиригим келади.
- 133.Кўпинча нимадандир ташвишланаман.
- 134.Ҳиссиётларимнинг кучли қузғалиши менга хос хусусият.
- 135.Маҳкум этилган одамга ухшайман.
- 136.Дам олиш учун колектив ўйинлари ва кўнгилхушликларни танлардим.
- 137.Атрофдагиларнинг ҳаракатларига қатий баҳо бераман.
- 138.Ноҳушликларни кучли ва узоқ муддат эсимдан чиқара олмайман.
- 139.Гоҳида назорат қилиб бўлмайдиган кулги ва йиғи ҳолатига тушиб қоламан.
- 140.Кўпинча асабларим ниҳоясига етгандек туюлади.
- 141.Кўп ўйлаб ўтирмасдан тез гапириб ҳаракат қиласман.
- 142.Бирор иш мен айтганимдек қилинмаса,ичим ёниб кетади.
- 143.Мени нима кутаётгани мени кўпроқ ташвишлантиради.
- 144.Менинг бошқа одамлардан устун турасидаги хусусиятларим бор.
- 145.Ажабтовур масалликлардан тайёрланган таом менга кўпроқ ёқади.
- 146.Ичим тез-тез бузилиб туради.
- 147.Кўпчиликнинг ичидаги кўпроқ эшитиб,жим ўтиришга ҳаракат қиласман.
- 148.Кўнгилхушлик учун хафли ҳаракатларни қилиш менга завқ келтиради.
- 149.Баъзан ўзимни абгор сезаман.
- 150.Гоҳида менда ўзим ёки атрофдагиларга зарар етказиш фикри пайдо бўлади.
- 151.Мен бошқача ,атрофдагиларга тушунарсиз одамман.
- 152.Мен кўп гапиришни ёқтираман.
- 153.Босиқлик билан секин ҳаракатланиб,жудакам нарсаларга эришиш мумкин,кўпроқ куч ишлатиш керак,деб ҳисоблайман.
- 154.Ўртоқларим ватанишларимнинг мувафақиятларини эшитиб,ўзимни омадсиз

сезаман.

155.Инжиқлик менга хос хусусият.

156.Танлаган касбим менга тұлалигича түғри келади деб ҳисоблайман.

157.Миямга келган фикрни қандай бўлса, шундайлигича(ортиқча ўйлаб ўтирмасдан) айтаман.

158.Кўпинча қўл-оёқларимда қалтироқ туради.

159.Бирор ишни бажараётганда уни кўпчилик билан эмас, бир ўзим бажаришни маъқул қўраман.

160.Одамлар мени оғр-босиқ инсон деб билишади.

161.Ҳамма нарсани кўнглимга яқин оладиган одатим бор.

162.Баъзан асабий, эринчоқ бўлиб қоламан.

163.Менингдўстим йўқ, бўлмаса ҳам керак.

164.Берилган саволларга сидқидилдан түғри жавоб бердим.

Қайд қилиш вараваси

№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-
1		20		39		58		77		96		115		134		153					
2		21		40		59		78		97		116		135		154					
3		22		41		60		79		98		117		136		155					
4		23		42		61		80		99		118		137		156					
5		24		43		62		81		100		119		138		157					
6		25		44		63		82		101		120		139		158					
7		26		45		64		83		102		121		140		159					
8		27		46		65		84		103		122		141		160					
9		28		47		66		85		104		123		142		161					
10		29		48		67		86		105		124		143		162					
11		30		49		68		87		106		125		144		163					
12		31		50		69		88		107		126		145		164					
13		32		51		70		89		108		127		146							
14		33		52		71		90		109		128		147							
15		34		53		72		91		110		129		148							
16		35		54		73		92		111		130		149							
17		36		55		74		93		112		131		150							
18		37		56		75		94		113		132		151							
19		38		57		76		95		114		133		152							

№	Мезони	Кўриниши
1	+2,+13,+18,+24,+29 +35,+40,-45,+51,+56, -62,+67,+72,-78,-83 -88,-94,+99,-104,+109 -115,+120,+125,+131, +136,+120,+125,+131, +136,+141,-147,-152, -159	Кўрсаткичларнинг юқорилиги шахснинг жамоага интилиши кучлилигидан далолат беради, киришимли, ўз имкониятларини юқори баҳолайди. Ккўрсаткичларнинг пастлиги шахсни ўз дунёсида, шахслараро муносабатларга киришиши қийин , сусткаш.
2	+3,+8,+14,+19,+25,+30 +36,+41,+46,+52,+57,	Ҳиссиёт кучи қўзғатувчи лар сифатига түғри кел

	+63,+68,-73,+79,+84 -89,+95,+100,+105, +110,-116,+121,+126 +132,+137,+142,+148 +153,-160	майди ,кучли даражажа құзғалувчан тажавузкорлик аломатлари мавжуд, арзимаган нарсага асабийлашада ,танқидни күтара олмайди,импульсив ұиссиётларни бошқара олмайди
3	+4,+9,+15,+20,-26,+31 +37,+42,+47,+53,+58 +64,+69,+74,+80,+85 +90,+96,+101,106, +111,+117,+122,+127 +133,+138,+143,+149 +154,+161	Қатиятсиз,ташвиш-хавотир даражаси юқори,ўзига ишонмайды Хафа бўлиши осон,тез чарчаб қолади,муваффақиятсизликлардан чиқа олмайди, шубҳага берилувчан, фаолиятда сусткаш.
4	+6,+12,+16,+28,+44 +49,+55,+60,+66,+71 +75,+77,+81,+91,+92 +93,+102,+107,+108 +124,+129,+130,+135	Ўзига хос ижодий фикрлаш ҳусусиятига эга,вазиятда мантиқий боғланишлар ваассоцияларни тез топади .Ҳиссиётсиз,ўз оламида қўпол,мулоқатга киришиши қийин ,жамоа ишларидан йироқ юради.
5	+3,-10,+14.+22,-28 +34,+35.+40,+46,+49 +51,+61,+67,+72.+81 +87,+97,+100,+102 +113,+123,+134,+137 +139+140,+144,+145 +148,+155,+157	Ўз хулқи ва хатти- ҳаракатлари билан ажралиб туришга ҳаракат қиласи.Дикқат марказда бўлишни, лидерлик ҳусусиятларини намоён қиласи.Ўз мавқеи, мөхнати натижаларига талабчан.Ҳиссиёти кучли.
6	-1,-5,+17,-23,+32,+33 +38,+39,+43,+48,-50 +59,+65,+66,+70,+76 +70,+76,+77,+82,+86 +87,+91,-98,+135,-156 -164.	Ттанлаган касбга муносабати ўзининг жисмоний,ақлий,қобилият ҳусусиятларини баҳолаши юқори.Интилувчан.Камчиликларни очик намоён қиласи
7	3-36,4-111,7-159,9-53 13-35,14-57,24-125 30-68,37-80,47-117 51-131,52-79,74-85 78-94,84-95,89-116, 90-154,138-161,146-152	9 ва ундан ортиқ жуфтликларнинг тўғри келишинатижа нотўғрилиги, салбий муносабатдан далолат беради.
8	+3,-5,+6,+8,+9,-10 +11,+12,+14,+16,+19 +20,+21,+22,+25.+27 +28,+30,+32,+33,+34 +36,+39,+43,+44,+46 +49,-50,+53.+54,+55 +57,+58,+59,+60,+61 +65,+66,+68,+70,+70 +71,+74,+75,+76,+77 +79,+81,+84,+86,+87 +90,+91,-92,+93,+97 +100,+101,+103,+106 +107,+108,+110,+111 +112,+113,+114,+118 +119,+121,+123,+124	Характер ҳусусиятларида:етарли даражада ижтимоий талабларга,интизом ва аҳлоқ меъёрларга бўйсунмаслик,ўзаро муносабатларга киришиши қийин,касбий фаолиятда ўзини намоён қила олмайди.

	+127,+128,+129,130 +132,+134,+135,+137 +138,+139,+140,+142 +144,+145,+146,+148 +149,+150,+151,+153 +154,+155,+157,+158 -160,+161,+162,+163	
--	--	--

Шахс характерига хос ҳусусиятларни аниқлаш тести.

Хозир сизніг әътиборингизга саломатлигингиз ва характерингизга, феъл-авторингизга таалуқлы бўлган бир қатор тасдиқловчи саволлар хавола этилади. Ҳар бир савонни(тасдиқ)ни ва сизга нисбатан тўғри ёки нотўғрилигини ўйлаш учун кўп вақт сарфламанг. Миянгизга келган биринчи фикр аниқлигини унитманг.

Баъзи бир тасдиқларни ўзингизга солиштириб кўришингиз қийин кечиши мумкин, бундай холда ўзингизга маъқул кўринган жавобни танлашга ҳаракат қилинг.

1. Сиз тез-тез хушчақчақ ва беташвиш кайфиятда бўласизми?
2. Сизни ҳақорат қилишса бу сизга тез таъсир қиладими?
3. Сизда кино, театрдаги сұхбат жараёнида кўзингизгаёш келган вақтлари бўлганми?
4. Сиз бирор ишни бажарганингиздан сўнгҳаммасини тўғри бажардимми кан деб шубхаланиб, тўғри бажарганингизга ишонч хосил қилгунингизча кўнглингиз жойига тушмайдими?
5. Болалигингизда тенгдошларингиз қатори шуҳ бўлганмисиз.
6. Кайфиятингиз чексиз хурсандчиликдан бошланиб ўзингизга нисбатан нафратланишгача бўлган ҳиссиётлар таъсирида ўзгариб турадими.
7. Жамоада ўртоқларингиз даврасида асосий-диққат эътибор сизга қаратиладими.
8. Сизда ҳеч қандай сабабсиз эзмалик кайфиятида бўлганингиз учун яхисисиз билан гаплашмаган маъқул, деган фикрга келишган ҳолатлар бўлишганми?
9. Сиз жиддий инсонмисиз?
10. Сиз бирор нарсадан завқланиш, мағурланиш қобилиятига эгамисиз?
11. Сиз улдабурон(эпчил ташаббускор)мисиз?
12. Сизни биронта ҳафа қилса буни тез унитасизми?
13. Сиз кунгилчан(рахимдил) мисиз?
14. Хатни почтага ташлагандан сўнг, хатни унга тўлиқ тушганлигини текшириб куриш мақсадида, қути тешиги орасидан қўлингизни юргизиб қўрасизми?
15. Сиз энг яхши (илғор) ходимлар қаторида бўлишга интиласизми?
16. Болалик даврингизда момоқалдироқ вақтида ёки бегона итга дуч келганингизда қўрқган (ваҳимага тушган) вақтларингиз бўлганми(балки бўндай ҳиссиётлар ҳозир, улғайган вақтингизда ҳам бўлиб турар)?
17. Сиз ҳамма вақт ҳамма нарсада тартиб бўлиши учун ҳаракат қиласизми?
18. Кайфиятингизни қандайлиги ташқи вазиятга боғлиқми.
19. Танишларингиз сизни ёқтиришадими.
20. Сизда ички, кучлиҳиссий безовталиқ юз бериши мумкин бўлган кўнгилсизликлар, мусибат(бахтсизликни) сезиш ҳолатлари тез-тез бўлиб турадими.
21. Сизда руҳингиз бирмунча тушиб кетган ҳолатлар (ғамгин еайфият) тез-тез бўлиб турадими.
22. Сизда бир марта бўлса ҳам тутқаноқ(жазавага тушиш) ёки асабийлашиш ҳолатлари бўлганми.
23. Бир жойда ўтириш сиз учун қийинми?

- 24.Агар сизга нисбатан ноҳақлик қилишса,сиз дархол ўзингизни химоя қилишга киришасизми?
- 25.Сизнинг қулингиздан тувуқ,кўй суйиш келадими?
- 26.Агар уйда парда нотўғри осилган ёки дастурхон нотўғри солинган бўлса,бундан сизнинг жаҳлингиз чиқиб,дарҳол уни тўғрилашга ҳаракат қиласизми?
- 27.Ёшлигингида уйда бир ўзингиз қолишга қурқармидингиз?
- 28.Кайфиятингиз ҳеч қандай сабабсиз тез-тез ўзгариб турадими.
- 29.Сиз ҳамма вақт ҳам ўз касбингиз бўйича кучли мутаҳасис бўлишга интиласизми?
- 30.Сизнинг тез жаҳлингиз чиқадими ёки ғазабланасизми?
- 31.Сиз бутунлай беташвиш(ҳеч нарса ҳақида ўйламайдиган)даражада хушчақчақ (очик кайфиятда бўла)бўла оласизми.
- 32.Сиз жудаям баҳтли эканлигинги бутун танангиз билан ҳис этган вақтларингиз бўлганми?
- 33.Нима деб ўйлайсиз сиздан хажвий спектаклларни олиб борувчи чиқадими?
- 34.Сиз одатдаўз фикрларингизни одамларгаочиқ, ҳеч қандай,шама қушмасдан,тўғридан -тўғри гапирасизми?
- 35.Сиз қоннинг рангига чидаш беришингиз қийинми? Укўнглингизни айнишига олиб келадими?
- 36.Шахсий жавобгарлиги катта бўлган иш сизга ёқадими?
- 37.Бирор бир шахсга нисбатан ноҳақлик қилинаётган бўлса, ҳимоя қилиш мақсадида унинг тарафини олсизми?
- 38.Қоронғи ертўлага тушиш сиз учун қийинми, қурқинчлими?
- 39.Сиз ўта чаққонликни талаб қиладиган,лекин сифатига талаб унча кучли бўлмаганишни маъқул кўрасизми.
- 40.Сиз хушмуомала инсримисиз?
- 41.Мактабда шеърни ифодали ўқиши бажрнидил бажарармидингиз?
- 42.Болалигингида уйдан қочган вақтларингиз бўлганми?
- 43.Ҳаёт сизга мураккаб туюладими?
- 44.Сизда бирор келишмовчиликдан сўнг хафагарчилик,жудаям кучли сиқилганигизда,ҳатто ишга бориш ҳам ёқмайдиган вақтларингиз бўладими.
- 45.Бирор муваффақиятсизликдан сўнг,сиз ҳечқачон ҳазил-мutoибани эшийтмайсиз деб айтиш мумкинми?
- 46.Агарда биронтаси сизни ҳафа қилса,ярашиш учун биринчи бўлиб ҳаракат қиласизми?
- 47.Сиз ҳайвонларни жудаям яхши кўрасизми?
- 48.Сиз уйингиз ёки иш жойингизни қандай холатда қолдирганигиз ваҳеч қандай нохуш ходисалар юз бериши мумкин эмаслигига ишонч хосил қилиш учун, орқага қайтиб текширасизми.
- 49.Баъзан сизни ёки яқинларингизнинг ҳаёти оғир, мудҳиш воқеа юз бериши мумкиндек бўлиб туюладиган номаълум фикр сизни тақиб қиладими?
- 50.Сиз ўзингизни кайфияти жудаям тез ўзгарувчан инсон деб ҳисоблайсизми?
- 51.Сон жихатидан жуда кўп бўлган одамлар олдида маъруза қилиш (саҳнага чиқиш)сиз учун қийинми
- 52.Сизни ҳақорат қилган (яқинларингизни ҳафа қилган)кишини уршингиз мумкинми.
- 53.Сизда атрофдагилар билан яқин муносабатда бўлиш ихтиёжи кучлими?
- 54.Сизнинг бирор нарсадан кўнглингиз совиса(ихлосингиз қайтса)бутунлай умидсизлик гирдобига кириб кетувчи одамлар тоифасиданмисиз?
- 55.Чаққон ҳатти-ҳаракатларниталаб этувчи ташкилий масалалар билан боғлиқ ишлар сизга ёқадими.
- 56.Сиз олдингизга бир қатор қийинчиликлар турганига қарамай ўз мақсадингизга эришиш учун қатъий киришасизми?
- 57.Сизни фожиали фильмлар кўзингизга ёш келгунига қадар кучли

ҳаёжонлантира оладими?

58.Кундалик ҳаётингизда бўлиб ўтганёки бўлиши мумкин бўлган муаммолар миянгизга ўрнашиб олиб ,тинчлик бермайдиган,натижада яхши уйлай олмаган вақтларингиз бўлиб турадими.

59.Сиз мактабда,баъзан ўртоқларингизга кўчириб ёки оғзаки айтиб туриб ёрдам берганмисиз?

60.Кечаси қабристондан ўтишингиз учун ирова кучингизни ишга солишингиз керак бўладими?

61.Сиз уйингизда ҳамма нарсанинг ўз жойи бўлиши керак ,деб ҳисоблайсизми?

62.Ухлаш олдидан яхши кайфиятда,уйғонганингиздан сўнг эса маълум бир вақт тушкун(асабий) норози кайфиятда бўлган вақтларингиз бўлганми?

63.Ҳар қандай муҳитга кунишишингиз осон кечадими?

64.Сизни бош оғриғи безовта қилмайдими?

65.Сиз тез-тез куласизми?

66.Сиз унчалик хушламайдиган ёқтиромайдиган одам билан ҳол - аҳвол сўрашасизми(яхши муомала қиласизми)?

67.Сиз серғайрат(серҳаракат)инсонмисиз?

68.Сиз ҳарқандай ноҳақлик учун жудаям қайғурасизми?

69.Сиз табиатни шунчалик севганингиздан ўзингизни унинг бир қисми деб ҳисоблайсизми?

70.Уйдан чиқиб кетаётганингизда, ухлаш олдидан газ, чироқни учирганингизни,эшикни очиқ ёки ёпиқ эканлигини текшириб кўрасизми?

71.Сиз ўзингизни қурқоқ деб уўлайсизми?

72.Спритли ичимлик ичганингизданкейин кайфиятигиз ўзгарадими?

73.Ёшлигингизда ўз ихтиёргиз билан бадиий ижодкорлик тўгаракларига()рақс,рассомчилик қатнашганмисиз?

74.Сиз ҳаётдан ҳеч қандай хурсандчилик кўтмасдан, келажакка умидсизлик билан қараганмисизлар(пессимистмисиз)?

75.Сизда саёҳат қилиш учун иштиёқ тез-тез бўлиб турадими.

76.Сизнинг кайфиятингиз тез ўзгаручанми,яъни кулиб турган хурсанд кайфиятдан бирпастда ғамгин,қовоғи солиқ, ҳолатга тушиб қоласизми?

77.Ўртоқларингиз даврасида,уларнинг кайфиятини кўтариш (мослашиш)сиз учун осонми?

78.Сизни ранжитса узоқ вақт хафа бўлиб юрасизми?

79.Бошқаларнинг бошига тушган кулфатдан узоқ вақт ташвишланиб юрасизми?

80.Мактабда ўқиганингизда дафтариңизга сиёҳ томиб кетиб уни бошқатдан кўчирган ҳолатингиз бўлганми?

81.Сиз одамлар билан ишониб эмас,балки кўпроқ ишонмасдан эҳтиёткорлик билан муносабатда бўласизми?

82.Сиз тез-тез ваҳималм тушлар кўриб турасизми?

83.Кўп қаватли уйнинг деразаси олдида турганингизда,бирдан йиқилиб кетишим мумкин,деб ўзингизни эҳтиёт қилган ёки ўтиб кетаётган поезнинг тагига ўзимни ташлашим мумкин,деб ундан узоқроқ юрган пайтларингиз бўлганми?

84.Кувноқ жураларингиз,дўстларингиз даврасида сиз ҳам одатда қувноқ булиб кетасизми?

85.Қатъий бир фикрга()хулоса,хукум

Келишни талаб этувчи қийин ишдан чалғий оласизми?

86.Спиртли ичимлик ичганингизда сиз ўзингизни жудаям эркин тутиб, маълум бир нарсалардан тия олишиңгиз қийинми?

87.Суҳбат жараёнида етарлича сўз топа олмай қийналасизми?

88.Агар саҳнада рол ўйнаганингизда зарур бўлиб қолса, бу оддий рол эканлигини унитган ҳолда ролга жудаям берилиб ўйнашингиз мумкинми?

Омилларни аниқлаш учун кўрсатилган саволларга берилган ижобий жавоблар сони ҳисобланади.

Қайд қилиш варақаси

№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/-	№	+/ -
1		10		19		28		37		46		55		64		73		82	
2		11		20		29		38		47		56		65		74		83	
3		12		21		30		39		48		57		66		75		84	
4		13		22		31		40		49		58		67		76		85	
5		14		23		32		41		50		59		68		77		86	
6		15		24		33		42		51		60		69		78		87	
7		16		25		34		43		52		61		70		79		88	
8		17		26		35		44		53		62		71		80			
9		18		27		36		45		54		63		72		81			

I.ДМ омили—№7,19,22,29,41,44,51,63,66,73,85,88. Мақтанчоқликка мойил,унга нистатан доим ноҳақлик қилинаётганидан шикоят қиласади. Ўйланмаган хатти-ҳаракатлар қилиши мумкин. Режа асосида ҳаракатланмайди. Баҳона топишга уста, лекин уларни тез илғаб лиш мумкин. Мақсад сари интилаётгандан ҳар қандай воситалардан фойдаланишади. Тез мослашиш хусусияти борлиги, киришимли ва доим хизматга шайлиги туфайли дўст орттириш осон. Одамларнинг эътиборида бўлиш уларнинг асосий иҳтиёжи ҳисобланади.

II.П омили— №4,14,17,26,36,39,48,58,61,70,80,83.

Бундай шахсларнинг характеристи аниқ „асосли фикрлаш, ўрнатилган тартиб-интизомга қатъийликда кўринади. Касбий йўналишда уларнинг ўзларини сидқи – дилдан ишлашлари билан ижобий томондан намоён эта оладилар. Бу типдаги шахслар ўзларини кўпроқ ҳарбийлашган касбга яхшироқ ҳис қилишади.

III.3 омил—№2,12,15,24,34,37,46,56,68,78,81.

Бу характеристер эгалари турғун аффект ҳолатига кўп тушишади. Аффект ҳолати кўпинча шахс қизиқишиларига танқид пайдо бўлганда учрайди. Ижтимоий ноҳақлик кўринишлари олдида босиқ ўзига ортиқча ишонч, катта гапириш ҳолатлари учрайди. Бу характеристер эгалари ижобийва салбий хусусиятларнинг ўзида баравар мавжудлиги билан ажралиб туришини алоҳида топшириқлар берадётгандан инобатга олиш маъқул. Улар мақсад йўлида катта самара беради, лекин ўзига рақобатдошлар пайдо бўлганда атрофдагиларга босим ўтказиши мумкин.

IV.B омили—№8,20,30,42,52,64,74,86.

Жуда импульсив, низоли вазиятларни тез келтириб чиқаради. Ўта бесабр, ҳаракатларида кескинлик, тезлик мавжуд. Арзимаган нарса учун катта жанжал кутариши, қупол, тўнг, агрессив бўлиб, ўз ҳаракатлари учун жавоб беришмайди. Таъсир доирасида сўзда "иш" га, яъни қўл жангига киришиб кетади. Жамиятнинг аҳлоқ меъёрлари уларни қизиқтирумайди. Ҳаракатларнинг асоссанмагани гоҳида намоён бўлади. Бошқаларнинг фикри билан қизиқмайди.

Темперамент омиллари:

V.Г омили—№1,11,23,33,45,55,67,77.

Ўта фаол, оптимист, ҳаётдан хурсанд тип. Тушкун кайфиятдан осон чиқади. Фаолият иштиёқиижодий ёндашишга, изланишга, фикрлашга унрайди. Улар эшитадиган одам бўлса тўхтамай гапиришади, ҳикоя қилиши мумкин. Бундай тип эгалари жамоат ишларини осонлик билан бажаришади.

VI.ДИ омили—№ 9,21,31,43,53,65,75,37.

Жуда қатъий, вазиятнинг салбий тарафларини кўпроқ инобатга олишади. Ҳаракатларнинг сустлиги билан ажралиб туришади. Умумий мулоқат

пайтида бундай одамлар иложи борича иштирок этишмайди, ўз дүнёси ичида. Үзинигқатъий ахлоқ позициясини эгаллади.

VII.АЛ омили—№6,18,28,40,50,62,72,84.

Бу тип эгалари ўз кайфиятларининг беқарорлиги, яхши кайфиятдан салбийсига тез тушиб қолиши, ёмон таъсир доирасидан тез яхвисига ўтиб олиш хусусияти билан ажралиб туради. ДМ, З ва Вфакторлари билан бирга, уларда импульсивлик, хафли можароларга тушиш, ассоциатив ҳаракатларни ўрганиш мумкин.

VIII.АЭ омили—№10,32,54,76.

Воқеа-ҳодисаларга кучли ташқи кўриниш таъсири билан жавоб беради. Тил, спорт, табиат фанларига кўпроқ қизиқади. Ўта таъсирчанлик, арзимаган нарсаларга берилиш (дўстлари ва ўртоқлари учун ташвишланиш) қўзғалувчанлик хос бўлган тип.

IX.Т омили—№5,16,27,38,49,60,71,82.

Бундайтиплар ички ўзига ишонч йўқлиги, бир қарорга келиши қийинлиги билан ажралиб туришади. Ноҳақлак, шахс сифатларини ҳурлаш каби вазиятларда ўзини химоя эта олишмайди. ДМ ва Зфакторларини инобатга олган ҳолда фаол психокорекцияни режалаштириш мумкин.

X.ЭМ омили—№3,13,25,35,47,57,69,79.

Жуда нозик, сезгир дидли тип. Ўта кўнгилчанг, юввош, уйи, ота-онаси, яқинларини эслагандага ўзига ёш келадиган тип эгалари. Улардан қатиятни талабчанликни одамлар устидан бошқарувчанлик хусусиятларини кутиб бўлмайди.

К.Г.Юнг типлари асосида шахс методикасини аниқлаш методикаси.

Хотиржамлик, вазифаларни бажаришга эркинлик, мустақиллик. Иродали, доим ғалабага, тасодифий омадга ишонувчан. Ўзгарувчан фаолиятга тез ва осон мослашувчан. Янгиликларни тез ва осон ўзлаштиришга мойиллик.. Мавжуд имкониятлардан самарали фойдалана олиш қобилияти. Хулоса чиқаришда қизиқонлик, фикр ўзгарувчанлиги. Ҳаракатлари илдам, бу шахснинг қандай фикрлаши ва ҳаракатланишни олдиндан билиб бўлмайди.

Келажақдаги истиқболли имкониятлардан фойдалана олиш, хаёлпарастлик ва қийин ишлар билан шуғулланишни ёқтирувчи, янгиликлар билан қизиқиб уларни ўзлаштириш, назарий ва мавҳум нарсаларни ўрганишга интилиш ватушуниш, ҳар қандай вазиятда кенг қамровли ўйлаш.	Дангал ташкилотчи ва ўта берилувчан. Янгиликла р билан қизиқиб уларни оммалаштира олади.	Юмшоқлик хаёлий тасаввурга эгалик, нозик дид, чуқур ва аниқ фикрлаш, олдиндан кўриш	Ирода билан мақсадга интилиш, тўсиқларга қарамасда, аниқ ғалабага ишониш.	Шу ерда ва ҳозир”, конкрет, аниқ, реал товуш ва ранглар, ҳидларни сезиши, ҳис қилиш, ҳамма нарсани кўриш ва эшитиш, қабул қилишга ҳамтайёрлик, атрофни чуқур амалий сезиши, ҳис қилиш қобилиятига эгалик.	Эътиборли, санъа т ватабиатни ўта нозик эстетик дид билан ҳис қила олиш		
Илғор ғоялар эгаси, фойда кўтмасдан фикрини	Қобилиятли одамлар нинг ҳожатини чиқаришг	Спект ик, узоқни кўра олиш, бир	Оlam гузал ва ажойиб, ҳисси	Стратегик ғалабага ҳаракат, ўз кучига ишониш.	Совуқлоник билан ҳаракатланиш, ўзи нинг	Совуқлон, ўзининг ҳақли гига ишонти	Кутишни ёқтирумаслик, ўта озодалик, ноҳақли кка

илгари суриш	а интилиш	оз қатти к- қулли к.хисс иётси з ҳарак тлар	ётли олдин дан кўра олиш қобил ият.		ҳақлигиг а ишониш	ира олиш	қарши кураш
1	15	12	6	5	11	16	2
изланувчи	маслаҳат чи	такри зчи	лирик	лидер	сиёsatчи	уста	даллол
Олдиндан тайёрланиб, режали иш юритиш. Бошлаган ишни эртага қолдирмасдантугатиш, қилган ишидан хурсанд кайфиятда бўлиш. Қатъиятлилик, гапирган гапи ёки қилган ишига жавобгарликҳиссининг юқорилиги. Қиладиган ишини бир бошдан бошлаш, аниқ ва тартибли ҳаракатланиш.							
Аниқ мантиқли фикрлаш, "ўйлаб яшайман", фикрлаш қобилиятиning устунлиги, умумдунёвий қарашлар ва унинг қонунлари. Ақлан ишлаб чиқариш ва техника билан боғлиқ фаолиятни ёқтиради.				Раҳмдил ёки одамлар орасида инсонларниг ўзаро муносабатлари ва уларнинг талаблари асосида яшаш, ҳиссиётли, севги, яхшиликка интилувчан, ўта ишонувчан муомалали			
Ақлан, тўғри ва режали ҳаракатланиш ва доимо шунга амал қилиш		Ўйчан, аниқ мантиқли фикрли асосида текширувчанлик		Ҳиссиётли, ҳис туйғуларини беркита олмаслик, кўнгилчанлик		Ўз ичига ютиш, одамларнинг ички дунёсини чуқур ҳис қилиш	
Ҳаёлий, забт этиш, тажриба қилишга мойиллик	Қонун, интизом, тартибси злик билан курашиш	Тўғри сўзли к, ҳақиқит параст, янгил ик яратувчи	Фикри ни ўқтир а олиш, талаб чанлик	Ҳаёлий, бахтсизлик, дунё ташвиши унинг бошида	Ўз устида ишлаш ва тартиб, бир пастда ёниб учади	Ҳамда рдлик ҳисси, одамларнинг дарди ни сезиш	Озодалик, ёмонлик ни хуш кўрмаслик
9	13	4	8	7	3	14	10
Тадбиркор	Бошқарувчи	Аналитик	Назоратчи	Мурабби й	Энтузиаст	Гуманист	Жон куяр

Мантиқий ҳис этувчи, Ироционал – экстроверт, 1-изланувчи

Кучли томонлари. Билиш қобилияти жуда яхши ривожланган. Кўп ўқиб эслаб қолиш хусусиятига эга. Жуда сезгир, ҳис қилиш қобилияти тўғри йўлни танлашда доим ёрдам беради. Қилинадиган иш ва фикрнинг келажакдаги муваффақияти ва талофатини олдиндан кўра олади. Турли ахборотларни ҳар томонлама кўриб чиқиб, атрофлича мулохаза қилиб, чуқур ўрганиш, изланиш ва ҳис қилиш орқали кўпчилик еча олмаган муаммоларни йўлларини топа олади. Қийин шароитдан эҳтиёткорлик билан чиқиб кетиш йўлларини билади. Маромида етмаган фикрларни ривожлантириб, назарийлаштириб, бир қолибга сола олади. Умумийдан шахсийлашувчи яхши классификатор ва структурачи. Жуда интилувчан, принципиал, янги йўналиш ва изланишлар соҳасида кўпинча жалб қилиш хусусиятига эга. Хизмат вазифасини оиласи ва шахсий ҳаётидан устун қўяди.

Хақиқатгүй, қатъиятли ва талабчан, хизмат лавозимини рўкач қиладиганларни ёқтирумайди.

Муаммолари. Бир хилдаги режа ва жуда қатъий кун тартиби асосида яшай олмайди. Яхши уюшмага, ишнинг қизиқ қисмига алахсиб гоҳида энг асосий нарсага аҳамиятсизлик қилиб, ишини белгиланга муддатга тугата олмайди. Ўй ҳаёлларга берилиб, мавзудан четга чиқиб кетиб, умуман бошқа нарса тўғрисида гапириши мумкин. Жуда қийинчилик билан ишини режалаштиради. Иш жойи ҳам кўпинча бетартиб, ташқи кўринишига унчалик аҳамиятсиз. Хизмат ҳужжатларини тузишда ҳатога йўл қўйиши мумкин. Баъзида ўта соддадил, ҳамманинг гапига ишонаверади, берилувчан. Бир томони ишбилармонлиги, иккинчи томонидан тез муомалага киришиб кета олмаслиги, одамлар орасида муроса қилишни қийинлаштиради. Жуда қатъиятли, ўзиникини бермайдиган, айниқса сиқувга олинганда ҳақлигига ишонса, ҳар қандай йўл билан сизни ишонтиришга ҳаракат қиласди.

Ундан талаб қилиб бўлмайди.

- фикрларининг доимо амалий бўлишини, аниқ иш бажарилишини;
- ишни бир бошдан бошлаб уни якунлашни, ҳар доим иш жойида тартиб бўлишини;
- кундалик ишларини сидқидилдан бажаришни;
- суҳбатдоўга мулойимлик билан киришиб кетишни.

Психокоррекция усуллари – низоли вазиятларда эътибор бермаслик, ўзига келиб олгандан сўнг таъсир ўtkазиш тавсия этилади. Муаммоли ҳолатларда кайфиятига қараб йўл тутиш мақул.

Улар учун энг макул йўналиш. Имконият бўлса, яхшиси эркин кун тартиби тузиб бериш керак. Шу билан бирга қилинадиган ишни ўзига қўйиб бериш – керакли ишнинг яхши бажарилишини кафолатлайди. У ғайрат ва шижоат билан катта ҳажмдаги турли туман ахборотлар йиғиндиси билан ишлашни яхши кўради (агар бу иш унда қизиқиш ўйғотса). Ўзининг қобилиятларидан унумли фойдаланиши учун энг яхшиси унга илмий билиш соҳасида ишлагани мақул. У назарий ишлаб чиқарилган фикрларни, билимларни, чуқур маъноли ўзгаришларни талаб қиладиган ерларда яхши йўлга қўя олади. Жуда ҳаракатчан ғайратли. Янги таассуротларга уч, бундай ишчи бажонидил кўп ҳаракат талаб этиладиган ишларини бажаради. Мехнат сафарларига юришни жуда ёқтиради.

- Патруль – пост хизмати, профилактика инспектори, кадрлар бўлими, эксперт
- креминалист, тезкор хизмат;
- Техник мухандис, ахборот маркази, диспечирлик маркази, навбатчилик қисми.

Дидли, сеэгир, ирроционал – интроверт, 2-даллол

Кучли томонлари. Яхши дидли, мийёрни биладиган, барча маҳсулотларнинг сифатини яхши баҳолаб, унинг қайси томонлари сизга тўғри келиш – келмаслигини майда – чўйдаларигача изоҳлаб беради. Одамларга нисбатан эътиборли ва жонкуяр, уларга яхши шароит яратади. Мулозаматли, ҳар қандай одамни керакли ва фойдали ишга жалб эта олади. Ҳордиқ чиқаришни яхши кўради. Ҳаёт қувончларидан лаззатланишни қадрлайди. Қиладиган иш қизиқарли, ёқимли ва катта ҳақ тўланадиган бўлса, у ишни аъло даражада, сифатли қилиб, дид билан, чин дилдан бажаради. Ҳар қандай вазиятда мийёрни йўқотмасликка ҳаракат қиласди. Кўп нарсага ўзининг кучи билан эришишни яхши кўради. Бошқа одамларнинг аҳволини, ҳолатини яхши ҳис қиласди ва суҳбатдошига асон мослашади. Доим очиқ кунгиллик билан кириши кетувчи, жуда эътиборли шахс. Яхши таъминланган ҳаётга интилиб яшайди. Ўзининг иродавий ҳаракатларини бировга юклашни ёмон кўради. Танқидни, бировларни ғийбат қилиб орқасидан гапирадиганларни ёқтирумайди.

Муаммолари. Қатъий ишбилармонлик фаолиятига қийинчилик билан эришади. Ҳар доим ҳаракатда бўлишни ёқтирумайди. Бироз бўшангроқ, тарқоқ

фикрли бўлиши мумкин. Тез ҳафа бўлиб, “Ичимдагини топ” ҳилидан. Агар тинчи бузилса, ўз қаршилигини билдиради, бундай пайтда жаҳли чиқиб гап қайтариши мумкин. Бироз дангасароқ (айниқса қиласиган ишига қизиқиш уйғонмаса, унга фойдаси тегмаса) фақат айёрлик қилиш мумкин (пайсалга солади). Бекор ҳарака т қилиб, вақт кетказиши ўзига эп билмайди. Кўпиртириб ошириб – тоширишни ёмон кўради, кўпроқ аниқ далил ва фактларга суннади. Бошлиқлардан узоқ юришга, зерикарли ва ишга аҳамияти йўқ сұхбатлардан нарироқ бўлишга ҳаракат қиласиди. Сал иродасизроқ. Қатъият билан айтганини қилдира олмайди. Қилигнадиган ишни фойдасига ҳал қилишни қийинчилик билан кечади. Ёмон кайфият унинг ишлаш қобилиятини сусайтиради. Ҳар доим ўзини билағон, қулидан ҳамма иш келадиган қилиб кўрсатиши мумкин.

Ундан талаб қилиб бўлмайди.

диом юқори иш фаоллигини :

- ишнинг бир бошдан ,ташкilotчилик билан олиб борилишини,
- муросасизлик билан ишни ўз фойдасига ҳал қилишни;
- кўпчилик бошқариш ва вазифаларни аниқ бўлиб беришни;
- қийин ва ҳафли вазиятларда иш олиб боришни;

Психокоррекция усуллари—ўзини босиб олган, тажрибали жамоадошлар орасида ишлаш, ютуқларга эътибор бериш. Ҳаракатларни қуллаб қувватлаш

Улар учун энг маъқул йўналиш.

Улар ўзини ижтимоий муҳитда яхши намоён қила оладилар. Аниқ ва конкрет равишда алоҳида олинган одамга хизмат қилишда (ҳайдовчи, котиб) яхши натижаларга эришиши мумкин.

- алоқачи, диспичер, иштимоий-педагогик фаолият. Вояга етмаганлар билан ишлаш хазмати, таъсминот бўлими (тиббий бўлиб, молия).
- ЖИЭМ, ХЧК умумий юналишларда бир маромда бажариладиган иш ҳажми мийёрлаштирилган, тезкор хизмат билан боғланмаган, жавобгарлик кам талаб этиладига фаолият.

Дидли, Сеэгир, Рационал, Экстраверт, З-Энтузиаст

Кучли томонлари. Ҳаракатчан, ҳаётга илғор назар ташлайди. Одамларга этиборли ва ҳамдард, маънавий ва моддий қийналганларга ёрдам беришга тайёр. Бошқаларнинг ҳиссий аҳволини яхши тушунади. Иш юзасидан ва шахсий муносабатларда таниш орттиришга уста. Вақтини бекор ўтказишига қарши, доим кийинга қолдириб бўлмайдиган ишлар билан банд. Келажаги порлоқ. Келгусида йўлга қўйса бўлдадиган ишлари билан қизиқади. Жуда дидли. Сұхбатдошини ўзига қаратса оладиган, хушмуомала ва хушфеъл. Ҳаётда ҳеч кимга ишонмайди “Кўп нарсага ўз кучи билан эришиши мақсад қилиб олган”. Ҳар қандай ишни тез ва гувоҳларсиз бажаришни ёқтиради. Жуда қатъиятли, ишонч билан ҳаракатланади (айниқса эстримал вазиятларда унга қарши хужум уюштирилганда ва вақт тифизлик қилганди). Одамларнинг маслаҳат ва насиҳатларини мақуллайди-ю, лекин ўз билганидан қолмайди. Ҳар қандай амалий ишни муваффақиятли тугатади. Лекин қилган иши ва топшириқларни қадрлашларини ёқтиради. Касбдошлари ва ёр-биродарларига жонкуяр, доим бир маъромда, яхши таъминланган ҳаётга, хизматдошлари орасида ҳурмат қозонишга интилади.

Муаммолари. Кўпинча ёмон таассуротлари, ҳиссиётларини йиғиб юради, эсидан чиқара олмайди, агар кўп йиғилиб кетса (кетма кет иши юришмаса) ўзидан чиқиб кетади, кўп сиқилади, олишиб кетиши мумкин, кийин унинг орқасидан касал бўлади. Ҳиссий тўлқинланишсиз сұхбатдоши билан кўп сұхбатлаша олмайди. Шунинг учун “сув тошса тутиғига чиқмайдиган” одамлар билан муроса қилиши қийин кечади. Серҳаражат, ҳар доим қиласиган ишини олдиндан фойдали, кераклигини ҳисобга олиб ҳаракат қиласиди. Вақтини яхши ҳисобга олмайди. Ўзини ортиқча қийнаб, кўпинча энг муҳимидан иккинчи даражалигини қийинчилик билан

ажратади. Ўзининг ишбилармонлик хусусиятларини яхши баҳолай олмайди . кутишни жуда ёмон кўради, унга қолса ишни тезроқ бошлаб тезроқ тугатса.

Ундан талаб қилиб бўлмайдиган:

- совуққонликни, ҳар доим ақл билан, ҳар томонлама иш қилиш ва одамларга тўғри муносабатта бўлиши;
- ўзгарувчан ҳулқ атвор ва шароитга тез мослашишни;
- одамлар билан қатъийлик билан муросасиз муносабатда бўлишни;

Коррекция усуллари - ўзига ишонч ҳиссини шакллантириш. Бошланғич босқичда фаолият натижасини назорат қилиш орқали фаолият самарасини ошириш мумкин.

Улар учун энг мақул йўналиш:

- тезкорлик, вазиятда аниқ йўналиш ола билиш талаб этиладиган хизмат йўналишлари;
- патрул-пост, қуриқлаш, ЁХХ йўналишларида фаолият самараси йўқори бўлади;
- ташкилий ишлар билан шуғулланиш, иётимоий сурвлар соҳасида, таъминот бўлимида.

Мантиқий ҳис қилувчи рационал-интероверт, 4-аналитик

Кучли томонлари. Мантиқий фикрлаш, изланиш қобилиятига эга. Ўрганилаётган нарсаларнинг энг муҳим ва иккинчи даражалиларини тез ажратиб олади. Ҳамма нарсани умумийлаштиришни ёқтиради, схема, тизим, классификацияларни яхни тушунади. Қилинадиган ишни натижасини олдиндан била туриб ҳаракат қиласи, имкониятларини қўлдан чиқармаслиги учун, келиб чиқиши мумкин бўлган шароитларни қурқмасдан дангал кўрсатиб беради. Тартиб ва интизомга раҳбарнинг тазиёзи ортида эсмас балки шахсий маъсулият иймон, виждан қонунларига асосланиб эриши тарафдори. Аслида жуда меҳрибон бўлгани билан хизмат вазифасини шахсий ҳаётидан устун қуяди. Гапининг устидан чиқадиган шахс ҳар доим ва ҳар қанақасига ҳақиқат, тартиб, интизом ўрнатишга ҳаракат қиласи. Яхши маъхрўзачи, фикрини тингловчига аниқ ва дангал қилиб етказа олади. Бирорга қарам бўлишни ёмон кўради, лекин шириносўз ва яхши муомала билан йўлга солиш мумкин. Вақтга тежамкор. Маъросим ва учрашувларга доим вақтида келади. Жуда эҳтиёткор, бўладиган ҳавфни олдиндан сезади. Кўпинча асабийлашиш тез жаҳли чиқади. Тўғри сўз ва турли хил дунё қарашларга сабр тоқатли.

Муаммолаори. Ўзаро муносабатларда бўйсунмайди. Ўзига мақул мавзуда сухбатлашишни ёқтиради, уни қизиқтиргмаган мавзуларни эътиборсиз ўтказиб юборади. Жуда бўлмаган вақтларда вақти йўқлигини айтиб ўзини четга тортади. Бараварига бир неча ишни қилишни хоҳламайди, қайсарлик қилиб муросага келиши қийин. Устидан ҳужайнчилик қилишганига чидолмайди. Совуққонлик билан иродавий босимларни четлаб ўтади. Эркинлигини чегаралашганини ёмон кўради, асоссиз талб қуиши мумкин.

Ундан талаб қилиб бўлмайди:

- катта амалий куч ғайратни;
- сухбатдошга ҳиссиёт билан киришиб кетишни;
- ўзи учун қизиқ бўлмаган кундалик вазифаларни яхшилаб бажаришини;
- уддабуронлик;
- ҳар қанақасига “йўл топиш” хусусиятини.

Психокоррекция усуллари - билимдонликка йўл қўймаслик. Етакчилик қилишга имкон яратиш, маданийлик хусусиятларини шакллантириш.

Улар учун энг мақул йўналиш:

- илмий билиш, изланиш соҳасида (мураккаб ўзгаришлар, объектлар) амалиётда қўлласа бўладиган янгиликлар, ихтиrolар яратиш, техник илмий

- таъминот;
- тизимни текширув ва ўрганиш талаб қилинадиган ишлар, экспертиза бўлими, назорат бўлими (молия);
  - тергов хизмати, ХЧК, ППХ, ЙПХда мустақил қарор қабул қилиш мумкин бўлган фаолият йўналишларида;
  - тезкор қидириув, тезкор хизмат соҳаларида маҳсус топшириқлар билан банд этиш мувофиқ.

Мантикий сеэгир Ирроционал экстроверт, 5-лидер

Кучли томонлари. Одамлар орасида ҳар томонлама устунлик қила олиш қобилияти билан фарқланади. Иродали, маълум нарсага бор кучини қаратса олади. Тезкорлиги ва чидамлилиги уйғунлашади. Кўпчиликни бошқара олиш хусусиятига эга, ўзгарувчан вазиятларга тез мослашувчан. Муҳим, зарур ечимларни жойида ва тез қабул қила олади. Имкониятлари тезкор, яқин орадаги мақсадларга қаоратилган, мослашувчан ва принципиал. Ҳаракатчан ва ишбилармон, ишни амалга ошириш давомида жуда катта самарадорликка эга бўлади. Бебаҳо ақлий тафаккур эгаси. Ўзи ва яқинларининг талаблари ва хохишларини амалга оширишда талабчан. Яхши таъминланган яхши шароитга интилиб яшайди. Кенгроқ ва кўпроқ ҳаракат қилиш тарфдори, ҳар томонлама ўйлаб, ақлан ишлаб чиқиб, қатъий режа асосида иш юритади. Мақсад сари интилевчан, амалиётда устамон. Ақл билан иш кўрибгина яшаш мумкин. Ишни шахсий манфаатларидан устун қуяди. Ўзини ҳар қандай вазиятда яхши тутиб турга олади, кутилмаган вазиятлардан осон чиқиб кетади.

Муаммолари. Жуда қайсар, одамлар билан бир хилда муроса қилиб муромала қилиш қийинчилик туғдиради. Беқарор, қурқмасдан ҳаракат қила олмайдиган инсонлардан нафратланади. Буйруқ тарзида гапириладиган оҳангни ёмон кўради. Агар бирорта одам унга қарши чиқадиган бўлса дарҳол қаттиқ чора кўриши мумкин. Ўзини жуда яхши кўради, жаҳли чиққанда, хато ва камчилликларига тоқат қила олмайди. Кунглига ўтирган одамларига оғир шароит яратади. Шахсий ҳаётида буш келмайди, ҳамма нарсани ўзининг кунглидагидек қилишга ҳаракат қилади. Янги келган одамларга нисбатан эҳтиёткор, илмоқли саволлар бериб, уларнинг имкониятлари, ким ва нимага қодир эканликларини билиб олади. Ўз мақсади йўлида, бошқаларнинг хохишлари билан қизиқмайди. Кайфияти ва ишлаш қобилияти ўзгарувчанликка мойил (гоҳ яхши, гоҳ ямон).

Ундан талаб ыилиб бўлмайди:

- қилинадиган ишнинг кетма-кетлигини;
- юмшоқлик билан,жаҳл қилмасдан муроса қилишни;
- бекорга ниманидир қилиши.

Психокоррекция усуслари. Муомалада босиқлик ва аниқ қикр билдириш. Ташкилотчилик имкониятини яратиш, вазифаларнинг бажарилишини назоратдан қолдирмаслик.

Улар учун энг маъқул йўналиш:

- Кўпчиликни бошқариш вазифаларни тақсимлаб беришга уста. Ташкил қилинмоқчи булган тизимни майда-чуйдаларигача ишлаб чиқиб, кетма-кетлиқда йўлга қувиши мумкин. Нафақат ўз атрофидаги энг яхши ва устамон инсонларни амалда синаб кўриб йиғиб олиши, балки уларни кучли ирода ва ҳар қандай йўл билан бўлса ҳам чизган чизигида ушлашга ҳаракат қилади;
- ташкилий фаолият йўналишларида, қисм, бўлим бошлиқлари ва уларнинг ўринбосарлари лавозимларида, айниқса шахсий таркиб билан ишлаш бўлимида ўзларини тўлиқ намоён қила олишади.
- ППХ, ЙПХ қўриқлаш ва бошқа хизматлар йўналишларида, тезкор хизмат, штаб бўлими, катта ва ўрта таркибдаги гуруҳларни назорат қилиш ва иш тақсимлаш билан боғлиқ йўналишларга тавсия қилинади.

Дидли, ҳис қилувчи, иррационал-интроверт, 6-лирик

Кучли томонлари.Ҳиссиётли,ўзига одамларнинг эътиборини тортивчи,кўнгли бўш,одобли шахс.Оламни нозиклик билан идрок қила олади.Кўпинча гуманитар қизиқишлиари кучли ривожланган бўлади.Инсонларга нисбатан зийрак,эътиборли,ҳамма билан бир хилда муносабатда бўлишга ҳаракат қиласди.Одамларнинг камчиликларига сабр-тоқат билан муносабатда бўлади.Келажакка ишонч билан илфор назар ташлайди.Бироз хаёлпастроқ,келишувчан,матонат билан сабр қила олади,кечиримли.Олдиндан кура олиш хусусиятига эга.Қиладиган ишининг келажагидан ташвишланади,лекин сиртдан кўрсатмасликка ҳаракат қиласди.Аниқ кўрсатмалар бера оладиган обру-эътиборли ва салобатли одамларни ҳурмат қиласди.Қилинадиган ишнинг манфаати юзасиданяхши дипломатик хусусиятларни намоён қилиб,камтарлиги ва хушмуомалалиги билан одамларни ўзига қарата олади.Дилкаш ва яхшигина ҳазилкашдир.Истаган одамини ўзига лол қила олади.Ҳар қандай одамнинг кунглига алоҳида йўл топади.Хатти-ҳаракатларидағи кўркамликни,гавда тутишини,яхши муомаласини очиқ намоён қиласди.

Муаммолари:Ички хафачилик билан доим ўзга-ўзи қарши чиқади.Унчалик ўзига ишонмайди,бирор муаммони хал қилишда хафсираш ва иккиланишга мойил.Уни ишга қизиқтириш керак,ҳар доим иқтисодий,ижтимоий ва руҳан қуллаб-кувватлаб туришга муҳтож.Паришонхотирлигидан берган вадасини доим эсдан чиқариб қўяди.Иш қилаётганида майда-чуйдаларига алаҳсиб кетиб,кўпинча ишини ўз муддатида бажара олмай қолади.Қатъий қоидалар,ахъоқона кўрсатмавайўриқларга бўйсинишни ёмон кўради.Тежамкорлик ва зийракликка қийинчилик билан эришади.Иш жойи ва уйда кўпроқ "ижодий"тартибсиз.Эзма,майда-чуйдаларга қизғанчиқлик қилиб,уралашиб юрадиганларни ёмон кўради.Қилган ишини танқид қилишларини кўтара олмайди.Ҳаёти уйдаги ташвишларитўғрисида ҳаммага гапиришни,ўзига ҳамдард,ҳамфикр бўлишларини,ачинишларини истайди.

Ундан талаб қилиб бўлмайди:

- доим иш унимдорлигини;
- ривожланган аниқликни;
- тез ва аниқ ишлашни;
- аҳволни яхшилаб таҳлил қилишни;
- кўпчилик бошқариш ва вазифаларни тақсимлашни;

Психокоррекция усуллари-кўйилган вазифаларнинг аҳамиятли тарафларининамоён қилган холдатопшириқ бериш.

Улар учун энг маъқул йўналиш.

-гуманитар йўналишда ишлагани маъқул.У кўпчилик одамлар билан мулозаматли мулоқатда бўладиган жойдауз ўрнини топади. Улардан яхши котиблар,таржимонлар,кутубхоначилар,журналистлар,матн муҳарирлари етишиб чиқади;

-танлаган йўналишда,вояга етмаганлар билан ишлаш бўлимида,ижтимоий-педагогик фаолиятда,ЖИЭМ,ички ишлар идораларида,ўқув юртларида иш юритувчи,котибиятда,таъминот бўлими(молия,тиббиёт,гараж,омборхона)йўналишларида мувафақиятли фаолият олиб боришади.

Дидли,ҳис қилувчи,рационал-экстраверт,7-наставник(устоз)

Кучли томонлари.Ҳиссиётли,атрофдагиларнинг кайфиятларини нозик ҳис қила олади.Товуш ўзгартириш ва нозик қарашлар билан ўз ҳиссиётларини яққол намоён қила олади.Ҳис-туйғулари билан одамларни лол қолдириб,ортинан муайян руҳий холатга тушуриши мумкин.Маълум вазиятларда келиб чиқадиган муоммолардан хафсирайди,уларнинг олдини олиш мақсадида олдиндан чоралар кўриб юради. Жуда эҳтиёткор ва узоқни кўра олади,маросимларни вақтида ва жойида ташкиллаштира олади.Одамларнинг чексиз қобилиятлари ва

имкониятларига ишонади.Инсонларнинг нега ўзини шундай тутишларига қараб,хулқ-атворини тушунишга ҳаракат қиласи,руҳан қуллаб-куватлаб, уларга устоз, тарбиячи сифатида ёрдам беришга интилади.Маъсулиятли ва жуда аниқ ҳаракат қиласи.Вазифаларни тақсимлаш ва бажарилишини кучли назорат қиласи, ўзи шахсий намуна бўлишга ҳаракат қилиш орқали кўл остидагаларни фаолиятга ундан олади.Қалтиз вазиятларда муросасиз,ишни шахсий ҳаёти,ўз маънфатларидан устун қўяди,атрофдагилардан ҳам шуни талаб қиласи.Хотираси жуда яхши ривожланган,кўрган –эшитган нарсаларини эсидан чиқариши қийин,айниқса одамларнинг ҳулқи,хатти-ҳаракатларига нисбатан жуда яхши шаклланган.

Муаммолари.Ички хотиржамликка қийинчиллик билан эришади.Воқеаларни ортиқча кўпиртириб юборади.Ўзини кўпроқ яхши кўрадиган,тез ҳафа бўладиган,ҳар доим ўзи унга мулоим муносабатда бўлишларини талаб қиласиган,ёмон хотираларини кўпинча эсдан чиқариб юбора олмайдиган нуқсонлари бор.Гапини ярмидан бўлишларини,шошириб халақит қилишларини ёмон кўради.Омадсизлик ва кўнгил қолдирадиган воеалардан кейин узоқ вақт ўзига кела олмайди.Айтган гапи вахулосаларида жуда қатъий туриб олади,бу борада муроса қилишни ёмон кўради.Ҳақиқий аристократ,гоҳи кейим-кечагидаозроқ экстравагантлик ва майда-чыйдаларга аҳамиятсизликка йўл қўяди.Ҳамма ишни бирданига ватез қилишни ёмон кўради.Текшириб,синалмаган ахборотларга ишонмайди. Уст-боши,хулқининг муҳокама қилинишига чидолмайди.Нимага астойдил киришса,тез ва сифатли бажариши мумкин.

Ундан талаб қилиб бўлмайди:

- ўзгармайдиган илғор назарни;
- ишда тезкорлик ва изчилликни;
- соғ,ҳар тамонлама ўйлаб,ҳиссиётга берилмай хulosса чиқаришни;
- вазиятни ишонарли тарзда изоҳлаб беришни.

Психокоррекция усуллари—низоли вазиятларда эътибор бермаслик,ўзига келиб олгандан сўнг таъсир ўтказиш тавсия этилади.Муаммоли ҳолатларда кайфиятига қараб йўл тутиш маъқул.

Улар учун энг маъқул йўналиш:

- кимнингдир фикри, ғояси, дунёқарашини илгари суриш талаб этиладиган фаолиятда;
- ташкилий фаолият,шахслар билан кўп мулоқат ўрнатиш талаб этиладиган йўналишларда;
- ХЧК,ЖИЭМ,ППХ,ЙПХ йўналишларида етакчилик, боўқарув тизимида фаолият юритиш тавсия қилинади.

Мантиқий,сезир рационал –интроверт,8 –назоратчи

Кучли томонлари.Жуда яхши ташкилрчи ва вазифасини сидқидилдан бажарувчи шахс.Маъсулиятсиз ва пала-партиш инсонларга нисбатан муросасиз.Килиниши керак бўлган иш ва қарорларни қадам-бақадам,бошидан охиригача бажармай қўймайди.Ҳар бир ишда тартиб, аниқлик ва равшанликни хуш кўради.Доим аниқ ва текширилган ахборот манбаларига таянади.Тор саҳа ва ноёб муаммоларда жуда яхши изланувчан.Қиласиган ишида ҳеч бир нарсани четда қолдирмайди,хатто майда-чуйдаларигача эътиборга олади.Ҳужжатларни тартиб билан олиб боради,сабабларини аниқлаштиришни яхши кўради.Ўзи билган аниқ тавсияларни мурожаат этган кишиларга жон дилидан тушунтириб беради.Келажакда маъмур шахс даражасига етса,унда топширилган вазифаларнинг бажарилишининг талаб қиласиган,тартиб ва аниқ иш олиб борилишини назорат қилувчи инсонни кўриш мумкин.Ишни ўз шахсий манфаатларидан устун қўяди,ёрдам қўлини чўзишга доимо тайёр ўзига вақўл остидагиларга иш юзасидан жуда талабчан.Ўз битлимларини амалда исботлаш тарафдори.Ҳар бир ишни олдиндан узоқ тайёргарлик кўриб,сўнг амалга оширади,даб-дурустдан,кўқисдан бошланган ишни сифатли деб тан олмайди.

Муаммолари. Принципиал, муҳим муросасиз. Кўпинча ўзига ортиқча маъсулият ва оғирликни юклайди. Бошқаларнинг фикрлаш доираси билан ҳисоблашмайди. Инсонларга ёндашишда уларнинг шахсий қобилиятларини инобатга олмайди. Унга нисбатан қарши чиқганларни, ўз фикри ва ишлаш услугини ўтказмоқчи бўлган инсонларни ёқтирумайди. Ўз таъсуротлари ва изланишлари тўғрисида гапиришни ёмон кўради. Бошқа одамларнинг ўзига нисбатан муносабатини фарқлай олмайди. Бирхиллик ва чуқур ўзгаришлардан чўчиди. Унинг нарсалари вайшига аралашганларни ёқтирумайди.

Удан талаб қилиб бўлмайди:

- нозиклик билан одамларга киришиб кетишни;
- одамларнинг шахсий қобилиятларини доим ҳам инобатга олишни;
- вазиятга осон ва тез мослашишни;
- принципиал вазиятларда юмшоқлик ва муросага келишни;
- концептуал ғояларни умумлаштиришни.

Психокоррекция усуллари – ўзаро муносабатларни ҳурмат ва юқори даражада тартиблилик хусусиятларини намоён қилган ҳолда ўрнатиш. Камчиликларни енгил хазл тариқасида айтиб ўтиш кўпроқ самара беради. Лидерлик имкониятини яратиш.

Улар учун энг мақул йўналиш:

- тизимлилик, аниқлик, синчковлик талаб қилинадиган соҳа йўналишларида, вазифаларни тақсимлаш ва уларнинг бажарилишин кўзатувчи сифатида яққол намоён қила олади. 8-10 кишилик гуруҳларни яхши жамлай олади;
- ППХ, ЙПХ, ХЧК, ХООБ, йўналишларида профилактика инспектори каби фаолиятда ўзини эркин ҳис қиласи.
- Бўлим бошлиғи, раҳбар ўринбосари, инструктор, хизмат ҳужжатларини текширувчи инспектор, терговчи, кадрлар бўлимида булар ўзларининг бор қобилиятларини самарали намоён қила оладилар.

Мантиқий ҳис қилувчи рационал интроверт, 9-тадбиркорлик

Кучли томонлари. Жуда ҳаракатчан ва ишбилармон инсон. Доим вақт етишмаслигидан, қанчадан қанча ишлар қолиб кетаётганидан норози юради. Меҳнаткаш, фойдали ишдан ҳеч ҳам қочмайди. Қизиқувчан, амалда қулласа бўладиган янгиликлардан доим ҳабардор. Ишбилармонлик соҳасида жуда тадбиркор. Ишнинг фойдали ёки фойдасизлигини, корхонанинг келажаги бор йўқлигини олдиндан кўра олади. Унумдорликни ошириш мақсадида энг мақул йўлни кўриш хусусиятига эга, шунинг орқасида ўзини хавфга қувиши мумкин. Ҳар доим ишнинг аниқ, тез тугалланишига ҳаракат қиласи. Тайёргарликсиз таваккалига иш қилишни ёқтирумайди. Маросим ва тадбирларга олдиндан тайёргарлик кўради. Чалғитиш ва ёлғон билан иш қилишни ёқтирумайди, ҳар икка томонга мақул ўзаро фойда асосида иш кўради. Кўпинча ўзини бошқарувчи ва ҳомий сифатида намоён бўлади. Керак бўлса бир мунча қуайликларсиз ҳам яшаши мумкин. Жуда қийналган пайтларида ҳам ҳаётдан нолимайди. Соғлом умр кечириш, дўстона муносабатларни мустаҳкамлаш тарафдори.

Муаммолари. Унинг ҳар доим ўзгартиришлар киритилиб турадиган, жуда қатъий қонун қоидалар асосида ишланадиган кун тартибиغا кўпчилик чидай олмайди. Ўзининг иш суратини ҳаммага тиқишиди. Қиладиган ишларини тоғдой уюб оладида бажаришга келганда қийналиб қолади. Кўпга борадиган, лекин охиригача ўйлаб кўрилмаган фикрларни илгари суради. Шубҳали ишларни бажаришга ошиқади ва ўзини ҳаф остига қуяди. Сергап, кўрганлари ва эшигларни одамларга гапириб, мунозара қилишни яхши кўради. Кийимларига унчалик эътибор билан қарамайди, тикилиб қараганларни таби кўтармайди. Сабрсиз, шундан ҳам кўпинча эҳтиётлик талаб қиладиган нозик хизмат қофозларини тузишда хатога йўл қўяди. Муҳим вазифаларни бажаришда ўзини қатъиятли ва муросасиз тутади. Гоҳида бироз қупол ҳазил қилиши мумкин.

Шифокор қабулига боришни ёқтиrmайди.

Ундан талаб қилиб бўлмайди:

- оғир-босиқлик билан бир хulosага келишни;
- кундалик ишларни чидам билан бажаришни;
- доим кўркам, озода ташқи куринишни;
- психологик сезгирилик ва муомалада устамонликни.

Психокоррекция усуллари – муомалада босиқлик ва аниқ фикир билдириш.

Ташкилотчилик имкониятини яратиш, фақат вазифаларнинг бажарилишини назоратдан қолдирмаслик.

Улар учун энг мақул йўналиш:

- ўзини кўпроқ кенг дунё қараш ва ишга бир қолибга тўғри келмайдиган ёндошув талаб этиладиган йўналишларда;
- назарий ғояларни амалга ошириш, изчиллик ва илфор ғояларни қуллаш имкони мавжуд соҳада;
- ЖИЭМ, вояга етмаганлар билан ишлаш бўлимларида ўрта ва кичик бошлиқлар лавозимида;
- Ҳаракатчанлиги ва юксак иш унумдорлигин ҳисобга олиб, уларни кўпроқ хизмат сафарларига йўллаш мумкин.

Дидли, сезгир, рационал, интроверт, 10-жонкуяр

Кучли томонлари. Одамлар ўртасидаги ўзаро муносабатларни яхши фарқлаб ҳал қила олади. Виждонли ва ўта маъсулиятли, ўз вақтида берган вадасига содик, ҳар қандай вазифани олдиндан тайёрлашни, қатъий кетма кетлик асосида бажаради. Яхши ва ёмон кунларда доим мададкор. Ишни тартибга солиш учун вақти ва кучини аямайди. Керак пайтда ўзини қизиқ бўлмаган ишларни бажаришга мажбул қила олади. Жуда яхши иқтисодчи, қарздорликни ёмон кўради. Шунинг учун маблағини яхшилаб ўйлаб режалаштириб ишлатади. Кучли иродада ва ўз ўзини бошқара олиш кучига эга. Қатъиятли, керак бўлса куч ишлатиб бўлса ҳам ўзи ва яқинларини ҳимоя қиласди. Одатларига боғланиб қолган. Оиласи ва яқинларига содик. Ўзини оқлаган иш услуби бўйича ишлашни, унда палапартишлик ва дангасалик аломатларини бўлишини ёқтиrmайди. Қийин шароитга тушиб қолганларга бадонудил ёрдам қулини тутади. Ҳар турли маъросимларга кеч қолганларни ёқтиrmайди. Ишларини вақтига қараб мулжаллайди, доим нималар биландир банд бўлади. Ишда ҳам уйда ҳам меҳнатга жонкуяр.

Муаммолари. Адолатсизлик ва мавхумликни ўзига яқин олади. Таъсирчан, тез кунгли хира бўлади. Унга нисбатан қандай муносабатда башлангиз шундай жавоб оласиз. Бирорларнинг камчиликларини тез кўради, кескин баҳо бериб, кўпинча сўз билан эмас кўз қарашлари ва овозини ўзгартириш билан маълум қиласди. Одамлар билан муносабатда уларни “ўзиники” ва “бегона” ларга ажратади. Ҳиёнатни кечира олмайди. Кўп нарсани ўзига олади, мавхумликка жидай олмайди, ўзгарувчан шароитга мослаша олмайди. Одамларнинг асл қиёфасини кўришда бироз қийналади, шунинг учун ҳаммада бир хилда юксак маънавий талаблар қуяди. Қилган ишига баҳо беришларини ёмон кўради, ҳар доим ҳам қилган ишидан қониқмайди.

Ундан қўйидагиларни талаб қилиб бўлмайди:

- ҳаётга доимий равишда яхши кўз билан қарашни;
- ҳар қандай қолибга тушмайдиган муносабатларга бефарқликни;
- ўз баҳо ва қарашларида кескин ўзгаришларни;
- кутилмаган қарорларга ҳозир жавобликни.

Психокоррекция усуллари – билағонликка йўл қўймаслик, мустақил фаолият юритишга имкон яратиш, ижтимоийлик хусусиятларини шакллантириш.

Улар учун энг мақул йўналишлар:

- бевосита одамлар билан мулоқот қилинадиган соҳалар;

- дикқатни жамлашни талаб қиладиган, сергаклик ва тиним билмайдиган ишларда бу шухслар ўз ўринларини топишлари мумкин;
- таъминот бўлими (молия ва тибиёт) хизмат кўрсатиш соҳаси (пул ва кийим, буюмларни сақлаш, тарқатиш, ҳайдовчи, инструктор);
- ЁХХда мухандис, ут учирувчи лавозимларида техник воситалар билан ишлаш, бир турдаги дикқат талаб вазифаларни бажариш шароити мавжув ишларда муваффақиятли фаолият юритишиади.

Дидли, сезгир, иррационал, экстроверт, 11-сиёсатчи

Кучли томонлари. Жуда дипломат олди сотди муносабатлари кучли. Чорасиз ҳолда ўзини тез ўнглаб олади. Ўзига ишонган қатъиятли ва довюрак, шу билан бирга жуда саҳий. Ҳар доим нима қилмоқчи эканлигини жуда яхши билади. Номигагина маслаҳатлашади ўз билганидан қолмайди. Бўладиган, бўлган воқеаларни ипидан – игнасигача билишни ва уларнинг марказида бўлишни истайди. Муомалали, одамлар ишончини қозонишга уста. Бир пасда одамнинг дилини яйратадига муҳитни яратишга уста. Хушфеъл, доим ўзини эркин кенг-куламли тутади. Соғлиғи ва ташқи кўринишига аҳамият беради. Чиройли, дид билан ҳар доим ҳар хил кийинишни ёқтиради. Одамижон, яқинлари тўғрисида кўп қайғуради, уйда осойишталик ва қулайликни хуш куради.

Муаммолари. Анча бетартиб, ишда аҳамиятсиз нарсаларга алаҳсиб кетади. Маълум бир нарсага фикрини жамлаш унга қийинчилик туғдиради. Танлаш имконияти туғилганда иккиланиб қолиши мумкин. Кўпинча бу ички шубҳаланиш ва ўйланишларга олиб келиши беркитади. Унинг ҳақиқий ишончини жуда камчилик оқлаган. Янгиликларга нисбатан ўзига хос хусусиятларги эга, янгиликни ўзлаштириши, қабул қилиши ва ушбу технологиянинг ҳақиқийлигига ишониши учун унга маълум вақт талаб этилади. Ҳар томнлама чуқур ўрганиб, солиштириб чиққанидан сўнг таваккал қилиши мумкин. Одамларнинг индивидуал хусусиятлари ва қараашларини умумлаштирувчи ҳамманинг бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилишлари тарафдори. Озодлигини чегаралашса ўзларини важоҳатли тутишади. Кайфиятини бошқаларга ўтказишга қодир.

Ундан қўйидагиларни талаб қилиб бўлмайди.

- мажбуриятли ва аниқ ҳаракатланишни;
- мантиқан ишда ва шахсий ҳаётда умумийликни;
- вазифаларини тўғри тақсимлашни;
- вадасининг устидан чиқишини.

Психокоррекция усууллари – муомалада босиқлик ва аниқ фикр билдириш. Ташкилотчилик имкониятини яратиш, фақат вазифаларнинг бажарилишини назоратдан қолдирмаслик.

Улар учун энг мақул йўналишлар:

- ижтимоий соҳада;
- ижтимоий педагогик фаолият, котибият, таъминот бўлими;
- моддий ресурслар билан ишлаш;
- маъданий-маърифий соҳаларда маросимларни ташкил қилиш;
- танланаган йўналишда, қуриқлаш, ЁХХ йўналишларида имкониятларини тўлиқ намоён этади.

Мантиқий, ҳис қилувчи, ирроциона, интроверт, 12-тақризчи

Кучли томонлари. Яхшиликка интилади. Кам харж, ҳисоб китоб асосида иш кўради, ҳақиқатгуй. Кўп ўқииди ва кўп ўйлайди. Ўқиган ва эшитганларини эшитганларини эсида яхни сақлаб қолади ва мазмунли қилиб айтиб бера олади. Олдиндан сезиш қобилияти яхши ривожланган. Шуни орқасидан қилинадиган ишнинг охирини кўра олади. Хавф даражасмини яхши ажратади кутилмаган

хатарли воқеаларнинг олдини олиш учун кўпинча эҳтиёткорлик билан ҳаракатланишни маслаҳат беради. Ҳар қандай тизимда мантиқий фикрлай олади. Талаб қилинса, жуда пунктуал бўлиши мумкин. Кейим-кечак, уй, иш жойида озодалик тарафдори, шу билан бир қаторда қулайлик яратиш учун. Муаммоҳалада жуда мулоим. Ҳазилкаш, одамларни юпата олади.

Муаммолари. Ҳаётда жуда спектик, атроф оламдаги ҳамма камчилик ва қаршиликларни кўради. Кўпинча зиддичт вафикридан қайтиб қолишга мойил. Ички дунёсини мўътадиллаштиришга қийналади. Кайфиятини бошқара олмайди, гоҳи ҳамма нарсага ўзгача қараши, кўп гапириши, гоҳида эса ҳаддан зиёд сергап ва саҳий бўлиши мумкин. Унинг ҳиссиётлари ён-веридагиларга таъсир қиласди. Ҳафсаласизлигидан бошлаган ишини охирига етказа олмайди. Янгиликларга нисбатан эҳтиёткор ва бир қарорга келиши қийин. Шошилиб, иккиланишни ёқтирумайди, ҳаммага илгарилаб кетадиган, ўзини кўрсатадиган одамларга ишонмайди. Ўзининг ҳақлигига ишониб, фикрини фактлар билан исботлаб берган тақдирда уни бошқа бир нарсага чалғитиш жуда қийин. Тўғридан тўғри иродавий таъсирларга буйсунмайди. Мақташни ёмон куради. Энг тўғри йўл одамнинг камчилигини кўрсатиш деб ҳисоблайди. Атрофдагиларга ўз таъсирини ўткеазишга қийинчилек билан эришади, кимнидир, нимагадир ишонтира олмайди, киришимлий хусусияти яхши ривожланмаган.

Ундан қўйидагиларни талаб қилиб бўлмайди:

- ишда тезкорлик билан уддабуронликни;
- қурқмасдан тасодифий вазиятларда бир қарорга келишни;
- ғамхурлик ва меҳмоннавозоликни;
- ҳиссиётларни очиқ намоён қилишни;
- инсонлар билан тўғридан тўғри муносабатга киришиш талаб этиладиган соҳаларда ўзини намоён қилишни;

Психокоррекция усуллари - дўстона муносабатлар ўрнатиш, иродавий хусусий харакатларни ривожлантириш, ўзини кўрсатишга имкон яратиб бериш. Иложи борича атрофдагиларга нисбатан ижобий ҳиссий хусусиятларни вужудга келтириш. Ўзига ишонч, маъсулият ҳисларини шакллантириш.

Улар учун энг мақул йўналишлар:

- кутубхона ва архив ишлари, маъмурий фаолият;
- дастурлаштириш, илмий изланиш соҳасида иш юритиши.

Мантиқий, сеэгир, рационал эстроверт 13-бошқарувчи

Кучли томонлари. Фаол ва талабчан, воқеани сеэгирлик билан баҳолайди ва амалий қарор қабул қиласди. Жуда моҳир маъмур – сифатли иш холатини ташкил қиласди. Бўлим ва тури одамларнинг фаолияти бошқара олади. Жуда прогматик, одамларнинг аҳволи ва фаолиятини ўз фойдаси нуқтаи назаридан баҳолайди. Ҳар бир ишда асосли ва ишончли баҳолашни яхни кўради. Пулга тежамкорлик ва эҳтиётлик билан қарайди. Кийим-кечакларда чидамлилик, мўъжасликни, ҳар қандай шароитда тартибда қадрлайди. Ҳар қандай аҳволда қарздорлик ҳиссини түяди. Вактдан унумли фойдаланади ва уни бўлар-бўлмасга сарфламайди. Қиладиган ишни олдиндан режалаштиради. Қаердан бўлмасин ўз вақтида келади. Бекорга ҳар нарсага ўзи қурбон қilmайди. Қаерга бўлмасин ҳамма нарсага бошқарувчанлик қиласди. Ҳаётда ўзини йиғиширилган тутади.

Муаммолари. Ўз диди ва одатларида консерватив, ўз ҳатоларини тан олиш ва муроса қилишни ёмон кўради, танқидни ҳатто хазл тарзида бўлса ҳам тан олмайди. Муомалада дипломатик муносабатда бўла олмайди. Ўзининг танқидий мулохазаларида жуда ҳам секин. Яхши – ёмонни баравар муҳокама қиласди. Сертакаллуфлардан нарироқ йўришга ҳаракат қиласди. Қолган яхши иш учун мақташ жоиз деб билади. Маза-бемаза мавзуларда узоқ гапиришни ёмон кўради, қатъия тарбия тарафдор. Қилинаётган ишга даҳли йўқ одамлар шу иш хусусида мунозара қилишса, уларга нисбатан ғазаби қайнайди. Яқинларига ўзининг муҳим

аҳамиятга эгалиги ва бу боради талабчан эканлигини таъкидлаб туради. Ғазабланганида ўзини бошвара олмайди. Шу боис нуқул ноаниқлик ҳолатига тушиб қолади. Бошқа нарсаларга алаҳсиб ўз ишини вақтида бажара олмайди ва тушкинликка тушади. Етарли миқдордаги исботни топмагунча фикрини ўртага ташламайди. Иш пайтида чалғитишганини ёки бу ишни тезроқ қилишга ундашганини хеч ҳам тўғри қабул қила олмайди. Умумий қабул қилинган қоидаларга риоя қилиш кераклиги доимий равишда атрофдагиларга уқтириб туради. Вахоланки, кутилмаган бир холда сабирсизлик билан тез жаҳли чиқиб кетиши мумкин.

Қуидагиларни ундан талаб қилиб бўлмайди:

- шароитга қараб ўз ҳулқини ўзгартиришни
- одамлар билан юмшоқ ва дипломатик муносабатда бўлишни
- чорасизликда совуққон ва сабр-тоқатли булишни
- етмаган ғояларни охирига етказишни

Психокоррекция усуллари-билағонликка йўл қўймаслик, етакчилик қилишга имкон яратиш, ижтимоийлик-интелектуал хусусиятларини шакллантириш, жамоат ишлари билан банд қилиш. Муваффақиятлари учунтақдирлаш тавсия этилади. Барча харакатлар мавжуд хислатлардан ижобий фойдаланишга қаратилиши лозим.

Улар учун энг мақул йўналишлар:

- тезкор ватезкор қидирав йўналишларида зўр етакчи ва илғор ходим
- бошқарув, одамлар ва уларнинг фаолиятини мувофиқлаштириш
- техник жараённи кўзатиш(таъмирлаш, фойдаланиш)

Дидли, ҳис қилувчи, рационал-интроверт. 14-гуманист

Кучли томонлари. Одамларнинг ўзаро муносабатларини яхши хал қила олади. Доим олдинга интилиб, ўрганиш, изланиш, мукаммаланиш йўлида. Маънавий – фалсафий муаммоларга қизиқади. Одамларни қандай бўлишса, шундайлигича қабул қиласи, камчиликларни кечириб, уларнинг дунёқарашларини куч билан ўзгартиришга ҳаракат қилмайди. Одамижон, тз қунишиб волишади. Бошқаларнинг ўз ҳиссиятларини намоён қилишларига тўғри кўз билан қарайди. Кўнглига тез йўл топиб, овутиб, тўғри маслаҳат бера олади. Агар ёрдам беролмаса. Сабр-тоқад билан ўзигизга келишингизни кутади. Ҳамма нарса яхшилаб, ўринли бажарилиши тарафдори. Жуда меҳнаткаш. Очиқкўнгил, дангалчи ва виждонли. Ҳақиқат ва интизом қоидарига асосланиб яшашга интилади.

Муаммолари. Таъсирча ва тез ҳафа бўлиб қолади. Келишмовчиликлар ва асабга тегадиган воқеаларни оғир кечиради. Жуда нозиктаъб, бошқаларни ўзининг оғирлиги билан қийнашни эп кўрмайди. Кўпинча қилинадиган ишни майда-чўйдаларигача яхшилаб бажариб, ўзини қийнаб қўяди. Қилинган ишнинг сифати ва унга кетган вақтини тўғри баҳолай олмайди. Ишонувчан, тўғрисўзлигидан гоҳида ҳафа бўлади, чунки кўпчилик унинг шу томонидан фойдаланишади. Ҳаракатлари ўзгармас, кам фикр билдиради, ўзига, ҳаракатларига ишонади. Унинг қизиқиши доирасидан ташқаридаги нарсалар билан унчалик қизиқмайди.

Қуидагиларни ундан талб қилиб бўлмайди:

- ишда тадбиркорлик билан тез ҳаракатланишни;
- кутилмаган вазиятларда керакли йўлни танлашни;
- ҳар қандай пайтда тезлик билан мослашишни;
- ташкилий хусусиятларни.

Психокоррекция усуллари – муомалада босиқлик ва аниқ фикр билдириш. Ташкилотчилик имконини яратиш, қалтис вазиятларда атрофдагиларга таъсир ўтказиш хусусиятларидан фойдаланиш.

Улар учун энг зарур йұналишлар:

- иэтимойй, илмий-педагогик фаолият, ортиқча зўриқишиларсиз бир турдаги тарбиявий таъсирни амалга ошириш имконияти мавжуд;
- вояга етмаган ўсмиirlар билан боғлиқ фаолиятда;
- қўриқланадиган обьект постида, ЁХХ инспектори лавозимларида самарали;
- маъмурий фаолиятда;
- кутубхона, котибиятда.

Дидли, ҳис қилувчи, иррационал-экстроверт. 15-маслаҳатчи

Кучли томонлари. Жуда киришимли ва ҳиссиётли. Керак бўлса, хоҳлаган одамининг кўнглига йўл топа олади. Бунда унга табиий кўркамлиги ва мулозаматлилиги ёрдам беради. Одамларни мақташ, уларга яхшилак қилишни хуш кўради. Одамларнинг қобилият ва хусусиятларини яхши ажратади. Кўз илғамас камчиликлари ва ғиссиётларини тез ҳис қиласи. Ҳаттоқи атрофдагиларнинг ҳатти-ҳаракатларини олдиндан айтиб бериш мумкин. Сирли ва мавҳум нарсалар, одамдар билан қизиқади. Қандайдир ғоя билан қизиқиб қолса жон жаҳди билан уни оммавийлаштира бошлайди. Таъсирчан ва ғамхур. Жамийки нарсаларга меҳрибон, хаётий қийин муаммоларда ёрдамлашиш, маслаҳат беришни яхши кўради. Тезкор вазиятларда тез мослаша олади, оғир-босиқ, кучли қаршилиу қўрсата олади. Омадсизликка учраганда қаттиқ қайғуради, тез эсидан чиқаради, ҳамма яхши нарсаларни яхши кўради, чиройли кийинишга, одамларнинг кўзига ташланишга ҳаракат қиласи.

Муаммолари. Ҳамма билан яхши муносабатда бўлишни хоҳлайди, шу билан бир қаторда ўзини ортиқча қийнаб қўяди. Табиятан ишонувчан, сухбатда кўпинча ортиқча нарсаларни ҳам гапириб қўйиши мумкин. Яхши кўрган одамларидан тез хавфсаласа пир бўлади. Ҳамма нарсага бўлган муносабати кайфиятига боғлив. Эркин ҳаракатланишни чеклаб қўядиган кун тартиби ва қонун қоидаларни чеклаб ўтади. Ақлсизларча бўйсунишни ёмон кўради. Ишбилармонликда жипслашмаган. Кўпинча ишнинг асосийсидан икинча даражалигига ўтиб кетиши мойиллигидан қиласи ишини муддатида бажара олмайди. Озроқ сабр қаноат етишмаслигидан кўп ҳолларда бошлаган ишини охиригача етказа олмайди. Купол, тарбиясиз одамларни муҳокама қиласи. Ўзияни гоҳида ўзини ўзи тула олмайди, жаҳл қилиши мумкин.

Ундан қуидагиларни талаб қилиб бўлмайди:

- алоҳида эътибор талб этадиган ишларни сифатли бажариши;
- хизмат ҳужжатларини бир тизим асосида юритиши;
- юқори даражадаги уюшқоқликни;
- кўпчилик бошқаришни, вазифаларни бўлиб беришни;
- келишмовчилдик юзасидан келган вазиятда совуқёнлик билан иш кўришни.

Психокоррекция усуллари:

- қуийилган вазифаларнинг аҳамиятли тарфларини намоён қилган ҳолда топшириқ бериш, вазифаларни бажаришда жавобгарлик ҳиссини тарбиялаш.

Улар учун энг мақул йұналишлар:

- ўта киришимли хусусиятларни инобатга олган ҳолда фуқаролар билан ишлаш йұналишларида илғор ходим бўлади;
- ХЧК, ЙПХ, ППХ, ЁХХ, умумий йұналишларда назоратчи инспектор, кадрлар бўлими, шахсий таркиб билан ишлаш бўлимларида алоҳида топшириқларни бажрувчи ходим сифатида;
- Педагогик фаолият (ўқитувчи-тарбиячи);
- Профилактика инспектори.

Мантиқий сезгир, рационал-экстроверт. 16-уста

Кучли томонлари. Фойдали ва керакли ишларни юритишда уддабурон. Янги ғояларни амалда йўлга қўйиб, энг юқори фойда даражасини кўрсата олади. Кўзга ташланмасдан, оҳисталик билан мақсадга интилиш, бошлаган ишни охирига етказиш. Камтарликка мойил. Ўзига ёқсан иши ва харакатларида изланувчан. Қурби етадиган доирада иш ва дам олишни уйғун ташкиллаштира олади. Фаросатли, тўлалигича ўзининг дидига ишонади. Нима чиройли, нима ёмон, қаерда дидисизлик, қаерда уйғунлик бўлиши мумкин деганда ўзининг ягона қатъий фикрига эга. Дўстликни қадрлайжи мабодо ёрдам сўрашса, вақтини аямасдан ёрдам беришга ҳаракат қиласди. Ўзининг нуқтаи назарини ўқтиришга ўринмайди, барibir охирида ўзи хохлаганидай бўлиб чиқади. Қилган ишини фойдаси тегаётганидан хурсанд бўлади, ичиқоралик қилмайди. Учрашувларнинг узоқ давом этишини ёқтирмайди, аниқ ва конкретликни авзал деб билади. Ўзини бошқара олади, хатарли вазиятларда совуқонлик билан иш кўради. Хавф ҳақида огоҳлантиришса, бу ҳол унда қуркув эмас балка қизиқиш уйботади, ўзини синааб кўргиси келади.

Муаммолари. Ўзига ҳеч нарса юқтирмайди, ҳазилкаш, ҳамма нарсани текширишга иштиёқманд. Таъсирчанлигига қарамасдан, одамларнинг олдида ўз ҳиссиётларини намоён қилмайди. Ҳамма нарса кайфиятига боғлиқ. Кайфияти йўқ пайтида иш унумдорлиги ошади. Ўзи билан ўзи овора, жаҳли чиққанда ҳар қандай оджамни жойига қўйиб қўяди. Буйруқ оҳангига гапирганларни тан олмайди, қанақасига мақул кўрса, шундай иш кўради. Росманасига куч ғайрат билан фақат яхши натижалар бериб, роҳат бағишлайдиган ишни бажариш мумкин, шунинг учун ҳам гоҳида уни дангаса деб ўйлашади. Мақсадсиз ишни қилишага ошиқмайди. Сузилиб, гапни айлантириб гапирганларни ёқтирмайди. Аниқ, лунда, ўзига ишонган оҳангла гапиради.

Кўйидагиларни ундан талаб қилиб бўлмайди:

- бошқаларни омадсизликда айблайдиган одамларга раҳм қилишни;
- яхши ишга тушмаган лойиҳаларни тўғри қабул қилишни;
- бўлаётган воқеани ҳис қилиш;

Психокоррекция усуллари. Ўзаро муносабатларда ҳурмат ва юқори даражадаги интизомни талаб этиш. Камчиликларни кўрсатиб, тушинтириш орқали муваффақиятга эриши мумкин.

Улар учун энг мақул йўналишлар:

- танлаган йўналишда ташкилиш бошқарувчилик соҳаларида етакчилик қилиш;
- хўжалик юритиш, аниқ техник воситаларни бошқариш;
- ХЧК, ППХ айниқса ҲООҲ ва ЖИЭМ йўналишларида муваффақиятли фаолият юритиш мумкин.

Умумий йўналишдаги тестлар

Кучли ҳарактер эгасимисиз?

1. сизнинг ҳарактерларингиз атрофдагиларга қандай таъсир ўтказаётгани тўғрисида ўйлаб кўрганмисиз?
  - A) жуда кам
  - B) кам
  - C) гоҳида
  - D) кўпинча
2. ўзингиз ишонмаган нарсалар ҳақида гапирганимисиз (масалан: кимгадир аччик қилиб ёки атайин)?
  - A) ҳа
  - B) йўқ
3. қўйида келтирилган ҳарактер хусусиятларнинг қайсиларини инсонларда қадрлайсиз?

- A) қатъият
B) тафаккур кенглиги
C) ўзини кўрсата олиш.
4. Педантезимга мойилингиз борми?
A) ҳа
B) йўқ
5. сиз берган нохушликларни тез унитасизми?
A) ҳа
B) йўқ
6. қилган ҳаракатларингизни таҳлил қилишни ёқтирасизми?
A) ҳа
B) йўқ
7. Сизга жуда яхши таниш бўлган инсонлар орасида:
A) шу даврага мослашасиз
B) қандай бўлсангиз шундайлигизча қоласиз
8. янги вазифага қўл уришдан олдин сизни кутадиган қийинчиликлар тўғрисида ўйламасликка ҳаракат қиласизми?
A) ҳа
B) йўқ
9. Кўйида келтирилган тавсифларни қайси бири кўпроқ сизга мос келади?
A) ҳаёлпараст
B) омадли йигит
C) меҳнатда тиришқоқ
D) пунктуал, озода
E) “файлласуф”
10. Маълум бир масалани муҳокама қилганда
A) бошқаларнинг фикрига мос келмаса ҳам ўз фикрингизни айтасиз
B) ўз фикрингизга эга бўлсангиз ҳам жим туришни макул кўрасиз
C) ўз фикрингизда қоласиз, шу билан бирга кўпчиликнинг фикрига ҳам қушиласиз.
D) ўйлаб ўтирмасдан илғор фикрга қўшиласиз
- 11.Бошлиғингизни қайси ҳиссиёти ғазабингизни уйғотади?
A)асабийлик
B)хавотир
C)ташвишланиш
D)ҳеч қандай ҳиссиёт
- 12.Судда ҳимоянчингиз бирданига,сизга қарши чиқиб қолса,нима қиласиз?
A)унга қарши чиқаман
B)ушбу фактни юзига соласиз
C)атайин жахил қиласиз
D)танаффусга чиқиши сўрайсиз
- 13.Килган ишингиз ҳато чиқса:
A)жахлингиз чиқади
B)уяласиз
C)ғазабланасиз
- 14.Агар қийин вазиятга тушиб қолсангиз кимни айблайсиз?А)ўзингизни
B)омадсизликни
C)объектив воқеликни.
- 15.Атрофингиздагилар,раҳбарларингиз,қўл остингиздагилар билим ваҳаракатларингизни тўғри баҳолашмайдигандек туюладими?
A) ҳа
B) йўқ
- 16.Яқин танишларингиз,ҳамкасларингиз қупол хазил қилишса:
A)улардан жахлингиз чиқади
B)ён босишишга ҳаракат қиласиз
C)жахлингиз чиқмайди хазиллаша бошлайсиз

D)хеч қандай ҳиссиётларсиз кулги билан жавоб берасиз

17.Шошиб турганингизда керакли нарсангиз() сумка, зонттопилмай қолса нима қиласиз? А) индамай қидиришда давом этасиз

В) қидиришда давом этиб, уйингиздагиларни бесаранжомликда айблай бошлайсиз
С) ўша нарсасиз чиқиб кетасиз

18. Нима кўпроқ сизга таъсир қиласи?

А) қабулхонада одамларнинг кўплиги

В) транспортдаги тиқилинч

С) бир ишни бир неча марта қилиш

19. Баҳс тугагандан кейин ҳам ўз фойдангизга фактлар келтириб миянгизда баҳисни давом эттирасизми?

А) ха

В) йўқ

20. Тез бажариладиган ишга ёрдамчи танлаш имконияти бўлганда кимни танлаган бўлардингиз?

А) фақат иш берадиган, фикрини айтмайдиган

В) билимли, лекин, қайсар вабаҳисга мойилини

С) қобилиятли, лекин дангасароғини

жавобла р	саволлар																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
a		0	1	2	0	2	2	0	0	2	0	0	2	2	0	0	2	1	0	0
б	1		1	0	2	0	0	2	1	0	1	2	1	0	2	1	0	0	2	1

15 баллдан кам. Бўш характер эгаси, ўзини жамлай билмайдиган, беташвиш инсон. Қийинчилик ва хатоларда ўзидан бошқа ҳаммани айиблаш хусусиятига эга. Сизга на ишда на дўстликда ишониш қийин. Бунинг устида ўйлаб кўришингиз зарур.

15 дан 25 баллгача. Сиз бирмунча қатъий характер эгасисиз. Сиз хаётга теран назар ташлай оласиз, лекин ҳамма холатларда эмас. Гоҳида ўзини тута олмаслик учраб туради. Жамоада одилсиз, феълингизга чидаса бўлади. Лекин баъзи характерхусусиятларингизни ўқотиш тўғрисида ўйлаб кўришингиз керак.

26дан 38 баллгача. Сиз талабчан ва жавобгарлик ҳисси юқори инсонлар қаторидасиз. Ўз фикрларингиз аҳамият касб этса –да, бошқаларнинг ҳам фикрининобатга олиш кераклигини эсингиздагн чиқарманг. Турли вазиятларда тўғри йўналиш олиб, тўғри қарор чиқара оласиз. Булат кучли характердан далолат беради, ўзингиздан ғуурланишни бас қилинг, куч шавқатсизлик дегани эмас.

38 баллдан юқори. Биз сизга ҳеч нарса дея олмаймиз. Нега? Чунки бундай идеал даражадаги характер эгаси борлигига ишониш қийин. Ёки бундай балл- ўзингизни объектив баҳолай олмаслик натижасимикин?

“Муваффақиятга эришиш мотивациясини аниқлаш” тести

Йуриқнома: Қуйидаги берилган 41 та саволга “ха”, “йўқ” деб жавоб беринг.

1. Икки ишдан бирини зудлик билан бажариш ёки уларни танлаш керак бўлса, яхшиси тезда унга киришиб, бажариб қўя қолган яхши.

2. Берилган топшириқларни 100% бажара олмаётганлигимни сезсам, жуда қайғураман.

3. Ишлаётган вақтимда берилиб ишлайман, гўёки ҳамма нарса шунга боғлиқдай.

- 4.Муаммоли вазият пайдо бўлганда,мен қарор чиқаришга шошилмайман.
- 5.Икки кун суринкали ишсиз қолсам, ҳаловатимни йўқотаман.
- 6.Баъзи кунлари менинг муваффақиятсиз кунларим қўпайиб кетади.
- 7.Мен ўзимга бошқаларга қараганда анча талабчанман.
- 8.Мен бошқалардан кўра саҳоватли,мехрибонроқ одамман.
- 9.Қийин топшириқни бажаришдан бош тортган пайтларимда, одатда ўзимни коййман,чунки ўша ишга киришганимда бажарган бўлардим.
- 10.Ишлаш давомида тез-тез дам олиб туришга эўтиёж сезаман.
- 12.Менинг меҳнатдаги ютуқларим ҳар доим ҳам бир хил эмас.
- 13.Менга бевосита ўзим бажараётган иш эмас, балки бошқа ишлар кўпроқ ёқади.
- 14.Мақтовдан кўра танқид мени кўпроқ ишлашга мажбур қиласди.
- 15.Мени ҳамкасларим ишchan деб ҳисоблашларини яхши кўраман.
- 16.Ишдаги қийинчиликлар менинг қарорларимни янада қатъийлаштиради.
- 17.Менинг нафсониятимга тегиш жуда осон.
- 18.Кўпчилик ташаббусиз ишлаётганимни сезади.
- 19.Бирор ишни бажараётганимда бошқаларнинг мададига таянмайман.
- 20.Баъзан хозир қилишим мумкин бўлган ишни кейинга қолдираман.
- 21.Одам фақат ўзига ишониши керак деб ҳисоблайман.
- 22.Ҳаётда пулдан ҳам муҳим нарса йўқ.
- 23.Муҳим топшириқни бажариш бўлганида ташвишларимни унитаман.
- 24.Мен кўпчиликка қараганда иззат талаб эмасман.
- 25.Таътил охирида ишга чиқишимни ўйлаб қувонаман.
- 26.Иш менга ёқса,уни бошқаларга нисбатан яхшироқ бажараман.
- 27.Ишга берилиб кетадиган кишилар билан тил топишим осон.
- 28.Ишим йўқ пайтларида ўзимни баҳаловат сезаман.
- 29.Масъулиятли ишларни бошқаларга нисбатан кўп бажараман.
- 30.Қарор чиқариш маъсулияти менга юкланса, вазифани яхшироқ бажараман.
- 31.Дўстларим мени дангаса деб ҳисоблашади.
- 32.Маълум маънода менинг ютуқларимда ҳамкасларимнинг ҳиссаси бор.
- 33.Раҳбарнинг райони қайтаришдан фойда йўқ.
- 34.Баъзан қандай иш бажариш кераклигини ҳам билмайман.
- 35.Ишим юришмай қолган пайтлар бетоқат бўлиб безовталанаман.
- 36.Одотда ўз ютуқларимга кам эътибор бераман.
- 37.Кўпчилик ичида ишлаётганимда ютуқларим кўпроқ ва сезиларлироқ бўлади.
- 38.Бўйнимга олган кўпгина ишларни охирига етказа олмайман.
- 39.Иши жуда кўп бўлмаган одамларга ҳавас қиласман.
- 40.Мен ҳокимиятга интилган,амалпарастларга ҳавас қилмайман.
- 41.Ўз йўлимнинг тўғрилигига шубҳа қилмасам,уни амалга ошириш йўлида ҳеч нарсадан тоймайман.

Калит: қуйидаги саволларнинг “Ҳа”жавоблари учун 1 баллдан ҳисобланг; 2,3,4,5,7,8,9,10,14,15,16,17,21,22,25,26,27,28,29,30,32,37,41.

6,13,18,20,24,31,36,38,39. саволларнинг “Йўқ” жавоби учун ҳам 1 баллдан ҳисобланг. 1,11,12,19,23,33,34,35,40. саволларга берилган жавоблар ҳисобга олинмайди .Туплаган балларингизни ҳисобланг.

Натижа:

1 баллдан 10баллча—мкваффақиятга нисбатан жуда паст мотивация.

11 баллдан 16 баллча – ўрта жаражадаги мотивация;

17 баллдан 20 баллча—анчагина юқори мотивация;

21 баллдан юқори—муваффақиятга нисбатан ўта юқори мотивация.

Бу тест натижаларини **“мағлуъиятдан қочиш мотивацияси”** ва **“таваккалчиликка мойиллик”** тестлар натижалари билан бирга таҳлил қилишимиз мумкин. Тадқиқотларнинг кўрсатишича муваффақиятга интилишлари анча яхши бўлганларнинг таваккалчиликка мойиллilikлари ўртача

бўлади. Мағлубиятдан қўрқадиганлар эса таваккалчиликнинг ё ўта кичик, ё ўта юқори даражасини танлайдилар. Одамнинг муваффақиятга интилиши қанчалик кучли бўлса, унинг таваккал қилиши камроқ бўлади, албатта ютиб чиқишига ишончи ҳам унчалик кучли бўлмайди. Мотивацияси жуда кучли бўлган одамлар таваккалчилар бўлиб, улар баҳтсиз ходисаларни жуда кам бошдан кечирадилар, чунки уларда мағлубиятдан қочиш масаласи ҳам кучли бўлади, ҳимоя инстинкти юқори бўлса, бу унинг муваффақиятга эришишида кўпинча ғов бўлади, ўз олдига юқори мақсадлар қўя олмайдилар.

Паришонхотирмисиз? “Ҳа”ёки “Йўқ” деб жавоб беринг

1. Бирор бир ўйин ўйнаётганда диққатингизни тўплай олмасдан ютқазган пайтларингиз ҳулганими?
  2. Танишларингиз ҳазил қилиб сизни лаққиллатиша олишганми?
  3. Бир пайтнинг ўзида ишлаб туриб атрофингиздагилар нима тўғрисида гаплашаётганини эшита оласизми?
  4. Қачондир кўчадан пул ёки қимматбаҳо нарса топиб олганмисиз?
  5. Кўчадан ўтаётганда атрофга диққат билан назар ташлайсизми?
  6. Олдинги ҳафта кўрган киноингизни майда деталларигача эслай оласизми?
  7. Бирор ишни бажаришингизда ҳалақит қилишса ёки чалғитишса асабийлашасизми?
  8. Қайтимини доим текширасизми.
  9. Сизни уйкудан уйғотиш осонми?
  10. Кўчада кетаёттанингизда чақириб қолишса, чучиб кетасизми?
  11. Қаризларингиз эсингиздан тез чиқиб кетадими?
  12. Ёмғир сизни ташвишга солганми?
- 2,3,4,5,6,8,9- саволларга “Ҳа” жавоби ва 1,7,10,11,12 саволлардаги “Йўқ” жавоби учун бир баллдан.**
- 10 баллдан кўп.** Сиз жуда эътиборлисиз вамайдা нарсаларни ҳам кўздан қочирмайсиз. Сизни алдаш жуда қийин.
- 4 дан 8 баллгача** Ишнинг муваффақияти учун етарлича диққат-эътибор сарифлай оласиз, лекин ҳар доим ҳам эмас. Бир оз паришонхотирсиз, хаёл суришни яхши кўрасиз.
- 4 баллдан кам** Сиз ўта хаёлпарастсиз, шунинг учун ҳам диққатингизни бир ерга жамлай олмайсиз, ёқимсиз холатларнинг олдини олиш учун бироз эътиборли бўлишга ҳаракат қилинг.

Аҳлоқий-этик хусусиятларингиз “Ҳа”-3, “Йўқ”-2, “менимча ҳа”-1, “менимча йўқ”-0 балл

1. Кўл остимдагилар ўз хатоларини тан олишларини кўтмайман.
2. Иш қилиш учун баъзан контракт ишларини, хафсизлик чораларини бўзишга тўғри келади.
3. Ҳеч қачон ҳисобатда аниқ чиқимларни кўрсатиб бўлмайди, шунинг учун тахминий сонлар кўрсатилади.
4. Ёқимсиз ахборотни шерикларимдан беркитишим мумкин.
5. Юқори турадиган раҳбарларнинг буйруқлари тўғри бўлмаса-да, буюрганлариdek бажараман.
6. Гоҳида иш вақтида шахсий ишларим билан шуғулланишим тўғри келади.
7. Кўл остимдагиларни ҳаракатини ошириш мақсадида керагидан ортиқ вазифаларни юклатишга ҳаракат қиласман.
8. Мен учун зарур буюртмани олиш керак бўлсаунинг бажарилиш муддати масаласида алдашим мумкин.
9. Хизмат телефони бўш бўлса ундан шахсий мақсадда фойдаланишга рухсат

бераман.

10.Мен ҳар доим аниқ мақсадгаңтиламан шунинг учун ҳам мақсад сари ҳаракатларим эҳтиёжларимни қондиради.

11.Агар катта буюртма олиш учун зиёфат уюштириш, фирманинг сиёсатига ўзгартириш киритиш керак бўлса бажонидил қабул қиласман.

12.Шаклланган кўрсатма ва фирма сиёсатини ўзгартирмасдан яшаш қийин.

13.Қолган таварларнинг ҳисботини тузатгандан унда "етишмовчи" ва "ортиқча" товарлар сонини кўрсатиб тузиш керак.

14.Нусха кучиравчи аппаратдан ўз эҳтиёжлари йўлида вақти-вақти билан фойдаланиб турса бўлади.

15.Корхонага тегишли баъзи нарсалар(қалам, ручка, қоғоз)ни уйда фойдаланиш учун олиб кетса бўлади.

13 баллдан кам. Сизда ўртача ахлоқий-этик хусусиятларингиз жуда яхши ривожланган Сиз билан муомала қиладиган одамларга ҳавас қилса арзиди.

13 дан 30 баллгача. Сизнинг ахлоқий-этик хусусиятлар жамланган. Яхши тарбия топганлик алматлари мавжуд бўлиб, уларни ривожлантириш сизнинг кўлингизда.

30 баллдан юқори. Сизнинг ахлоқий-этик хусусиятларингиз жуда паст. Ўз маънавий қиёғангиз тўғрисида ўйлаб кўришингиз ва уни ўзгартиришингиз талаб этилади. Сиз билан шериклик муносабатларини урнатиш қийин. Сизни на "бошлиқ" на "бўйсунувчи" сифатида қабул қилиш мумкин.

"Таваккалга тайёрлик даражасини аниқлаш" методикаси.

Йўриқнома. Суралаётган ҳаракатларни амалга оширишга тайёргарлик даражангизни баҳоланг. Куйида берилган **25** та саволга ушбу чизма буйича балл қўйиб жавоб беринг.

+2 балл тўлиқ қўшиламан, тўлиғича "ҳа"

+1 балл "йўқ"дан кўра кўпроқ "ҳа"

+0 балл "ҳа" ҳам эмас "йўқ" ҳам эмас иккаласини ўртаси

-1 балл "ҳа" "дан кўра кўпроқ "йўқ"

-2 балл тўлиғича "йўқ"

1.Оғир дардга чалинган олдамга тезроқ ёрдам кўрсатиш учун белгиланган тезликни нормадан оширишингиз мумкинми?

2.Агар жуда яхши маош тўлашни ваъда беришса, узоқ муддатли ва хафли экспедицияга боришга розилик берармидингиз?

3.Қочиб кетаётган хафли душман, қуролланга нўғрининг йўлини тўса оласизми?

4.Соатига 100 км тезлик билан ҳаракатланаётган поезднинг ёнида машинангизда кетишга қўрқмайсизми?

5.Уйқусиз ўтказган кунингизнинг эртасига нормал ишлаб кетаверасизми?

6.Совуқ дарёни биринчи бўлиболдиндан сўзиб ўта оласизми?

7.Қайтариб беришина тўла ишонмаган тақдирда ҳам дўстингизга катта миқдорда пул қаризга бериб турга оласизми?

8.Сизни хафсиз деб ишонтиришган тақдирда шерни ўргативчиси билан бирга шернинг қафасига киришга журъат қиласизми?

9.Ташқаридан қўллаб туришган пайтда жуда баландликка тирмашиб чиқа олармидингиз?

10.Машиқсиз елканли қайиқни бошқара оласизми?

11.Юриб кетаётган отнинг жиловидан ушлашга журъат қиласизми?

12.Ўн стакан пиво ичиб олган тақдирда велосипедни бошқариб кета оласизми?

13.Зарурат бўлиб қолса, Тошкентдан Москвагача билетсиз кета оласизми.

14.Парашютдан сакрай оласизми?

15.Яқиндагина автоҳалокатда оғир жароҳатланган танишингиз билан, у рулда бўлгани ҳолда автотурнирга чиқишга журъат қила оласизми?

16.Ўт учирувчи тентига ўн метрлик баландликдан сакрай оласизми?

17.Узоқ муддат мобайнинда тўшакда ётишни талаб қиладиган касалликдан қутилиш учун мураккаб операцияга розилик билдира оласизми?

18. Соатига 50 км тезлиқда ҳаракатланаётган юк вагонидпн сакрай оласизми?
19. Олти кишига мүлжалланғанлифтга шошибурган пайтингизда еттинчи киши бўлиб чиқиб олишингиз мумкинми?
20. Катта пул эвазига қўзингизбоғлиқ ҳолда серқатнов кўчадан ўта оласизми?
21. Ҳаёт учун хафли лекин юқори даражадаги маошли ишга розилик берармидингиз?
22. Кучли маст қилувчи ичимлик ичгач, фоизларни хисоблай оласизми?
23. Бошлиқнинг юқори даражадаги симни ушлай оласизми?
24. Қисқа муддатли тушунтиришлардан сўнг верталётни бошқара олармидингиз?
25. Қўлингизда билетингиз бўла туриб, лекин емиш ва пулсиз Москвага кета оласизми?

Калит: Юоридаги кўрсатмага кўра балларни ҳисобланг.

-50 дан +50 гача бўлган тўплаган баллингизнинг қийматини аниқланг, ўртачадан қайси томонга оғишига қараб, хулоса чиқаринг. Жавобларнинг ижобийлиги таваккалчиликка мойиллигиниз борлигидан дарак беради.

-30 дан паст—эуда эхтиёткорсиз

-10+10 оралиғи—ўртача кўрсатгич

+20 балдан юқори—таваккалчиликка мойилсиз

Таваккалчиликка тайёрликнинг юқори кўрсатгичи одатда мағлубиятдан қочиш мотивациясининг паст кўрсаткичи билан уйғунлашган(ҳимоя паст). Таваккалчиликка тайёрлик йўл кўйилган ҳатоликлар билан тўғри пропорционал равишда баҳоланган. **Ўтказилган тадқиқотларнинг кўрсатишича.**

*ёш ўтиши билан таваккалчиликка мойиллик пасаяди.

*тажрибали кишиларда таваккалчилик кўрсаткичи анча паст бўлади.

*аёлларда, эркаклардан фарқли ўлароқ, айрим ҳоллардагина намоён бўлади.

*ҳарбий қўмондонлар ва раҳбарларда, талабалар билан солиширилганда, таваккалчилик установкаси юқорироқ намоён бўлади.

*рад этилган ички низоси бор шахслар таваккалчилик юқорироқ

*туруҳ шароитида, якка ҳолдагидан фарқли ўлароқ, тавакkal ишга мойиллик яққолроқ ва тез намоён бўлади ва бу руҳий кўринишларга ҳам боғлиқ.

Асабиймисиз?

Жудаям—3 балл, уняалик эмас—1балл, йўқ—0 балл.

Асабингизга тегадими?

1. Ўқимоқчи бўлган газетангизнинг саҳифаси ғижим бўлиб кетгани.
2. Қари аёлнинг ёш қизлардай кийиниб олгани.
3. Суҳбатдошингизнинг сизга яқин туриб олиши. Масалан, транспортда.
4. Кўчада чекаётган аёлни учратсангиз.
5. Кимдир сиз тарафга қараб йўталса ёки акса урса.
6. Кимнингдир тирноғини тишлаётганини кўриб қолсангиз.

- 7.Бекордан-бекорга кулаётган одам.
- 8.Кимдир сизга нимани қандай қилиш керак лигини ўзича ўргатса.
- 9.Яқинларингиз танишларингизнинг бирортаси доим кеч келса.
- 10.Кинотеатрда олдинги қатордаги одам тинч ўтирасдан, кино воқеаларини айтиб ўтиrsa.
- 11.Ўқимоқчи бўлган китобингизни кимдир сизга гапириб беришни бошласа.
- 12.Сизга керак бўлмаган совғани беришса.
- 13.Кимдир жамоат траспортида баланд овозда гаплашаётган бўлса.
- 14.Жудаям кучли атир ҳиди келиб турса.
- 15.Гапираётган пайтида имо-ишорани кўп ишлатадиган одам.
- 16.Сизга тушинарсиз тилдаги сўзларни кўп ишлатадиган сафдошингиз.

40 баллдан юқори.Сизни сабрли ва босиқ одамлар тоифасига киритиб бўлмайди.сизни ҳамма нарса асабийлаштиради.Жаҳлингиз жуда тез чиқиб кетиши мумкин,бу ўз ўрнида асаб тизимини ишдан чиқишига олиб келади.

12 баллдан 39 баллгача.Айнидамдаги кайфият ваҳолат юзасидан кўпинча ёмон кайфиятдабўлсангиз,асабийлашишингиз мумкин.Бошқа холларда сизни ўртacha даражадаги асабийлик тоифасига алоқадор қилиши мумкин.

11 баллдан кам.Сиз босиқ ҳаётга реал назар ташлайдиган одамлар тоифасига кирасиз.Жаҳлингизни чиқариш жуда мушкул.

A–2 балл, б–1 балл, в–0 балл

1.Дүстлик сиз учун:

- A) ҳамкорлик
- B) құллаб-қувватлаш
- C) алътруистлик

2. Ҳақиқий рассом биринчى үринде эга бўлиши керак бўлган ҳислат:

- A) истеъдод. Б) қатъият в) тайёргарлик

3. Зиёфатларда ўзингизни қандай ҳис қиласиз:

- A) зиёфатдагиларнинг диққат марказида
- B) бемалол
- C) хижолатли

4. Сизга бирор аёл(эркак)ёқса.

- A) биринчи бўлиб гапирасиз

Б) сизга эътибор қаратишини кўтасиз

В) сизга эътибор қаратадиган ҳаракатлар қиласиз.

5. Кутимаган ҳолатга дуч келганингизда:

- A) тормозланасиз, вазиятга қараб иш тутасиз;

Б) интуициянгизга ишониб ҳаракатларингизни тезлатасиз.

В) ўзингизни ўқотиб кўясиз.

6. Кўпчиликни олдида гапираётганда:

- A) ҳамма сизни әшитади

Б) сизни танқид қилишади

В) хижолат бўласиз

7. Сафарга танишларингиздан кимни оласиз?

- A) энг кучлисини

Б) энг ақиллисини

В) энг тажрибалисини.

8. Ҳаётингизхни қандай белгилайсиз?

- A) қартадаги ўйинларда

Б) шахмат партиясида

В) бокс матчида

9. Қайси геометрик фигура бўлардингиз:

- A) шар
- B) куб
- C) цилиндр

6 балдан кам. Сизга топшириқ бергандан кўра уни бажарган осонроқ. Етакчилик хусусиятларингиз жуда кам. Сиз кўпроқ вазиятларди диққат марказида бўлишни хоҳлайсиз, айниқса келишмовчилик ҳолатларида. Ҳеч кимга маслаҳат бермайсиз ва ўз фикрингизни ўтказишга ҳам ҳаракат қилмайсиз.

6 балдан 12 баллгача. Баъзида сизда лидерликка интилиш кўзатилади, лекин етакчиликка талабгор эмассиз. Баъзи ҳолларда жамоадошларингиз сизга лидер сифатида ишонишлари мумкин.

12 балдан юқори. Сизда лидерлик хусусиятлари яхши шаклланган. Сиз маваффақият билан жамоани бошқаришингиз мумкин. Атрофдагиларни фикри билан ҳам бироз қизиқкан ҳолда мажбурлов чорасини эмас, балки ишонтириш орқали иш кўришни ўзлаштиришингиз лозим.

Қанчалик одобли ёки низолисиз?

а–2балл, б–1 балл, в–0 балл

1. Жамоат транспортида баҳис бошланди, сизни ҳаракатингиз:

- A) иштирок этмайман

Б) ким ҳақ бўлса уни ҳимоялаш учун сўз айтаман

В) баҳисда фаол иштирок этишга ҳаракат қиласман

2.Мажлисларда ёки сафдошларингиз билан бошлиғингизни танқид қилишингиз мүмкінми?

А)йўқ.

Б)сабаб бўлса танқид қиласман

В)нафақат бошлиғимни, балки уни ҳимоя қилаётганларни ҳам танқид қиласман

3.Яқинларингиз билан кўп баҳислашасизми?

А)агар улар ҳафа бўлмайдиганлар қаторида бўлишса

Б)фақват энг мухим масалалар бўйича

В)баҳислашишни яхши кўраман.

4.Навбатда турганингизда кимдир навбатсиз суқилишга ҳаракат қилса:

А)ичимда жаҳлим чиқса ҳам индамайман

Б)танбеҳ бераман

В)олдинга ўтиб тартиб ўрнатишга тушаман

5.Олдингизга тузсиз овқат олиб келиши:

А)эътибор бермасликка ҳаракат қиласман

Б)индамасдан ўзим тузини ростлайман

В)жаҳлим чиқиб,овқат ичишдан бош тортаман

6.Транспортда оёғингизни босиб олишди:

А)жаҳил билан қарайман

Б)танбеҳ бераман

В)ичимдаги бор гапларни айтишдан қайтмайман

7.Яқинларингиздан кимдир сизга ёқмайдиган нарсани сотиб олган:

А)индамайман

Б)оғриқсиз изоҳ бераман

В)бекордан-бекорга пул сарфлаганидан жаҳлим чиқиб,уришаман.

8.Лотереяда ютқазиб қўйдингиз:

А)бефарқ бўлишга ҳаракат қиласман,ичимда бошқа ўйнамасликка сўз бераман

Б)ҳафа бўлганимни беркитмайман,ҳазилга буриб юбораман

В)бу анчагача кайфиятимни бузиши мумкин

10баллдан кўп Сиз баҳис ванизоли вазиятлардан осон чиқиб кета оласиз, уйда ва ишхонада қалтис вазиятларнинг олдини олишга ҳаракат қиласиз.Мослашиш даражангиз жуда юқори .Вазиятга объектив ёндашмасангиз "иккиозламачилигингиз"билиниб қолади

6 балладан 10 баллгача. Сиз бошқа цўл топа олмаганингиздан низоли вазиятга тушишингиз мумкин. Ўз фикрингизда қатъий туриб олиб,унинг иш фаолиятингизга вадўстона муносабатларингизга қандай таъсир қилишини ўйламайсиз.Ўзингизни ерга уриб,ахлоқ меъёрларидан чиқмаслигингиз учун сизни хурмат қилишади.

6 баллдан кам. Баҳис ва низоли вазиятлар сизнинг жонудилингиз,уларсиз ҳаётингизни тасаввур қила олмайсиз.Сизга қаратса айтилган танбеҳни эшитиб қолсангиз,у одамни "тириклайн ютиб юборишингиз" мумкин.Сиз билан ишлаш жуда қийин, ўзингизни тута олмаслигингиз ва қўполлигингиз сизни одамлардан четлаштиради. Шунинг учун ҳам ростмана дўстларингиз йўқ.Ўзингизни бошқариш орқали характеристингизни ўзгартиришга ҳаракат қилинг.

Қатъиятлимисиз?

(“Ха” ёки “Йўқ” деб жавоб беринг)

- 1.Эски иш жойингизда янги қоида, янги иш тутиш услугига, яъни сиз ўрганиб қолган шароитдан бошқача шароитга осон мослаша оласизми?
- 2.Янг жамоага тез мослаша оласизми?
- 3.Рахбарларингиз фикрига тўғри келмаса хам уз фикрингизни айта оласизми?
- 4.Агар сизга юкори ойлик билан иш-фаолиятингизни узлаштиришни таклиф килинса ишигизни узлаштирамидингиз?
- 5.Килинган хатода уз айбингизни инкор этиш учун турли баҳоналар топасизми?
- 6.Рад жавобингизни тугри ортикча айлантиришларсиз баҳоналарсиз айта оласизми?
- 7.Жиддий гап-сузлардан кейин у ёки бу масалага нисбатан уз фикрингизни узгартирасизми?
- 8.Кимнингдир ишини укиётганизда (хизмат юзасидан) фикр юналиши тугри лекин ёзилиши услуби сизга ёкмаса уни уз фикрингиз асосида узлаштиришларига астоидил харакат киласизми?

- 9.Дуқодн витринасида Сизга жуда ёқадиган нарсаны куриб колдингиз у сизга жуда керак булмаса хам олган булармидингиз?
- 10.Сиздан илик таассурот уйгонган якин танишингиз таъсири остида фикрин гизни узгартирасизми?
- 11.Таътилингизни олдиндан режалаштирасизми ёки нима булса буларми?
- 12.Берган вадангизни устидан доим чикасизми?

зол	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ха	3	4	3	2	0	2	3	2	0	0	1	3
Йук	0	0	0	0	4	0	0	0	2	3	0	0

10 баллдан кам.Сиз ўта қатъиятсизсиз."ҳа" ва "йўқ"ларни узоқ солиштириш хусусиятига эгасиз.Муаммони бошқа одамга юклата олсангиз,ўзингизни баҳтиёр сезасиз.Бирор қарорга келишдан олдин жуда кўп маслаҳатлашасиз ва қисман қарорга келишни маъқул кўрасиз.Мажлис ва йиғилишларда индамай ўтирасиз,лекин бир чеккада "сўзга чечансиз".Бунинг ҳаммасини эҳтиёткорликка йўйманг,бу қурқоқлик.Сиз билан яшаш ҳам ишлаш ҳам жуда қийин.Сиз жуда катта интеллектуал билим,тажриба соҳиби бўлсангизда, қатъиятсизлигингиз уларни даражасини сусайтириш имкониятига эга.Сизга ишониш қийин,сиз одамларнинг ишончини оқлай олмайсиз.Қарорларингизни имкониятларингиз билан солиштирган ҳолда қабул қилишга ўрганинг,улар сизни адаштирмайди.

11 баллдан 18 баллгача.Сиз эҳтиёткорлик билан қарор қабул қиласиз,тезкорлик талаб қиладиган муаммоларда ўзингизни йўқотиб қўймайсиз.Муаммони ҳал қилиш учун вақт кўп бўлса, турли хил фикрлар исканжасида иккиланиш,имкониятини қулдан чиқариб юбормасликка интилиш йўлида ўз имкониятларингиз, даражаси бўлса, ҳам юқори турувчи раҳбарлар билан маслаҳатлашишга интиласиз.Сиз кўпроқ ўз тажрибангизга ишонган ҳолда қарор қабул қилишга ҳаракат қилинг.Иложсиз ҳолларда маслаҳатлашишингиз мумкин,лекин буҳолат ўз фикрингизнинг тўғрилигини исботлаш мақсадида намоён бўлиши керак.

19 баллдан 28 баллгача.Сиз жуда қатъиятлisisiz.Сизнинг тажрибангиз, масаланинг моҳиятини ечишда, мантиқий фикр юритишишингиз, муаммоларни тез ва осон ҳал қилишингизга ёрдам беради.Баъзида шошилинч қарорлар чиқаришингиз ва адашишингиз мумкин,лекин бу жуда кам учрайдиган ҳолат.Қабул қилган қарорларингизни охирига етказмагунча қўймайсиз, нотўғрилигини англаган холингизда ҳам курашишни бас қилмайсиз.Сиздан қарор қабул қилишда холис булиш талаб әтилади.Имкониятингиздан ташқари масалаларда маслаҳатлашишни нотўғри деб ҳисобламанг.

28 баллдан юқори.Қатъиятсизлик сизга ёт нарса, сиз ўзингизни барча соҳаларда лаёқатли билимга эга деб ҳисоблайсиз вабошқаларнинг фикри билан қизиқмайсиз.Қарорларингизни муҳокама қилиниши сизни қаттиқ асабийлаштиради ва сиз буни оширишга ҳаракат қилмайсиз.Атрофдагилар олдида ўз фикрингизни тасдиқлаш учун баъзи жуяли фикрларни рад қилишингиз мумкин.Ўзингизнинг ҳақлигингизга қаттиқ ишониб қолишингиз сиздаги асосий камчилик ҳисобланади.Бундай ишлаш услуби кўл остингиздаги ходимларни эркин фикрлаш ваиш юритиш ҳукуқидан маҳрум қилади,мустақил иш юритишга имконият қолдирмайсиз, ўзингиз билмаган ҳолда уларда қатъиятсизликни тарбиялаб борасиз.Бундай ҳолат фаолият муваффақиятига кучли таъсир қилиб, жамоанинг руҳий муҳитига зарба бериши кутилади.

Сиз билан муомала қилиш ёқимлими?

1. Сиз кўп гапиргандан кўра эшитишни маъқул деб биласизми?
2. Сиз гаплашиш учун мавзуни ҳатточи нотаниш одам билан ҳам топа оласизми?
3. Суҳбатдошингизни доим ҳам дикқат билан тинглайсизми?
4. Маслаҳат беришни яхши кўрасизми?
5. Суҳбат мавзуси ёқмаса, бунисуҳбатдошингизга кўрсатасизми?
6. Сизни эшитишмаётганлигидан асабийлашасизми?
7. Ҳар бир фикрга ўз нуқтаи назарингиз мавжудми?
8. Агар суҳбат мавзуси сизга нотаниш бўлса, давом эттира оласизми?
9. Сиз дикқат марказида бўлишни ёқтирасизми?
10. Ҳеч бўлмаганда уч хил йўналишда пухта билимга эгамисиз?
11. Сиз яхши нотиқмисиз?

1,2,3,6,7,8,9,10,11-саволлари учун “ҳа” жавобига 1 баллдан, 4 ва 5- саволларига “”йўқ жавоби учун ҳам 1 баллдан ҳисобланг.

4 баллдан кам. Сизни гап олиб бўлмайдиган камгап инсон деб бўлмайди, ёки жуда сергаплигингиздан сиздан қочишга ҳаракат қилишлари ҳақиқат. Сиз бюилан мулоқат қилиш жуда қийин ваоғир. Бунинг устида ўйлаб кўрмасангиз булмайди.

4 дан 9 баллгача Сиз унчалик муомалали эмасдирсиз, лекин доим эътиборли ваёқимтой суҳбатдошсиз. Кайфиятингиз йўқ вақтида хаёлингиз паришон бўлиши мумкин, лекин сиз ҳеч қачон атрофингиздагилардан бундай вақтларда алоҳида эътибор талаб қилмайсиз.

9 баллдан юқори. Сиз мулоқатда энг ёқимли инсон ҳисобланасиз. Дўстларингиз сизсиз ҳечнарса қила олмайдилар. Бу жуда яхши, фақат бир савол туғилади: сизга ўйнаётган ушбу ролингиз доим ёқадими ёки сиз худди актёрлардек саҳна ўйинчисимисиз?

Ҳаётда фаолмисиз.

Орамиздаги аксарият ўз фаолияти даражасини баҳолай олиб, уни шахсий баҳосидан келиб чиқган ҳолда намоён этишга қодир. Шу билан бирга, табиатан катта ҳаётий фаолликка эга инсонлар ҳам бор, аммо улар фаоллик ҳақида умуман тушунчага эга эмасдирлар. Қуйидаги тест саволларига жавоб бергач, ўзингиз ҳақингиздаги фикрингизга тасдиқ топасиз ёҳуд янги бир нарсани кашф этасиз.

1. Инсоннинг ривожланиши ва жамиятда маълум бир ўринга эга бўлиш учун “ҳаёт мактаби” зарурми?

А) ҳа б) йўқ

2. Ҳар дақиқадаги кураш, мусобақа, ғояларни амалга ошириш муҳитида ўзингизни барҳам ҳис этасизми?

А) ҳа б) йўқ

3. Замонавий сиёсий етакчиларнинг қайси вазифаларидан биринимуҳим деб биласиҳ?

А) амалий вазифалар ечимини

Б) инсон шаъни ва ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган фаолиятини

4. Агар дўст танлаш имкониятига эга бўлсангиз, ким билан дўстлашган бўлар

эдингиз?

а)иш билармон,мөхнатсевар,амалий ақл заковатга эга инсонни

б)фикрлай оладиган, орзу-ҳавасли кишини.

5.Йўлингизда учраётган ғовларниенгиб ўтиш учун куч-қувватингиз етарлими?

А)ҳа б) йўқ

6.Ҳозирги фаоллик даврида яшаётганимиз учун қувонишимиз мумкин деб ҳисоблайсизми?

а) ҳа б) йўқ

7.Оловга тикилиб ўтиришни ёқтирасизми?

А)ҳа б) йўқ

8.Қуидаги бурч белгиларидан бирини остида туғилганмисиз:қўй, арслон,ёй.

А)ҳа б) йўқ

9.Илтимосингизнинг бажаришнинг имкони йўқлигини билсангизда, рад жавобини эшигач,хафа бўласизми?

А) ҳа б) йўқ

10.Тиним билмай гапиришни ёқтирасизми?

А) ҳа Б) йўқ

11. Ҳар бир йўл мақсадлар сари олиб боради,деган ақидага амал қилиб яшайсизми?

А)ҳа Б)йўқ

12.Тезликни талаб этадиган ҳаракатларни яхши кўрасизми?

А)ҳа Б)йўқ

Энди балларни жамлаб кўринг.3, 4-саволлардан ташқари, барча саволлардаги “ҳа” жавобига 5 баллдан ваз –саволдаги “а ” жавобига, 4- саволдаги “б” жавобга 5 баллдан кўшиб чиқинг.

40 дан 60 баллгача .Сиз қувноқ феълингиз билан ажralиб турасиз, одамлар билан осон ва келишган ҳолда яшайсиз. Сизда раҳбар хусусиятининг маълум бир кўринишлари мавжуд. Сиз ҳаракатчан ва фаолсиз. Бошқалар (масалан раҳбарлар) ёрдамига муҳтож бўлиб қолишни ёқтирумайсиз. Ҳаётда нимаики билсангиз, бу шахсий изланишларингиз самараси деб биласиз. Чунки сиз самарали меҳнатга қарапшарингизни атрофдагиларга сингдириш қобилиятига эгасиз. Атрофдагиларни ҳаракатчанлигингиз ва зудлик билан бир қарорга келиш хусусиятингиз туфайли орта қолдирасиз, масъулиятни бўйнингизга ола биласиз. Ўз даврингизда сизниавваламбор ғаройиб фаоллигингиз сабабли ёқтиришади.

0 дан 35 очкогача. Афсуски, сизнинг куч- қувватингизни кучли хусусиятингиздан бири деб бўлмайди. Сиз тезда чарчайсиз, масъулиятни ўз бўйнингизга олишни истамайсиз. Фикрингизни ошкор этмасликка уринасиз. Атрофдагиларга нисбатан лоқайдли ваэҳтиёткорлигингиз ҳаддан зиёд. Қолаверса, зўрма-зўр бир қарорга келасиз. Сизнинг қувватингиз, шунингдек, ҳаракатланиш қобилиятингиз, тасаввурларингиз ва қўрқувларингизга боғлиқ. Қалбингизни очишга уриниб кўринг.

Диққат ва ирода хусусиятларини аниқловчи тест.
“Ха”–2, “билмайман”–1, “йўқ”–0

1. Сиз қизиқмайдиган лекин вақти-вақти билан дам олиб ишлаш имконияти мавжуд бўлган ишни охирига етказа оласизми?
  2. Катта қийинчиликларсиз ички қаршилигингизни енга оласизми (масалан, дамолиш кунида нарядга тушиш)?
  3. Зиддиятли вазиятга тушиб қолганингизда ўзингизни қўлга олиб, вазиятга теран, холисона қарай оласизми?
  4. Агар сизга парҳез буюрилган бўлса, турли-туман егуликлардан ўзингизни тия оласизми?
  5. Кечқурун режалаштирганингиздек, ҳар кунгидан вақтлироқ тура оласизми?
  6. Нохуш воеа-ҳодиса юз берган жойда гувоҳлик бергани қоласизми?
  7. Хатларга тез жавоб ёзасизми?
  8. Самоётга чиқиш, тиш докторининг қабулига кириш олдидан пайдо буладиган қўрқувни осон енга оласизми?
  9. Врач тавсия этган бадхур дорини қабул қила оласизми?
  10. Вазият тақозо этиб, аччиқ устида берган сўзингизни устидан чиқа оласизми, агар усизга зиён келтирса ҳам?
  11. Нотаниш шаҳарга хизмат сафарига ўйланиб ўтирмасдан кета оласизми?
  12. Кун тартибиға қатъий роя этасизми?
  13. Кутибхонадан қарздор сафдошларингизни оқламайсизми?
  14. Жудаям қизиқ телекўрсатув сизни муҳим ва тезкор ишингиздан чалғита оладими?
  15. Қарши томон сизни қанчалик ҳақоратлаб, хафа қилса ҳам, жанжални тўхтатиб, жим бўла оласизми?
- 8 баллдан кам.** Диққат хусусиятларингиз яхши ривожланмаган, кўпинча бошлаган ишингизни охирига етказа олмайсиз, ваъдангизнинг устидан чиқа олмайсиз, муҳим ишни ҳам ташлаб кетишингиз мумкин.
- 8–13 баллгача.** Сиз оддий керак бўлса диққатли, иродали бўлишингиз мумкин, кундалик ҳаётда ўз камчиликларингизга йўл берасиз.
- 14–18 баллгача.** Иродалисиз, ўз камчиликларингизга йўл қўймайсиз, масъулият ҳисси юқори, сизни ҳеч ким айтмоқчи бўлганингиздан қайтара олмайди.
- 18 баллдан кўп.** Жудаям иродали ва диққат хусусиятларингиз яхши ривожланган, лекин одамлар билан муносабатда келишувчанлик, меҳрибонлик одамийлик хусусиятларингиз яхши ривожланмаган.

Сизга стресс хаф соладими?

А—3 балл, Б—2 балл, в—1 балл.

Күйидаги тасдиқлардан бирини танланг!

- 1.а)ишда ва ишдан ташқаридаги муносабатларимда, спорт үйинлари ва қизиққон үйинларда рақобатдан күркмайман вақаршилик күрсата оламан.
б)агар үйинде ютқаза бошласам ёки күрсатаётган эътиборимга яраша жавоб ололмасам үйиндан чиқишига ҳаракат қиласман.
в)хар қанақа келишмовчилик ҳолатларидан нари юраман.
- 2.а)мен иззатталабман ва кўп нарсага эришмоқчиман:
б)фаол эмасман: “денгиз бўйида ҳавонинг ўзгаришини кутиб ўтираман”
в)кўпинча ишдан қочиш ҳаракатини қиласман.
- 3.а)мен тез ишлашни ёқтираман,ишни тугатишга сабрим чидамайди:
б)кимдир мени чалғитишига ишонаман;
в)уйга келганимда ишда нима бўлганини ўйлайман.
- 4.а)мен тез ва қаттиқ гапираман.Мулоқатда кескинман ва сергаплик одатим бор
б)менга “йўқ” деб жавоб беришса,ўзимни тута оламан:
в)ўз ҳиссиётларим ва хавотирларимни бошқариш менга бир оз қийин.
- 5.а)мен кўп зерикаман
б)менга ҳеч нима қилмаслик ёқади
в)мен ўз фикримдан кўра кўпроқ бошқаларнинг фикри билан иш кўраман.
- 6.а)мен тез юраман, овқатланаман ва ҳаракатланаман.
б)бирор нарсани эсдан чиқарган бўлсам, бу мени кам ташвишлантиради
в)мен ўз ҳиссиётларимни бошқара оламан.
- 11 баллдан юқори**—сизда стресс хафи мавжуд.Сизда юрак хуружи, ошқозон-ичак касаллеклари, қандли деабет касаллиги аломатлари пайдо бўлиши мумкин.Сиз билан муомала қилиш жуда қийин.Сиз учун энг муҳими-ўзингизни тинчлантира билиш.Бу сиз учун фойдали, атрофдагилар учун эса ёқимли.
- 9 дан 11 баллгача.**Сиз босиқ инсонсиз,сизга стресс хаф солмайди.Агар 9 балл олган бўлсангиз атрофингиздагиларга нисбатан бироз сабрли бўлинг.Шундагина сиз кўп нарсага ортиқча асаб зўриқишлирага эришишингиз мумкин.
- 9 баллдан кам.** Сизнинг ҳаракатсизлигингиз ҳам стресс ҳолатини келтириб чиқариши мумкин. Сизга қараб атрофингиздагиларнинг асаби бузилаётганини сезмаган бўлсангиз керак.Ўзингизга ишонинг! Барча ижобий хусусиятларингизни ёзиб чиқинг ва уларни такомиллаштиришга ҳаракат қилинг.

Психогеометрик тест

Ўзингизни қайси геометрик фигурага ўхшата оласиз?Ёки шу шакл сизга кўпроқ ёқади: эстетик жиҳатдан,мазмун-моҳиятидан. Куйида келтирилган геометрик шаклларни сизга ёкиш даражасига мувофиқ 1....5 гача рақамлар билан белгилаб чиқинг,1 рақами энг ёқсан шаклга, 2 рақамини ундан кейинги ўринни эгаллаганига.

Ушбу тест муаллифи америкалик руҳшунос Сьюзен дeЛингер хисобланади.Психогеометрик тест ёрдамида ходимларни

Касбга танлаш ва хизматтақсимлаш мумкин бўлиб,тест машҳур руҳшунос олимК.Г.Юнг типологияси асосида вужудга келган.

Шахс муайян бир шаклни танлаши билан касби ваўзига хос психологик хусусиятларини намоён қилади.Бу тест ўзимиз билган ва билмаган қобилиятларимизни ўрганишга имконият беради.Шакллардан ҳар бири шахсдагимаълум хусусиятни белгилайди:бири ақлий хусусиятни ифодаласа,иккинчиси кўришимлилик хусусиятларини,учинчиси эса фаолликка лоёқат даражасини белгилайди.

*квадрат шаклининг асосий тавсифи:

*Биринчидан,юқори даражадаги ижрочилик,яъни амалий хусусияти бўлиб,ҳар қандай ишни ,ҳар қандай вазиятда охирига етказа олиш хусусияти билан белгиланади.Янглиш фикрни шакллантирмаслик учун айтиш мумкин,"ижрочилик"деганда биз фақат автоматлаштирилган,англанмаган ҳаракатларни тушинишимиз керак эмас.Чунки ҳамма ҳам бошлаган ишини охиригача етказишга қодир эмас.

*Иккинчидан, ахборотларни фадрлаш,ахборотланга қизиқиш улар билан самарали,ишлий олиш қобилиятини яхши ривожланганидан далолат беради.Жамоа аъзолари ичида ҳаммадан ҳам кўп ахборотга эга,ундан унумли фойдалана оладиган,қандай қилиб кимдан ахборот олиш техникасини яхши эгаллаган тип хисобланади.Хулоса қилиб айтиш мумкинки,бу тип жамоада ҳам,ўзи учун ҳам жуда қимматли инсон.Ўзингизга маълум,ким ахборотга интилса,унинг эгаси бўлса ва,энг муҳими, ундан фойдалана олса,у сўзсиз ҳокимият тепасида бўлиши муқаррар!

*Учинчидан аҳамиятга эга хусусияти—бу бор имконият ва ваколатларидан фойдалана олмаслик,бошқарувчилик хусусиятларини яхши шаклланмаганлигидир.Квадрат вазифа ва топшириқни қандай қилиб бажаришни тушунтириб ўргатишдан кўра,ўзи шу вазифани бажариб қўйишни афзал деб билади.Шунинг учун ҳам бу тип эгаларини доимий руҳий важисмоний зўриқиш,стресс,асабийлик,соғлиқдан шикоят қилган ҳолда учратамиз.Бўлинма ва қисмларда квадрат типларининг йўқлиги бу жамоа иш унимдорлигининг пастлигидан далолат беради.Квадратлар жамоада ҳар қандай фаолиятни юритишга муҳим ҳисобланган "ишchanлик руҳини"яратувчи шахслар ҳисобланишади. Атрофдагиларни ишлата олмаслик хусусияти квадратнинг раҳбар лавозимларида иш юритишни қийинлаштирувчи асосий омил ҳисобланади.Шунга қарамасдан,баъзи шахслар ҳамон ўзи учун муваффақият олиб келадиган фаолият турини танлай олишмайди.Шахсга осондай туюлган фаолият турининг қийинчилик билан бажарилиши шахс руҳиятига,жамоа аъзоларининг фаолият юритишига,оила аъзоларининг руҳиятига салбий таъсир кўрсатувчи бош омил бўлиб,қисқа муддат ичида шахсда руҳий асаб хасталикларининг келиб чиқишига асосий сабаб бўлиб хизмат қилади.Квадратнинг ахборотларга бўлган қизиқишидоимий равишда жамоа аъзоларининг хулқи ва интизомини назорат қилиб туради.Ҳамма ерда интизом,тартиб ва озодаликни талаб қилиш,тизимлаштириш—квадратнинг асосий хусусияти ҳисобланади.Квадратнинг кўриниб турган белгиси тартиб-интизомга қаттиқ роя қилиши,иш столида доимо тартиб бўлиши.Бегоналарни ўрнатилган тартибнибузиши унинг учун фожиага айланиши аниқ.Ташқи кўриниш алдоматлари—доимий равишда кастум-шим,галстук эгаси.Квадратни эътиқодидан қайтариш ўта мушкул вазифа.Ҳар қандай шароит,вазиятда аниқлик ва урфодатларни қадрлайди,уларга қатъий роя қилади:стандарт кийим,стандарт ҳаёт,стандарт иш,стандарт фикрлаш, ҳамма нарсада режа ва асосийси,қатъийлик рамзи бўлишади.Янгиликларни ўзлаштиришда атрофдагиларнинг фикри билан иш қилишни, фикридан қайтаришни бу тип эгаларида камдан-кам учратиш мумкин.

*Учбурчак энг илфор хусусияти бу унинг бетакрор "лидер"лик етакчилик

хусусиятидан самарали фойдалана олишидир. Ўзини қўрсатиш, доимо биринчиликка, шуҳратга интилиш бу тип эгаларида ёрқин намоён бўлади.

*Биринчидан – ҳар қандай ҳолат, шароитда вазиятданустамонлик билан чиқиб кетишда, атрофидаги инсонларда мавжуд илғор хусусиятлардан ўрнида ва жуда самарали фойдалана олиш хусусиятида яққол қўринади.

*Иккинчидан, улар энг яхши маънода ўзини яхши қўриш, қадрлаш, эъзозлаш хусусиятидир. Жамоа аъзолари ичидаги энгкўп ўзини қадрлайдиган шахслар ҳисобланishiади.

*Хиссиётларга ўта бой, кўпинча ҳиссиётларини жиловлаш учун ортиқча куч сарфлашларига тўғри келади. Асабийлашган, муаммони ечимини топа олмаган вақтларида ўзини тута олмайди, бақириши, столни муштлаши, эшикни жаҳл билан ёпиши, кўл жангига киришиб кетиши мумкин.

*Учбурчаклар раҳбар лавозимларининг энг пастидан, энг юқори поғонасига эриша олишга туғма лаёқати мавжуд шахслар ҳисобланishiади.

*Учбурчакларнинг хатти-ҳаракатларини олдиндан башорат қилиш, режалаштиришнинг иложи йўқ, улардан доимий равишда кутилмаган ерда кутилмаган ҳаракат вафирни кутиш мумкин.

*Ўз хоҳиш ва иродасини фаолият юритишдаги асосий юналиш деб билади.

*Учбурчаклар ҳар қандай фаолиятни ўз қарашлари, фикри, эътиқоди асосида йўлга кўйишади. Улар атрофдагиларни кам эшишишади, кўпроқ ўз ички овозига ишонишонадилар. Аҳамият берадиган бўлсак, бу раҳбар ходимларда энг кўп учрайдиган салбий хусусият ҳисобланади.

*Айлана ёки сфера, бир дунё фалсафий маъно ва тарифларга бой идеал шакл ҳисобланади. Шунинг учун ҳам бу типдаги шахслар тинчлик тарафдорлари: турли кўринишлардаги келишмовчилик, низо, баҳс – мунозарали ҳолатларга аниқлик киритиш, уларни бартараф этишда ноёб инсонлар ҳисобланishiади.

*Турли кўринишдаги келишмовчиликларни таъби кўттармайди, атрофдагиларнинг кулфату азоблари, шундай ҳолатнинг мавжудлиги ёки шундай ҳолат келиб чиқиши мумкинлиги уларга кучли таъсир этади.

*Жамоада сферанинг йўқлиги ёки камлиги доимий равишда низоли вазиятларнинг келиб чиқиши, жамоанинг маънавий-руҳий муҳитининг нософломлиги, турли хил ғийбат, миш-мишларнинг кўпайиши, жамоа аъзоларининг юқоридаги ҳолатларига мойиллиги ортишида намоён бўлади.

*Ушбу типдаги шахсларни жамоа, қисм ва бўлинмаларга жойлаштириш жамоадаги маънавий-руҳий муҳитни барқарорлаштириши мумкин.

*Бу тип шахслар кучли даражада руҳий – ҳиссий сезигир бўлиб, таъсирчанлик даражаси юқори бўлади.

*Ула нотўғри ҳаракат, сўз билан осон хафа қилиш мумкин.

*Кескин “йўқ” деб айта олиш маслиги сабабли, биз уларни раҳбар лавозимларда тасаввур қила олмаймиз.

***Тўғритхртбурчак** типдаги шахсларга икки хил тавсиф бериш мумкин: Биринчилари – бекарор, ўзгарувчан руҳий ҳолатга эга шахслар. Ушбу шаклни танлаган шахсларга нисбатан уларни утиш даврини бошидан кечиришмоқда деб айтишимиз мумкин. Ўсмир ёшлар ва оиласида, иш фаолиятида ўзгаришлар (иш жойини алмаштириш, янги квартира сотиб олиш) рўй берган шахслар бу шаклни танлашга мойил бўлишади.

*Юқори ижодий имкониятларга эга ижодкор шахс типи. Бу типдаги шахсларни жамоа ичидаги фаолиятини баҳолаш кучли таъсир доирасига эга бўлиб, рағбатлантириш, мақташ самарали ҳисобланади, акс ҳолда тўғритхртбурчакларнинг фаолияти салбий томонга оғиб кетиши кўзатилади.

*Ҳар қандай ижодий ҳаракатлари тақдирланмаса, бу тип эгалари ўз имкониятлари даражасини бир пағонага тушириб юборишади.

*Жамоада бундай типларнинг кўплиги шахслараро низоли вазиятларни кўчайтириб юборади.

*Бу тип эгаларини фаолиятда қизиқиш уйғотган мақсадни аниқлаш орқали

самарали ишлатиш мүмкін.

*Тұғри тұртбұрчакларнинг қарақатларини олдиндан билиш—қийин, улар үз хусусиятларини баъзида ижобий, баъзида эса салбий намоён этишлари мүмкін.

*Тұғри чизик – туғма ижодкор, ҳамма ерда ҳар қаңон янгилик яратады (хаттоқи керак ва нокерак мавзуу ва йұналишларда ҳам)

*бу тип әгалари самарали фаолият юритишлари учун барча шароитлар махсус танланиши талаб этилади, яъни алоҳида күн тартиби, ишлаш қулайликлари тұғри келган тақдирдагина уларнинг фаолиятидан муваффақият кутиш мүмкін.

*уларни бир меъёрға, үрнатилған тартибда тушириш мушкул ва ижобий натижада келтирмайды.

*бұндай шахсларни юқори даражада шаклланған ақлий имкониятларини юқоридаги хусусиятларини инобаттаға олған ҳолда фаолиятта тақсимлаш зарур.

*жамоада бу шахсларга ноанъанавий тарбия, таълим ва бошқарув усуулларини қўллаш тавсия қилинади.

*ҳамма учун бир хилда, бир оҳангда айтилған, күрсатилған, тушунтилирган нарсалар улар томонидан бошқача қабул қилинишини инобаттаға олиш мақсадда мувофиқ (масалага ижодий ёндашув инсонларда ўзига хос хусусиятга эга), акс ҳолда ҳамма нарсанинг тескари аломатлари намоён бўлиши мүмкін.

*Ёдингиздан асло чиқарманг, жамоада бундай шахсларни мавжудлиги вазият ва ҳолатта ижодий ёндашувни келтириб чиқаргани ҳолда, жамоа аъзоларида янгиликларни осон қабул қилиш, уларни ўзлаштиришга ундовчи қизиқишиларни шакллантиради.

Хулоса сифатида юқорида келтирилған типларни жамоаларга тақсимлаш масаласига тұхталадиган бўлсак: гуруҳларга тақсимлашда шакллантирилиши лозим гуруҳнинг ўзига хос хусусиятларини инобаттаға олиш зарур. Масалан: ижодий гурух, тезкор гурух, вазифалар тақсимоти аниқ режалаштирилмаган ва ҳ.к. Гурух хусусиятидан келиб чиқған ҳолда баъзи типлар сони кўпайтирилиши ёки камайтирилиши кўзда тутилади.

7 кишилик жамоага 1 тадан учбурчак, эгри чизик, сфера ва тұғриттұртбурчак, қолганлари эса квадрат, яъни “ишчи отлар”ни тавсия этилади.

Машинангизнинг ранги характерингизни билдиради

Киши руҳиятини ўрганишнинг турли-туман усууллари бор. Бироқ характернинг қандайligини машинанинг рангига қараб бемалол айтиб бериш мүмкін экан. Агар машинангиз бўлмаса, сизга қандай рангдаги машиналар ёқишини сўрашнинг ўзи кифоя.

Кўк рангдаги автомобилни маъқул кўрувчилар жуда самимий инсонлар бўлиб, ҳамма билан тез тил топишиб кетишади. Бироқ уларнинг тасаввурлари саёз, бирон янги фикр, ғояни ўйлаб чиқиши уларга хос эмас. Бундай кишиларнинг бошқаларнинг улар ҳақидаги фикрлари жуда қизиқтиради, улар кўпинча, ўзларини бошқалардан устун қўядилар.

Қора рангдаги машиналарни ёқтирувчи кишилар учун жамиятдаги нуфузи биринчи даражада туради. Улар соғ виждонли ва қатъиятли кишилардир. Уларнинг таниш-билишлари кўпчиликни, яқин дўстлари эса озчиликни ташкил қиласи. Кундалик ҳаётда бундай кишилар ташкилотчи, уйда ва ишда тозалик, тартибни яхши кўрадилар.

Яшил рангдаги автомобиль эгалари тажрибали, бир сўзли ва узоқни кўриб иш юритувчи кишилардир. Уй ва оиласини ишидан устун қўядилар, уларда рақобатлашиш ҳисси йўқ, шунинг учун дўстлари кўпчиликни ташкил этади.

Қизил машина соҳиблари ҳамиша юқорига интилиб яшайдилар. Улар самимий, ҳозиржавоб ва очиқ ўзил кишилардир. Уларнинг серғайратлиги, кўпинча рақибларда ҳасад уйғотади, бироқ бу уларнинг ҳар қандай шароитдан чиқиб кетишиларига халал бермайди.

Кулранг машинани маъқул кўрувчилар ҳар тамонлама етук, ҳақиқатгүй кишилар ҳисобланади. Улар ҳар доим ўзларини кимдандир қариздор ҳис қилиб

юришади.Бирон фирибгарликка дуч келиб қолишса, ҳақиқатни юзага чиқармагунча курашишади.Бундай кишилар күпинча,соғлом турмуш кечиришади.

Қирмизи рангли машинани ёқтирувчилар жуда хаёлпарат инсонлардир, улар тез севиб қолувчи,нафосатли ва ёқимтой кишилар,лекин тажриба борасида бироз нұноқроқ. Шунинг учун касб танлаш ва фаолият юритишда қийналадилар.Улар гоҳида оилавий ҳәётда ҳам күп түсікәларга дуч келишади.

Оқ рангдаги машина соҳиблари ҳам жамиятда юқори нуфузни әгаллашга интиладилар.Бундай кишилар ростгүй,масъулият ҳис қилувчи вабироз совуқон кишилар ҳисобланишади. Оқ рангли машина әгалари келажакни күра оладилар, омадсизликлар уларни эсанкиратиб қўймайди.

Кумуш ранг машина ёқтирувчилар жамиятдаги ўрнини тўғри баҳолайдилар, бироқ мақтов ва олқишиларни жуда хуш қўришади.Шу билан бирга, улар ўзларини қатъилик билан назорат қилиб туришади.Улар ҳеч қачон ҳис-ҳаяжонга берилиб, ўзларини йўқотиб қўйишмайди.

Сариқ ранг машиналарга эга бўлишни истовчилар бироз беқарор кишилардир.Улар ҳаёти давомида тўғма қобилиятларини аста-секин йўқота боришлиари мумкин.Баъзан ўз кучи ва имкониятларига нотўғри баҳо бериб,қийин вазиятга тушиб қолишилари эҳтимолдан узоқ әмас.Улар одатда меҳрибон,самимий ва очиқ кўнгил кишилар бўлиб, оғир дамларда уларнинг ёрдамига bemalol ишониш мумкин.

Пушти ранг машина соҳиблари енгил табиатли булганликлари учун кўпинча, кулгили ҳолатга тушиб юрадилар.Ўзларига ортиқча ишониб юборганлари учун омадсизликларни тез-тез бошдан кечириб турадилар.

Психологик атамалар

Агрессия(aggression) – тажовузкорлик,босқинчилик, кўролмаслик,ғазаб,хусумат ҳолатлари билан кузатиладиган,шахсларга нисбатан руҳий ва жисмоний шикаст етказишга қаратилган ҳаракат.

Аёл жиноятчи шахси – кучли равища кўзғалувчанлик хусусияти,ижтимоий муносабатларга киришишнинг қийинлиги, жазавага, асабийликка мойил шахс.Аёл жиноятчи ўз ҳатти –ҳаракатларини қаттиқ назорат қилишга, обдон режалаштирилган ҳаракатларни бажаришга амал қиласди.Жиноий ҳаракатни ўта совуқонлик билан,аниқ нишонга олиб амалга оширади.

Англанган мотив – ўз фаолиятини англаш, белгилаб режалаштириб, маълум бир мақсад сари интилиши.

Англанмаган мотив – ўз фаолиятини англамай, билмай, мақсадни амалга оширишдир.

Анкета усули – бу усул ёрдамида бир турдаги савол ва мулоҳазаларни гуруҳ ва жамоага тақдим этиш орқали изланиш ёки ўрганиш талаб этилаётган фактлар юзасидан миқдорий манба ва натижалар тўпланади.

Асабийлик (инглизча “*stress*”) – хафли ақлий ва физиологик зўриқишиш бўлиб, тезкор ва муҳим вазифани бажариш эҳтиёжи туғилганда юз беради.Бунда барча психик жараёнларнинг тормозланиши рўй беради.

Аффект(хиссий портлаш) – кишини тез чулғаб оладиган ва шиддат билан ўтиб кетадиган жанаён.

Афферент асаб толалари ташқи олам ва тана аъзоларимиздан марказий асаб тизимиға ахборот етказувчи толалар.

Аффектив рецидив жиноятчи кучли даражадаги шиддатли тажавузкор ҳаракатларга, доимий равища инсонларнинг ҳаёти ва соғлиғига тажовуз қилишга, безорилик ва бузғунчиликка мойил бўлади.Уларга юқори даражада конфликтлик,хиссий толерантликнинг пастлиги (қийинчиликларни енгис кучининг пастлиги), тормозланишнинг пастлиги ва юқори даражадаги қўзғалувчанлик хусусиятлари хос бўлади.

Ақлий- интеллектуал хусусият – ходимнинг ўз олдига қўйган, фаолиятда дуч келиши мумкин бўлган масалаларини англаш, психологик хусусиятларини, касб

фаолияти тұхдирадиган вазиятларни, масалани ҳал әтиш жараёнида шу вазият ва ҳолатни тасаввур эта олиш идроки билан белгиланади.

Ақлий фаолият хусусиятлари—воқеа, нарса, ҳодиса ҳақидаги маълумотларни олиш ва қайта ишлаш жараёни сифатида қаралиши мүмкін. Уларнинг натижасида воқеа ёки ҳодисанинг фикрий модели шаклланади.

Ахлоқий фаолият хусусиятлари—фуқаролар билан бўлган муносабатларда, ҳалқ олдида ахлоқ намунаси сифатида ҳуқуқбузарларга ўз таъсирини ўтказа олиш.

Бевосита психологияк тайёргарлик—касб талаб этадиган билимларни сингдириш, касбий маҳоратга эришиш йўл-йўриқларини тақдим әтиш, ўргатиш.

Берилиш(влечение)—эҳтиёж ва иштиёқда намоён бўладиган англамаган истак кўриниши.

Гипноз ёки муайян руҳий ҳолатга тушуриш— таъсир кўрсатишнинг кишилар оммасини муайян тарзда, айниқса оммавий тартибсизликлар, диний жазавалар, оммавий психозлар билан боғлиқ равишда бирлаштиручи маҳсус усули.

Атига ишониш—ўрнатилган принципларга содикликда, аҳоли ўртасида кенг тарғиб қилинишда ва амалда қўлланиш жараёнига талабчанликда кўринади.

Дастлабки психологик тайёргарлик—ходимда психологик билимларни шакллантириш касбий фаолиятга тайёрлаш.

Деликвентлик — тартиб тарбиянинг издан чиқиши, тарбиясизлик, тартибсизлик, маданиятсизлик каби психик камчиликларнинг юзага келиши.

Деликвент хулқ — жамиятга зид хатти –ҳаракатлар натижасида хулқнинг биламчи оғиши.

Дикқат— индивиднинг ҳиссий, ақлий фаолият ҳаракатланиш даражаси, ақлан хаёли, онгининг йўналтирилганлиги ва бир нарсага қаратилганлиги, эс –хуш тўпланишидир.

Дифференциал психология — шахсларнинг гуруҳида келиб чиқиши мүмкін бўлган психологик тафовутларни, уларни келтириб чиқарувчи сабабларини ўрганадиган фан.

Дунёқарааш — атроф мұхитдаги борликқа инсон муайян тизим асосида қараши.

Ёш психологияси — шахснинг ривожланиш босқичларида психик жараёнларнинг шаклланиш қонуниятларини ўрганади.

Зўравонлик — қонун билан тақиқланган маънавий руҳий ва жисмоний зарар етказувчи ҳаракатларни шахс хоҳиш-иродасига қарши равишда амалга ошириш.

Жамоа — умумий қизиқиши, мақсад ва фаолият бирлиги асосида бир гуруҳга бирлашган ва муайян барқарорликка эга бўлган кишилар уюшмаси.

Жавобгарлик ҳисси — ўз шахсий ҳаракатларига жавобгарлик билан чегараланмай, балки жамият фикри билан умумий ишларга биргаликда жавоб бериш билан белгиланади.

Жавобгарлиқдан қутилиш такти — мулоқат жараёнида ходим қанчалик ҳақиқатни очишга ҳаракат қылса, жиноятчилар аксинча содир этган жиноятини яширишга ёлғон маълумот беришга ҳаракат қилиши.

Жамиятга зид хатти-ҳаракатлар -- жамоаларнинг хатти –ҳаракатлари ўрнатилган қонун ва ахлоқ нормаларига тўғри келмаслиги, шахс хатти-ҳаракатининг маҳлум маънода қолибдан чиқиши ва жамиятда мавжуд қонунчиликка мос келмаслиги.

Жиноий мотив --- жиноий ҳаракатнинг субъектив тарафларини тавсифлайдиган белги бўлиб, “қаст”, “қасос”, “ўч”, “рашқ”, “ёмон ният”, “разиллик”, “кўра олмаслик” каби жиноий ҳаракат тушунчаларида белгиланади.

Идентификация — онгли ёки онгсиз равишда ўхшатиш орқали англаш.

Идрок— нарса ёки ҳодисаларнинг сезги аъзоларига бевосита таъсир қилиш жараёнида киши онгидага яхлит ҳолда акс этиши.

Истеъдод --- юқори даражада ривожланган ижодий тафаккур, умумлаштириш хусусиятининг чуқурлиги ва кенглиги, тасаввурнинг ёрқинлиги, ранг ва обьектларни тез илғаш ажратиш.

Ижтимоий омил --- шахсни қуршаб турган теварак атрофдан оладиган ўзига хос хусусиятларга асосланади. Бунда инсоннинг ижтимоийлашуви мураккаб серқирра ходиса бўлиб, ташқи муҳит таъсирида, шунингдек маҳсус ташкил қилинган ва онгли тарзда йўналтирилган тарбиявий ишлар асосида амалга оширилади. Ижтимоий омилнинг асосини характер хусусиятлари ташкил этади.

Ижтимоий психология --- шахсларнинг фаолиятдаги хулқ қонуниятларни гуруҳда ва гуруҳдан алоҳида ўрганувчи соҳа.

Интроверт шахс --- ўз ички дунёсига йўналтирилган. Дўстлари кўп эмас, мулоқатга киришиш хусусиятлари паст, шовқин-суронли, одам кўп жамоаларни ёқтирамайди. Сабрли, қатъиятли, ҳаракатларини олдиндан режалаштириш хусусиятига эга. Ҳиссиётларни кучли назорат қила олади.

Интилиш --- онгда шакллангандан кейин, унга эришиш йўлларини қидириш. Буни “хоҳиш” деб аташ ҳам мумкин.

Интизом --- жамиятда инсонлар хулқининг маҳсус шакли, жамиятда қабул қилинган меъёр, қоидаларга амал қилиш.

Интуиция --- билишнинг муҳсус методи, изланаётган хулоса иллюзияси сифатида намоён бўлади. Онгда бир мантиқий тузилмадан аниқлик киритилиб, иккинчисига ўтиш интуиция орқали амалга оширилади, яъни интуиция қалбан, фойибона билишdir

Импульсив рецидив жиноятчи шахси --- ўз хатти- ҳаракатларининг келажаги ва охирини кўра олмайдиган, арзимаган нарсаларга кучли таъсиранувчи ҳуқуқбузар шахс типи ҳисобланади. Жиноятни содир этиш сабаблари, мотивлари жиноий ҳаракатни оғирлаштирувчи ҳолатга мос келмайди. Улар ўз одатлари, стериотиплари ва установкаларига қатъий амал қилишади.

Ирода --- ақлий мақсадли йўналтирилган психик фаоллик ҳисорбланиб, тўсикларни енгиб ўтиш билан узвий жараёндир. Ирода мақсадга интилишда содир бўлади ва инстинктлар манбаида шаклланади.

Ирода кучи --- қўйилган мақсадга эришиш йўлида учрайдиган барча қийинчиликлар бартараф эта олиш, айни чоғда қатъийлик, мардлик, жасурлик, чидамлилик каби иродавий фазилатларни намоён қилишда юзага келади.

Ирода кўринишлари --- қатъиятлилик, ўзини тута олиш, барқарорлик, мустақиллик, илдамлилик, юқори ахлоқлий нормалар асосида тарбияганликка ҳам боғлиқ. Ахлоқан ножуя тарбия натижасида худбин, ўз мақсадида йўлида ҳеч нарсадан қайтмайдиган шахс шаклланади.

Ироданинг мустақиллиги --- бошқа кишиларнинг фикрларини, уларнинг маслаҳатларини ҳисобга олмаслик ушбу фикрлар ва маслаҳатларга маълум даражада танқидий қарашларни назарда тутади. Ироданинг мустаҳкамлиги, бир томондан, ўжарликка, иккинчи томондан, эса танбеҳ беришга қарама-қарши қўйилган бўлиши мумкин.

Ирода сустлиги --- қийинчиликлар олдида ожизлик, қатъийлик, сабот матонат йўқлиги, хулқ -атвор ва фаолиятнинг анча юксак, маънавий жиҳатдан оқланган мотивларини шаклланмагани, бир дақиқалик майлни енга олмаслик.

Ирода фаолияти – қийинчиликларниенгишга қаратилган онгли тузилма ва ўзини ўзи бошқариш сифатида, энг аввало, ўзига, ўз ҳиссиётларига, хатти - ҳаракатларига ҳукумронлик қилишdir.

Ирода хусусиятлари --- қалтис вазият ва ҳолатларда иродавий кучини жамлай олиш жуда катта куч ва матонат талаб этиладиган шароитларда сабрли, қатъиятли бўлиш, қийинчиликлардан қўрқмасдан уларни бартараф этиш усусларини топиш, ҳар қандай вазият, шароитда хизмат вазифасини бажаришга, касбий маҳоратни эгаллашгабутун имконияти ва диққатини тўплай олишда намоён бўлади.

Ички ишлар идоралари фаолияти психологияси --- ўз хусусиятига кура ҳуқуқий фаолиятнинг психологик қонуниятларини, ҳуқуқшунос шахс психологиясини, ушбу фаолиятни амалга оширишда алоҳида ва ўзига хос усул ва

маҳоратни әгаллаш, касбга хос ўқув ва тажрибани шакллантириш, ички ишлар идоралари тизимиға, ҳуқуқий фаолият юритиш учун касбга танлаш ва жой-жойига қуиши билан шуғулланади.

Ихтиёрий дикқат -- киши фаолияти жараёнинг ўз олдига маълум бир вазифа қўйган ва ҳаракат дастурини онгли ишлаб чиққанда юз беради.Хотирадан ўзи учун зарур маълумотларни фаол тарзда танлаб"ажратиб олиш"га муҳим ва жиддий нарсаларни алоҳида ажратиб кўрсатишга,тўғри қарорлар қабул қилишга ёрдам беради.

Ихтиёrsиз дикқат --- кишининг англашилган ниятлари ва мақсадларидан мустасно равишида ҳосил бўлади ва қўллаб –қувватланади.

Ихтиёрий дикқатдан кейинги дикқат --- мақсадга йўналтирилган фаолиятда шахс учун дикқатнинг ихтиёрий тўпланганидаги каби фақат унинг мазмуни ва жараёнининг қизиқарли ва аҳамиятли бўлиши натижасида қизиқиб, киришиб кетиши хусусиятида намоён бўлади.

Ишонтириш --- бирор нарса ҳақида исботсиз тасдиқланадиган ёки инкор этиладиган хабарларни танқидий қарашсиз қабул қилишда намоён бўладиган коммуникатив таъсир кўрсатиш усули.

Иштиёқ --- маълум бир фаолиятни амалга оширишга бўлган истакнинг вужудга келиши.

Йўналганлик --- ижтимоийлашув жараёнида шахс фаолиятини йўналтириб турадиган ва реал вазиятга нисбатан турғун, барқарор мотивларнинг намоён бўлиши.Йўналганлик- шахсда мавжуд бўлган эҳтиёж, берилиш, қадриятлар, эътиқод манбаида шаклланади.

Кайфият --- кишининг бутун хатти-ҳаракатига тус бериб турадиган умумий ҳиссий ҳолат. Кайфият шод-хуррамлик,қайғулилик,тетиклик,босиқлик ,ҳаяжон,ланжлик,жиддийлик,енгилтаклиқ,жиззакилик ,мулойимлик ва ҳоказо тарзда бўлади.

Касбий идрок --- ходимни касбий фаолият учун аҳамият касб этадиган ҳодиса,ҳолат,объектлардан предметли равиӯда керекли нарсаларни ажратиб олиб яхлитҳолда онгода акс эттириш,оддий шахс кўра олмаган ҳолатлаодаги нарсаларни тез ва осон илғаш жараёни.Яхши ривожланмаган касбий идрок ходимда иллюзион идрок қилиш хусусиятини шакллантиради.

Касбий дикқат --- нимага, қачон, қаерда, нима учун дикқатни қаратиш кераклигини белгилаб берувчи хусусият ҳисобланади.Касбий дикқатнинг яхши ривожланганлиги дикқатнинг мақсадли ва моҳирона йўналтирилганлиги билан белгиланади.

Касбий маҳорат --- ходимда тезкор хизмат вазифаларини бажариш сифати ва самарасини белгиловчи билим ва тажрибаларнинг юқори даражада шаклланганлигига намоён бўлади.

Касбий-психологик тайёргарлик --- ички ишлар идоралари ходимларининг касбий маҳоратини әгаллашнинг алоҳида шакли ҳисобланади.

Касбий ривожланган тасаввур, идрок --- воқеа- ҳолатларни майда қисимлар асосида онга қайта тиклаш, жонлантириш, бўлиши мумкин вазиятни кўз олдида гавдалантириш,жонлантириш.

Касбий тафаккур --- касбга доир масалаларни ечишга оид ҳолат ваҳодисаларнинг моҳиятини тез англаш, турли-туман ахборотлар ичida зарурини ажратиб олиш,улар ўртасидаги фарқ ва тафовутларни осон аниқлаш, қўпчилик илғай олмайдиган майда нарсаларни кўра олиш,уларни турли ҳаракат,қиёфаларда образлаштириш,жонлантириш.

Касбий ривожланган тафаккур --- ходимнинг муҳим хислати бўлиб,нарсалар, одамлар ва уларнинг хатти-ҳаракатларидағи касбий вазифаларни бажаришга алоқадор муҳим жиҳатларини билиш,улар ўртасидаги қонуниятли алоқаларни топиш қобилияти.

Касбий ривожланган хотира --- тезкор, узоқ муддатли,сўз мантиқли шаклда,рақам, сон, исм,фамилия,қиёфаларни тез таниб,эслаб қолиш,қайта

тиклаш(кейинчалик фарқлай олиш).

Касбий кузатувчанлик --- касбий сезгирилик, касбий идрок ва касбий дикқат хусусиятлари мажмуюи ҳисобланади.

Касбий кузатиш --- ички ишлар идоралари ходимининг тезкор хизмат вазифасини бажариш учун муҳим бўлган ҳодиса ва жараёнларни мақсадга мувофиқ ва муҳсус ташкил этилган тарзда идрок этиш.

Касбий кузатувчанлик --- ходимнинг шахсий хусусиятида эмас, балки табиий хусусиятига айланиб, фаолиятининг барча турларида намоён бўлишида, кузатувчанлигининг олий даражага чиққанида намоён бўлади.

Касбий куникма --- касбий фаолият талаб этидиган ҳаракатларни автоматлашган тарзда бажариш, уларни тез, тўғри, осон, сифатли ва кўп марта бажаришга шахсий имкониятларнинг мавжудлиги.

Касбий сезгирилик --- ҳис қилиш аъзоларини машқ қилиш орқали ривожлантирилади.

Касбий хотира --- ходимнинг илгари идрок этилган, амалга оширилган, бошдан кечирган, тезкор хизмат фаолиятига алоқадор ва уни муваффақиятли амалга ошириш учун зарур бўлган маълумотларни эслаб қолиш, эсда сақлаш вакейинчалик яна хотирада эсга тушириш хусусиятларини ифодаловчи хислат.

Касбий тафаккур --- хизмат вазифаларини ечишга аҳамият касб этидиган воқеа, ҳодиса, ҳолат ванарсалардаги умумийликни кўра олиш, таҳлил қилиш, асослаш, тахминий хулоса чиқара олиш жараёни.

Касбий фикрлаш --- мавжуд билим, тажрибаларни ишлата олиш, мулоҳаза, муҳокама қилиш ёрдамида ходим олдида турган масалани ҳал қилиш воситаларини излаш.

Низо --- мақсад, қизиқиши, установка ва йўналганлик хусусиятларнинг мос келмаслиги натижасида, шахслараро муносабатларда вужудга келадиган вазият.

Низоли --- шахслараро муносабатларнинг бузилиши шароитини, сабаб, мақсад ва омилларини келтириб чиқарувчи ҳолат. Унинг икки тури мавжуд бўлиб: шахсий ва ижтимоий кўринишларда намоён бўлади.

Конформлик (лотинча config –мойиллик) – шахсларнинг гуруҳ фикрига тўғри келмайдиган хусусиятларини сусайтириши.

Кузатиш -- атайлаб режали равишда мақсаднинг амалга оширилиши учун нарса ёки ҳодисани ўрганиш ниятида идрок этиш.

Кузатиш усули -- шахс психикасининг қайси бир қонуниятларини бизни қизиқтиришини олдиндан белгилаб кузатиш дастурини тузиш, натижаларни тўғри қайд қилиш, муҳими кузатувчининг ўрганувчилар орасидаги ўрни ва вазифаси тўғри белгиланиши, аҳамиятли тарафи шахсни ўрганишда унинг муайян фаолият йўналишини ўзгартирилмаслиги билан белгиланади.

Локал тармоқ неронлари -- марказий асаб тизимининг бир участкасини бошқаси билан боғловчи нейронлар.

Марказий асаб тизими -- одамнинг ташқи муҳит ва атрофдаги бошқа одамлар билан боғланишини, муомаласини, ташқи муҳит шароитига мослашувини таъминлайди. Фикрлаш, билим олиш, хунар ўрганиш каби инсоний хусусиятларни бажариш.

Мафкуравий ишонч -- асоси ўрнатилган қонун, низомларга тўғри муносабат, раҳбарлар буйруғи ва ички тартибга риоя қилиш асосида хулқ мөъёрларини шакллантириш орқали амалга оширилади.

Слукат -- кишининг ўзини тутиши, унинг тарбияси, жамиятдаги ўрни, ўзига баҳо бериши, атрофдагиларга бўлган муносабати.

Мантиқий эслаб қолиш -- ақлий имкониятлар габоғлиқ бўлиб материал билан тўпланган билимлар ўртасида маъноли ва мантиқий алоқалар ўрнатишга асосланади.

Меланхолик темпераменти -- (қора ўт- melanhole) – нам мижоз, бўш, мувозанатсиз, инерт тип қўзғалиш ва тормозланиш жараёнларининг сустлиги.

Механик усул -- эсда олиб қолинадиган маълумотларни оддий такрорлаш,

маъносини англамасдан туриб кўп марталаб идрок этишга асосланган ўрганиш усули.

Миш-миш гаплар --- воқеа –ходисалар ҳақидаги хабар бўлиб, ҳеч ким томонидан тасдиқланмаган, кишиларнинг бир-бирига етказадига оғзаки ҳабаридир.

Мнемотехника --- усули асосан маъносиз ахборотни билвосита эслаб қолишга хизмат қиласди.

Мотив --- шахсни фаолиятга ундовчи ички руҳий туртки.

Мослашиш жараёни — инсон ва тирик мавжудотнинг атроф-муҳитнинг ҳар қандай ўзгаришларига қўнишишга бўлган ички имконияти.

Муросага келиш-- ҳамкорлик ,ён босувчанлик даражаси ва бошқа киши манфаатларини ҳисобга олиш.

Мулоқат --- ижтимоий психологоик ҳодиса бўлиб,фаолият,эҳтиёжларидан келиб чиқадиган, инсонлар ўртасида ўзаро ахборот алмашиш,идрок қилиш, тушуниб баҳолаш жараёни ҳисобланади.Мулоқат асосан фаолият кўрсатувчилар ўртасидаги ахборот алмашинувини қамбараб олади.

Мулоқатдаги мотивацион тўсиқ --- муловатдан киришишдан бош тортиш, муомала одобидан четга чиқиш.

Мулоқатдаги ақлий тўсиқ --- сухбатдошнинг ходимга нисбатан билим доирасининг кенглиги, мантиқий фикрлашнинг чуқурлиги,хуқуқий саводхонлиги.

Мулоқатдаги тарбиявий тўсиқ --- тарбияси қийин ўсмирлар,носоғлом муҳит шароитида тарбияланган шахсларни йўналтиришнинг қийинлиги.

Мулоқатдаги эмоционал тўсиқ --- агрессия,қурқув, асабийлик,ўзини тута олмаслик ва ҳақлигини исботлашга асоссиз ҳаракат қилиш.

Оломон --- ўзининг психологоик жиҳатидан келиб чиқишига кўра, ҳеч ким томонидан ташкил этилмаган кишилар хатти-ҳаракатининг тартибсиз йиғиндиси.

Оммавий тартиб бўзарликлар --- уюшмаган бир груп шахслар,омма ичидаги айрим шахсларнинг хулқ-атвор қонуниятлари асосида амалга ошади.

Онг --- объектив фаолиятнинг юксак даражадаги ижтимоий муносабатлар ва фаолият асосида психикада акс этиши.

Норасмий гурӯҳ --- ўзининг ягона умумий мақсад интилишлари мавжуд бўлган, кишиларнинг ўз хоҳиши билан тузилган гурӯҳ ёки жамоа.

Нутқ--- кишиларнинг тил воситасида ўзаро муносабатда бщлиш жараёни.

Психика --- атроф-муҳитдаги борлиқнинг бош мияда акс этиши асосида шахс хулқининг шаклланиши жараёни олий онгли фаолият ҳисобланади.

Психология --- инсонларнинг руҳий фаолиятлари механизимлари ва қонуниятларини ўргатувчи фан йўналишларидан бири ҳисобланади.

Психология --- (psycho юононча “руҳ”маъносини англатади) фан йўналиши сифатида,инсон психикасининг ўзига хос хусусиятларини ўрганади.

Психогигиена --- инсоннинг руҳий саломатлигини сақлаш мақсадида унинг психик хусусиятларининг оптимал(қулай) ривожланишига шароит яратиш, меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилаш, ўзаро шахсий муносабатлар ўрнатишда психологоик мўътадил иқлимни вужужга келтириш ,инсон психикасини атроф-муҳитдаги заарли таъсирларга чидамлилик даражасини ошириш йўл-йўриқларини ишлаб чиқади.

Психопрофилактика --- руҳий-асаб касалликларининг олдини олиш, касалликнинг рецидив белгиларини аниқлаш, даволаш-профилактика, реабилитация ишларини олиб бориш,-нохуш ижтимоий оқибатлар ва ногиронлиknинг олдиниолиш билан шуғулланади.

Психик жараёнлар --- “психик ҳодисаларнинг ҳаракати”(билиш, сезиш, хотира, тасаввур, дикқат ва тафаккурдир), улар қисқа муддатли кечиши билан фарқланади.Ҳеч бир психик жараён ўзича, алоҳида, кўп ёки камроқ вақт оралиғида рўй бера олмайди.

Психик ҳолатлар --- “психик фаолиятнинг айни дамдаги барқарорлик даражаси”икки хил кўринишда намоён бўлиб – ҳиссий ҳолатларда: чарчоқлик, кайфиятнинг тушкун ёки аъло даражада

фаоллиги, пассивлик, асабийлик, ҳайрихоҳлик, бефарқлик каби иродавий ҳолатларда: қатъият, мардлик, принципиаллик. Психик жараёнларга нисбатан узоқ муддатлидир.

Психик хусусиятлар --- шахснинг ўзига хос муайян психик фаолияти даражасининг барқарорлигини таъминловчи энг барқарор психик кўриниш. Психик хусусиятлар шахсда индивидуал яъни ўзига хос ва такрорланмас шаклда намоён бўлади, булар йўналганлик, темперамент, характер, қобилиятдир.

Психологик тайёргарлик --- қалтис ва ҳафли шароит, вазиятларда самарали фаолият юритишни таъминлаш мақсадида ички ишлар идоралари ходимларида психик барқарорлик хусусиятларини шакллантириш жараёни.

Периферик нерв тизими --- одам танасини барча хужайра, тўқима, тана аъзолари ва тизимларининг ишини бошқариш, тартибга солиш ва уларнинг бирбири билан боғланишини таъминлаш.

Принципиаллик --- ақидаларга содиқлик, ирода хусусиятлари намоён бўлади, булар: қатъият, жавобгарлик ҳисининг юқорилиги, кўзланган мақсадга эришишда самарадорлик кўрсаткичининг юқорилиги.

Расмий гуруҳ --- давлат ёки раҳбарият томонидан ташкил этилган гурух, жамоа.

Релаксация --- тана ва руҳнинг биргаликда ишлашга тайёрланиши, релаксация пайтида ўз ички овозини эшитиш ва уни тана аъзоларига, тафаккур фаолиятига таъсирини ҳис этиш.

Рефлекс --- ташки ва ички муҳит таъсирига инсон тана аъзоларинг асаб тизими орқали юзага келадиган жавоб реакциясидир.

Рефлексия --- мулоқат жараёнида шахснинг ўзини идрок қила олиши, яъни бошқа инсон тарафидан идрок қилинаётганини англаш.

Рецидив жиноятчи шахси --- криминал оламида ноижтимоий кўринишдаги юқори даражада англанган жиноий ҳаракатларга мойил шахс.

Роль --- жамоа томонидан қуллаб-қувватланадиган, шахсдан кутиладиган ва жамоада белгиланган мавқега эга ҳулқ меъёри. Роль - жамоа етакчisi ёки шахс томонидан белгиланади, танланади.

Рұхий хасталикка шубха --- шахсни ота-онаси ёки яқинларидан бирининг рұхий хасталикка чалингани ёки ривожланишда ўз тенгдошларидан ортда қолганлиги (ёшига нисбатан ақлий, жисмоний ривожланмаган), мактабда синфда қолганлик, мактаб ёки армия шароитига яхши мослаша олмаганлик ҳолатлари (мослашиш даражасининг пастлиги) келажакка бефарқлик (үқиш изланишнинг йўқлиги), дайдиликка мойиллик, паришенлик, фикрини жамлай олмаслик.

Рұхий хасталикнинг бирламчи аломатларига --- ақлий интелектуал хусусиятларнинг саёзлиги, оддий ҳаётин масалаларни ечиш, уларнинг ечишдаги оғирлик, умумлаштириш хусусиятининг йўқлиги, вазият ва ҳолатда муҳимини иккинчи даражалисидан ажратада олмаслик, онгли фаолият юритишнинг сустлиги (секин қарорга келиш, бошқаларнинг фикрига муҳтожлик).

Сангвиник темперамент --- (қон-sadus- иссиқ мижоз) кучли, мувозанатли, ҳаракатчан (жонли) тип бўлиб қўзғалиш ва тормозланиш жараёнининг ҳаракатчанлиги, уларнинг тез ўрин алмашиши хос.

Сезги --- оддий психик жараён бўлиб, оламдаги нарса ва ҳодисаларнинг айрим хусусиятларининг тегишли рецепторларига бевосита таъсир натижасида тана аъзоларида ҳосил бўлади. Сезгилар инсонга ташки оламдаги нарса ва ҳодисаларнинг баъзи дастлабки хусусиятлари ҳақида ахборот беради.

Сенсор (сезувчи нейронлар) --- нерифериядан марказий асаб тизимиға импульс ўтказилишини таъминловчи нейронлар.

Стереотипизация --- инсонни кўпинча ҳулқ*-атвор шаклларини ўхшатиш йўли билан тушиниш.

Суҳбат усули --- бу усул шахсни ўрганишbosқичининг энгаввалида қўлланилса, умумий йўналиш олиш учун керакли ишчи гипотеза (тахмин)ларини

туплаш (йўналиш олиш)осон бўлади.

Тажковузкор хулқ --- инсоннинг юқори даражада ховотирланиши,ўзини юқори баҳолаши,ўз манфаатларини ўйлаши,қаҳирлилик,қийинчиликларга бардош беришнинг қийинлиги,ҳиссий ҳамдардликнинг йўқлиги,ижтимоий иденификация жараёнидаги нуқсонлар каби салбий хусусиятлари мажмуи.

Талант --- юқори даражада ишчанлик, тинимсизлик,ижодий самарадорлик,эскирган одат вамеъёрларни осон енгish, фан ва санъат соҳаларида илғор янгиликлар, ютуқларни татбиқ этиш.

Тафаккур --- воқеликнинг умумийлаштирилган,бевосита,тўлиқ ҳамда энг аниқ ифодаси. Тафаккур жараёнларида фикрлар,муҳокамалар ватушунчалар вужудга келади. Идрок ва тасаввурларда акс этадиган нарса тафаккурда таққосланади, таҳлил қилинади, умумлаштирилади.

Тафаккур аниқлиги, аниқ тафаккур-- кўпроқ мақсадли тафаккур деб ҳам юритилади. Бунда фикрни аниқ бир мақсадга тўплаш ва йўналтириш, ташки таъсиrlарга берилмасдан танлаган йўлдан адашмаслик хусусиятида намоён бўлади.

Тафаккур кенглиги,кенг тафаккур --- нарса ваҳодисалар атрофидаги кўплаб мулоҳаза ва фикрларни диққат марказида ушлаб туриш хусусияти.

Тафаккурнинг мавхумлиги,мавхум тафаккур --- вазият ва ҳолатда келиб чиқиши мумкин булган салбий тарафларни кўра олиш,уларнинг солиштирма акс таъсирини мавхумлаштириш хусусияти.

Тафаккурнинг мантиқийлиги,мантиқий тафаккур --- фикрлашда "мантиқий занжир" яратиш орқали қарор қабул қилиш.

Тафаккурнинг мустақиллиги, мустақил тафаккур --- қарор қабул қилишда вазият, ҳолат юзасидан масаланинг янги йўналишини топиш, уни мустақил равишда ечишга интилиш ва ҳал қилиш хусусиятида намоён бўлади.

Тафаккурнинг объективлиги,асосли(объектив) тафаккур --- воқеа ҳолатнитўлиқ ўрганганд ҳолда асосли қарор чиқариш.

Тафаккурнинг тахминийлиги, тахминли тафаккур --- қарор чиқаришда тахминий режа асосида харакатланиш хусусияти.

Тафаккур тезлиги,тезкор тафаккур --- қисқа муддатда аниқваасосли қарор қабул қилиш, унинг ечимини тез топиш талаб этиладиган зарур, унинг ёрдамида хафли вазиятдан тез чиқиш мумкин. Жамикий ақлий операцияларда, турли усул ва фактларни вақти важойида ишлата олиш хусусияти.

Тафаккурнинг ижодийлиги,ижодий тафаккур --- ишга ижодий ёндашиш, нимага эътибор қаратиш лозимлигини англаш, фикрларнинг динамиклиги ишнинг йўқори унумдорлигини белгилайди.

Тафаккур чуқурлиги, чуқур тафаккур --- нарса ва ҳодисаларнинг асл моҳиятини англаш, уларни вазиятга мос равишда умумлаштириш хусусияти.

Тасаввур --- илгари идрок этилган, аммо айни вақтда бевосита идрок этилаётган нарса ваҳодисаларнинг инсон миясида қайта ишланиб, тикланган ҳиссий образи.

Ташкилотчилик тарафи --- инсонларни фаолиятида жамлай олиш, яъни умумий қизиқишлар асосида вазифаларни бажартириш хусусияти.

Терроризм(лотинча даҳшат)— ўз кўринишларида: портлаш, ўт ёқиши, радиоактив ва кучли таъсири әтубучи моддалардан фойдаланиш, авария ва фалокатли ҳолатларни келтириб чиқариш, ҳаётини мухим обьектларга хаф солиш, инсонларнинг ҳаётига таҳдид солувчи вазиятларни уюштириш, моддий ва маънавий зиён, заҳмат етказишига уриниш, жамиятда ўрнатилган ижтимоий тартиб вамеъёрларни бузишга ундаш, давлат ваколатли идоралари ва ходимларини давлат аҳамиятига эга бўлган қарорларни чиқаришда тазиик кўрсатишига қаратилган жиноий харакат.

Террорчи,бевосита ташкилотчи --- маълум маънода барқарор ва совуққон тип,аниқ террорчилик ҳаракатлари, олдиндан ўйланган ва режалаштирилган фаолиятни ғоявий таъминлаш билан шуғулланишади.

Ёлловчи террорчи --- шахсларни террорчилик ташкилоти, ҳаракатларига жалб қилувчилар.Юқори даражада,тез ва осон психологик алоқа ўрнатишга мойил, шахсга психологик таъсир этиш куникмаларига эга,ишонтириб(гипноз орқали)таъсир қилиш билан ажралиб туради.Ушбу тоифадагилар террорчилик ташкилотларидағи энг күчсиз бўғин ҳисобланиб,уларнинг режаларида таъсирга тез берилувчи одамларни аниқлаш ва топиб уларга психологик таъсир этишдан иборат.

Террорчи-мафкуравий фанат --- террорчи шахслар ичидаги энг хафли типи бўлиб,ўзининг шахсий эътиқодларини(диний,мафкуравий,сиёсий)ва хатти -ҳаракатларига шунингдек,ўз дунёқараши асосида инсонлар тақдирини бошқариш мумкин деб ҳисоблайди.

Темперамент- (лотинча “temperamentum” сўзидан олинган бўлиб, қисимларнинг тегишли нисбати деган маънони англатади)--психиканинг индивидуал, жиҳатидан ўзига хос,табиий жиҳатдан мутаносиб динамик кўринишлари мажмуи.

Манқурт террорчи тип --- бу тоифадаги шахс ўз жонига қасд қилиш вазифаларини идеал тарзда бажариши билан ажралиб туради.Дастурланган қурол сифатида, юқори даражада таъсирчанлик,яъни таъсирга бўйсундириш асосида ҳаракатланади.Вазифани бажаришда тез ва осон йўналиш олади, фикрлайди,ташвиш-ховотир даражаси бундай типда кузатилмайди, демак қуркувни ҳам ҳис қилмайди.

Мураббий террорчилар --- ҳаракатларни тайёрловчилар билан бир йўналишда фаолият кўрсатадиган бу шахслар террорчилик фаолиятининг барча мутахасисликлари бўйича инструкторлик фаолияти билан шуғулланадилар. Одатда улар бойлик гирдобига тушган собиқ маҳсус хизмат ходимларидир.

Намоишкорона террорчи типи --- очиқласига жанговар, бошқарувчанлик хусусиятига эга,мақтанчоқ ва ўзини яхши кўрувчи “довюрак-жангчи” кўринишидаги шахс.Нарса ва ҳодисаларга салбий қараш асосида фаолият олиб боради.

Тажавузкор террорчи типи — ушбу тоифадаги шахслар зўрлашга,ўлдиришга,ҳамма нарсаларни бўзиш ваҳаммани қўрқитишига хос тажавузкор эҳтиросга эга бўладилар.Террор-эмоционал қониқишининг асосий усули ҳисобланади.Ушбу категориядагиларни қуидаги типга бўлиш мумкин:”қотиб қолган”(отморозки)умуман маънавиятсиз,ваҳшний,рағбатлантириш учун ишловчи,яъни бундай шахсларга кимни суюш,кимни отиш барибир.

Технолог террорчи --- террорчилик ташкилотларининг аъзоси бщлиб,уларнинг асосий вазифаси террорчилик ҳаракатларини техник жиҳатдан таъминлаб бериш.Аниқ террорчилик хатти-ҳаракатларини содир этиш учун шартшароит тайёрлаш, портловчи мосламаларни яратиш соҳасидаги техник ҳамда бошқа малакаларга эга,илм-фан ютуқларидан хабардор шахслар.

Террорчи ҳаракатларини тайёрловчи --- асосан собиқ маҳсус хизмат ходимлари бўлиб,улар икки ёки ундан ортиқ давлатларда маҳсус хизматларда тайёргарликдан ўтган шахслар.Уларда узоқ йиллар давомида қўпорувчилик,баъзан эса анти-террорчилик фаолият билан шуғулланиш натижасида террорист шахсларга хос бўлган психологик сифатлар маҳсус шаклланган бўлади.

Мутассиб террорчи --- террорчиларнинг энг хафли типларидан бири бўлиб улар,террорчилик ҳаракатларини содир этишга,ўз ўлимига олдиндан тайёр бўладалар.

Қасоскор террорчи --- асосий мотиви ўзи учун,яқинлари ёки дўстлари ҳамда эътиқоддошлари учун қасос олиш бўлган тип. Улар ичидаги кўпроқ ўспириналар ва аёллар учрайди.

“Шахид”террорчи --- бунга қарор қилган шахслар ўз жонини қурбон қилишни таклиф қилмайдилар.Уларни маҳсус “руҳий мураббийлар”ёки етакчилар баъзи

шахсга хос хусусиятлар асосидатанлаб олиб ихтиёрий -мажбурий равища бўйсундириш, яъни узоқ муддатга режалаштирилган руҳий тайёргарлик жараёнларидан ўтказадилар.

Темперамент --- психика-индивидуал жиҳатдан шартлашган динамик кўринишлари мажмуи.

Туғма омил --- ҳар бир инсонга тегишли бўлган биологик ирсиятлар, келажакда дунёга келадиган индивид, инсон шахсининг шаклланиши учун хом ошё бўлиб хизмат қиласи. Туғма омил асосан темперамен, қобилият ва йўналганик хусусиятларидан таркиб топади.

Тест усули --- шахснинг маълум вазият ва ҳолатга муносабати, мослашиш даражаси, дунёқараси, иродаси, унинг кучи, ҳиссиятлари, уларнинг барқарорлиги, қўзғалиш кучи ва даражаси, таъсиrlаниш обьектлари ва умумий шахс психикаси тизими тўғрисида тўлиқ ахборот олиш.

Умумий психология --- психологиянинг йўналиши Homo sapiens, яъни индивид билан боҳлиқ муаммоларни ҳал қилувчи, ўрганувчи, фундаментал билимлари мажмуи.

Фаолият --- мақсадга эришиш йўлида у ёки бу чораларни мотивлаштириш орқали иш жараёнини амалга ошириш.

Фаолиятнинг изланувчан тарафи --- жиноятчилик изидан боргандা, жанжал, келишмовчилик вазиятларда асабланувчиларни қидиришда олинган нотўғри ахборотни тахлил қилишда мавжуд маълумотларни текшириб, ўрганиб, хулоса чиқариш ҳал қилиш жараённада керак бўлади.

Фаолиятнинг ижтимоий билиш тарифи --- турли шахслар билан мулоқат ўрнатишга кўп тўқнаш келишни инобатга олган ҳолда танланган йўналишда илғор технологияларни ўрганиш, бир ерда тухтаб қолмаслик, изланувчанлик, сўзамоллик, тарбиявий ишларни олиб бориш қобилиятыни шакллантириш.

Фаолиятнинг ишонарли тарафи --- фуқаролар билан тарбиявий-профилактик ишларни олиб бориша асосий воситалардан бири қонун талабларига ва жамиятда қабул қилинган хулқ-атвор қоидаларига риоя этиш, шахснинг иродавий хусусиятлари яхши ривожланганда муваффақиятли амалга ошади.

Фаолиятнинг комуникатив тарафи --- ходимнинг ҳар қандай вазиятда фуқаролар билан яхши муносабатлар ўрнатишга, уларда яхши таассурот уйғотишга интилиши.

Фаолиятнинг конструктив тарифи --- содир этилаётган жиноятларни очиш, уларнинг олдини олишга қаратилган тарбиявий - профилактик ишларни режалаштириш борасида тафаккур фаолияти.

Фаолия псиҳологияси --- касб қонуниятларини билишда назарий ҳолатлар ва тажриба усулида олинган маълумотларга таянган ҳолда изланиш олиб боради.

Фаолиятнинг ташкилий тарафи --- иродавий ўзини тута билиши, бошқа шахсларни ҳам қўллаб-куватлаш, аҳоли ёрдамидан унумли фойдаланиш, муҳими, ходим кўпроқ ташкилотчилик фаолиятини амалга оширишда, кимга, қачон, қандай ёрдам беришни билиши кераклигига намоён бўлади.

Флегматик темперамент --- (flegma-балғам совук) кучли, мувозанатли, инерт, босик тип. Қузғалиш тормозланиш жараёнлари суст, секин ўрин алмашади.

Фикрлай олиш --- ходимнинг ўз олдидағи вазифаларини ҳал этишда ўз билимлари, тажрибасини қўллай олиши, ўйлай, фикрлай олиши, муҳокама қила олиши.

Фрустрация(ноиложлик) --- ўйланган режа амалга ошмаганда, кўзланган мақсадга эришмаганда юз берадиган ҳолат. Фрустрация ҳолати шахс ўзини йўқотиб қўйиши, яъни жабирланувчи жиноятчига қаршилик кўрсата олмаслиги натижасида, жиноятчи кўзлаган мақсадига этиша олмаганида, кутилмаган турли тўсиқга дуч келганида юз беради.

Хаф --- ҳуқуқбузар хулқининг ўзгариши, табиий оғат, фавқулодда, тасодифий ҳолатларда ёки фалокат юз бериши олдидан, руҳий, физиологик зарарнинг келиб

чиқишини,бахтсиз ҳодиса, ўлимнинг юз беришини ҳис қилишини ўзида акс эттирувчи стресс омил.

Хаф-хатарга турғунлик --- ўзига ҳос имоционал иродавий хусусиятлар турли ходимда турлича кечади.

Характер — грекча"charakter" --- "хусусия""белги"деган маъноларни англатади –кишининг жамиятда яшабўрин эгаллайдиган алоҳида хусусияти.

Шахсда муҳит,тарбия таъсирида шаклланиб,таркиб топган унинг иродавий фаоллигига атрофдагиларга, меҳнат буюмларига ваўзига бўлган муносабатида намоён бўлади.Характернингтаркиб топишида кишининг атроф муҳитга ва ўзига, бошқа кишиларга бўлган муносабати муҳим ҳисобланади ва бу муносабатлар характернинг энг муҳим хусусиятларини тавсифлаш учун асос бўлади.

Характер мустақиллиги --- шахсдаги ташаббускорлик, танқидий кўз билан қараш,диққат кучи,эътиборлилик, маъсулиятлилик,интизомлилик хосдир.

Характер хусусиятлари --- шахснинг ўзигагина ҳос бўлган доимий барқарор хусусиятлари.

Характернинг шаклланиши --- шахснинг шаклланиши даражасига кўра турли гурӯҳларда мавжуд турли хил шароитлар(оилада,дўстлар доирасида,меҳнат ёки ўқув жамоасида)билинг қўшилган ҳолда юз берадиган жараён.

Ҳаракатланучи нейронлар-- марказий асаб тизимидан тўқималарга импульс ўтказувчи нейронлар.

Ҳаёл --- психик жараён сифатида бирор ишни бошламасдан олдин унинг натижасини тасаввур қилиш.

Ходимнинг тафаккури --- янги ва мураккаб тезкор хизмат вазифаларини бажариш,амалий муаммоларни ҳал этишнинг янги йўлларини топиш қобилияти.

Ходимнинг ҳиссий-иродавий барқарорлиги --- мураккаб вазиятларда муваффақиятли ишлаш учун қулай бўлган психик ҳолатни вужудга келтириш қобилияти,

Хотира --- индивиднинг ўз тажрибасини эсда олиб қолиши, эсда сақлаш ва кейинчалик уни яна эсга тушириши.

Холерик темперамент -(chole –ўт сафро қуриқ мижоз) кучли мувозанатсиз, ҳаракатчан тип,кўзғалиш жараёнлари тормозланишдан устун.

Ҳиссиёт --- шахснинг атрофдаги воеа –ходисалардан таъсиrlаниш натижасида вужудга келадиган юқори даражадаги эмоционал ҳолатининг ташқи ифодаси.

Ҳиссий билиш --- юзага келган бу маълумотлар идрок шаклида қайта ишлаш, янги юксак ҳиссий билиш шаклида тасаввурнинг вужудга келиши.

Ҳиссиёт хусусиятлари --- ўз кучи маҳоратига ишониш,жиноятчиликка қарши кураш жараёнида учраши мумкин бўлган объектив васубъектив тўсиқларни ечиш учун ўз ҳиссиётларини бошқара олиш,ижтимоий тенглик ва қонун ғалаба қозонгандаги қониқиши сезиши.

Хуқуқ психологияси --- инсон онгига фаолиятнинг хуқуқий тарафлари англаниши, психика томонидан назорат қилиниши, ўзининг хуқуқий аҳамиятга эга ҳулқини тузишини ўрганадиган фан.

Хуқуқий англанган хулқ --- хуқуқий меъёрлар билан назорат қилинадиган хулқ.

Хуқуқбузар шахс --- белгиланган шаклдаги жиноий ҳаракатни амалга ошириш имкониятини берувчи шахсга ҳос типологик хусусиятлар мавжуд тип.

Ғазабнок қотил --доимий равишда тажавуз қилишга моил ,куч ишлатишга, таҳқирлашга йўналган қотил.

Фаразли жиноятчи--ўз психологик хусусиятига кўра кўпинча мол дунё орттириш,ижтимоий мавқега эга бўлиш,қилаётган ҳаракатларни тўғри баҳолай олмаслик,жамиятда ўрнини топа олмаганлигидабошқаларни айблаш кабиларда намоён бўладиган тип.Фақат ўзини ўз манфаатларини ўйлаш,жамиятдаги меъёрларини тан олмаслик, ижтимоий талабларни ўз эҳтиёж ва имкраниятларида мослаштиришда намоён бўлади.Муҳим хусусиятларидан бири—мақсадга эришиш

йўлидаги ғаразли ниятларнинг барқарорлиги.

Юридик психология --- психологиянинг суд,криминал ва ҳуқуқ психологияси йўналишларини қамраб оладиган соҳаси.

Экстравертлар --- асаб фаолиятининг тузилиши ташқарига йўналтирилган,доимий равишда ташқи тарафдор рағбатлантириб туришни талаб этадиган тип. Улар янги таассуротларга интилувчан,жамоага муҳтожлик сезадилар. Ўта мумомалали,хулқ меъёрларидан чегараланмаган,фаол,беташвиш,сергап,баъзида тажавузкорлик хилати намоён бўлади(агрессия). Ҳиссиётларини кўпинча назорат қила олмайдилар.

Экспремент методи --- бу усул ёрдамида синаувчига нисбатан қўлланилаётган ташқи таъсирларга унинг психикжараёнларининг акс таъсири, боғлиқ томонлари ўрганилади.

Эмоция-- атрофдаги воқеа-ҳолатларга,борлиққа бўлган муносабатларнинг психикада акс этиш шакли.

Эмоционал қўзғалиш --- турли руҳий таъсирларга асаб тизимининг кучли сигнал қўзғалуви.

Эмоционал зўриқиши --- ҳиссий иродавий фаолликнинг бирор ақлий ёки жисмоний ҳаракатни бажаришга қаратилиши.

Эмоционал танглик --- кучли салбий ва керагидан ортиқ руҳий таъсирлар натижасида психик ва психомотор жараёнларининг пасайиши ,иш фаолиятининг сусайиши.

Эмоционал танглик ҳолати --- топшириққа нисбатан кучли жавобгарликни ҳис қилиш,хафли вазиятнинг келиб чиқишини кутиш,ташвиш-ховотирдаражасини ортиб кетишидан кузатилади.

Эмоционал рецидивист жиноятчи --- барқарор доминант салбий эмоционал ҳолатга(алам,қасос,рашикка)мойил жиноятчи. Кучли ғаразли хотира,кўра олмаслик ,шавқатсизлик,бераҳимлик узоқ муддат давомида жиноий ҳаракат режасини тузиш,амалга ошириш усул ва воситаларини танлаш ва мақсадга эришиш йўл йўриқларини таҳлил қилиш билан фарқланади. Жиноий ҳаракат ўта шафқатсизлик ва бераҳимлик билан содир этилади. Улар ғаразли безорилик,зўрлик,қотиллик ҳаракатларини содир этишга мойил бўлишади. Жиноий ҳаракатларни амалга оширишда ҳиссиётсиз,шафқатсиз,қаҳирли бўлишади.

Эмоционал ҳолат --- шахс ҳиссиётларининг таркиби,сифати,динамикасини тавсифловчи ҳолат.

Эфферент асаб толалари --- марказий асаб тизимидан периферияга(тана аъзолари,тўқима,мускулларга)сигнал олиб келувчи тола.

Әтиқод --- шахс онгода мавжуд қадриятлар асосида англанган истак ва хоҳишларга амал қилиш.

Әҳтиёж -- яшаш,ҳаёт кечириш учун моддий,маънавий обьектларга талаб сезиш , танлаш фаоллиги асосида шаклланади.

Шартли рефлекслар --- турмуш тажрибаси асосида пайдо бўладиган рефлекслар. Малака ва одатлар вужудга келишининг асаб-физиологик асоси. Уларнинг маркази бош мия ярим шарлари пўстлоғида жойлашган.

Шартсиз рефлекслар-- инсон танасидаги муҳим ҳаётий жараёнларни таъминлашга қаратилган рефлекслар бўлиб,асаб тизимининг пастки қисимлари, яъни орқа,узунчоқ ўрта,оралиқ миядаги асаб марказлари иштироқида пайдо бўлади.

Шахс --- ўз"Мен"лигини,англаганаҳлоқи хатти-ҳаракатлари билан жамиятда белгиланган алоқа ва муносабатлар орқали ўзига ва атрофдагиларга таъсир эта оладиган индивид.

Шахсий низо --- ўз шахс билан курашиш натижасида келиб чиқадиган,ижтимоий муҳитга қарши чиқиш, қарор қабул қилишнинг сустлигидаги акс этувчи кучли салбий кечинмалар.

Шахсий хафсизлик --- ички ишлар идоралари фаолиятида вужудга келадиган хафли,қалтис вазиятларда хизмат вазифаларини самарали амалга ошириш учун

қўлланиладиган тактиқ,хуқуқий,руҳий ҳимоялар тизими.

Шахс ҳулқи --- ақлий,хиссий ва иродавий соҳаларда намоён бўладиган хатти-ҳаракатлар мажмуи.

ақлий соҳада-- “фаолиятда ва ўз-ўзидан йўналиш олиш” билан бирга психиканинг онгли бошқарилуви тушунилади(сезги,идрок,тасаввур,хаёл,хотира,дикқат,тафаккур ёрдамида):

хиссий соҳада ---шахснинг борлиқдаги бирор ҳолат ёки предметга бевосита ёки билвосита ижобий ёки салбий муносабатида кўринади.

иродавий соҳа --- шахс ҳулқининг мақсадга эришиш йўлида жисмоний ва фаоллигини ихтиёрий равишда амалга оширилишида аҳамият касб этади.

Қадриятлар ---шахсда шаклланиб ултурган барқарор истаклар.

Қарор қабул қилиш қобилияти --- вазият,ҳолатда ўз хатти-ҳаракатларини режа асосида амалга ошириш хусусияти.

Қатъият --- ироданинг индивидуал хусусияти бўлиб, мустақил равишда маъсулиятли қарор қабул қилиш ҳамда уни фаолиятда сўзсиз амалга ошириш қобилияти ва малакаси билан боғлиқ.Қатъиятли инсондабошланғич мотивлар кураши зудлик билан бир қарорга келиш, топшириқни ижро этиш билан тугалланади.

Қатис вазият --- инсон ҳаёти,соғлиғи учун хафли,руҳий зуриқиш ҳолатини келтириб чиқарувчи вазият бўлиб,табиий ва техник ҳарактерга эга.

Қобилият --- муайян шахс фаолиятини самарали амалга ошириш шарти бўлиб,бунинг учун зарур билим,кўникма ва малакаларни эгаллаш динамикасида юзага чиқадиган фарқларда намоён бўладиган индивидуал –психологик хусусиятдир.

Қобилият хусусиятлари --- қобилиятларнинг эрта кўринишларининг мавжудлиги:билим ва кўникмаларни тез уқиб олиш,ҳар қандай фаолият билан шуғулланишга мойиллик.

Ўзини-ўзи ишонтириш --- ички образларни онгда акс-садо сифатида сўзлар ифодасида,бир неча марта такрорлаш.

Ўзини англаш --- шахсда мавжуд турғун хусусиятлар асосида ўзининг атрофдагиларга, атрофдагиларнинг эса ўзига бўлган муносабатини англаш шакли ҳисобланади.

Ялқовлик --- кишининг қийинчиликларни енгишдан бош тортишга интилиши, иродавий куч –ғайрат сарифлашни қатъий равишда истамаслиги, ирова сустлигининг энг типик кўринишидир.

